Boris Golec

Valvasorjevo neznano potomstvo do današnjih dni (3. del)*

UDK 929.52 Valvasor

GOLEC Boris, dr., izr. prof., znanstveni svetnik, Zgodovinski inštitut Milka Kosa Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti, SI-1000 Ljubljana, Novi trg 2, bgolec@zrc-sazu.si

Valvasorjevo neznano potomstvo do današnjih dni

Zgodovinski časopis, Ljubljana 66/2012 (145), št. 1-2, str. 46–114, cit. 197

1.01 izvirni znanstveni članek: jezik Sn. (En., Sn., De.)

Od 13 otrok polihistorja Janeza Vajkarda Valvasorja (1641–1693) je imela vnuke le najmlajša hči Regina Konstancija por. Dienersperg, ki je bila po dobrem stoletju pozabe ponovno odkrita šele pred kratkim. Rodbinska veja njene prve hčerke, grofice Paradeiser, je na Kranjskem izumrla leta 1823, štajerska veja, izšla iz druge hčerke, poročene pl. Dienerspergove, pa se nadaljuje do današnjih dni. Njen zadnji potomec, ki je prebival na slovenskih tleh, je umrl tragične smrti leta 1941, medtem ko glavnina polihistorjevega potomstva danes živi v Avstriji. Od Valvasorjevih nagnjenj in talentov so naslednji rodovi podedovali predvsem ljubezen do uniforme – med 18. in 20. stoletjem so dali vrsto častnikov različnih vojska –, a vsaj nekateri vendarle tudi afiniteto do peresa. Polihistorjeva materialna zapuščina se je, nasprotno, porazgubila že pri prvi generaciji, pa tudi védenje o Valvasorju kot predniku je pri potomstvu razmeroma hitro potonilo v pozabo.

Ključne besede: Valvasor, Dienersperg, Paradeiser, Gadolla, Resingen, plemstvo, rodoslovje

Avtorski izvleček

UDC 929.52 Valvasor

GOLEC Boris, PhD, Associate Professor, Scientific Councelor, Milko Kos Historical Institute, Scientific Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts, SI-1000 Ljubljana, Novi trg 2, bgolec@zrc-sazu.si

Valvasor's Unknown Offspring up to the Present

Zgodovinski časopis (Historical Review), Ljubljana 66/2012 (145), No. 1-2, pp. 46–114, 197 notes

Language: Sn. (En., Sn., De.)

The youngest daughter of polyhistor Janez Vajkard Valvasor (1641–1693), Regina Konstancija, whose married name was Dienersperg, had been recently rediscovered after having disappeared into oblivion for over a century; she was the only one of Valvasor's children to have grandchildren herself. While the family tree of her first daughter, Countess Paradeiser, died out in Carniola in 1823 the Styrian branch of her second daughter, mar. Dienersperg, had been continuing to the present. Her last descendant, who had lived in Slovenia, died a tragic death in 1941. The majority of Valvasor's descendants still live in Austria. Of his many talents and interests, they inheried primarily his love of uniform, with a number of officiers hacving served in different armies, but at least some of them also inherited the affinity for the written word. On the other hand, Valvasor's material legacy had already been lost in the first generation of his children. Among his descendants, the knowledge of their famous ancestor passed into oblivion relatively swiftly.

Key Words: Valvasor, Dienersperg, Paradeiser, Gadolla, Resingen, nobility, genealogy

Author's Abstract

* 1. del razprave je izšel v ZČ 62 (2008), št. 3–4, 2. del pa v ZČ 65 (2011), št. 3–4.

III. c Vitezi Gadolle ter njihovo potomstvo do danes

Drugače kot vitezi Resingeni je vse do danes tudi po moški liniji preživela plemiška **rodbina Gadolla**, v katero se je omožila *Barbara baronica Dienersperg* (1772–1841), imenovana *Babette*,[1] sestra Terezije pl. Resingen. Barbarin 15 let starejši soprog, doktor prava **Johann Gadolla** (1757–1832) iz graške trgovske družine,[2] je leta 1783 postal lastnik gospostev Blagovna in Anderburg,[3] naslednje leto vitez[4] in leta 1785 še štajerski deželan.[5] Pred poroko z Valvasorjevo prapravnukinjo je imel 38-letni prominentni graščak za seboj že en zakon brez preživelih otrok.[6] Svojo drugo ženo je peljal pred oltar v domači kapeli na Blagovni pri Šentjurju 16. novembra

[1] Tako jo imenuje brat Franc Ksaver v spominih (Zgodovinski arhiv na Ptuju (= ZAP), ZAP 70, Rokopisna zbirka, R-45, str. 57 in 67), sin Franc Gadolla (Steiermärkisches Landesarchiv, Graz (= StLA), Handschriften, Gruppe 2, Hss. 911, fol. 12) in uradno tudi deželna deska, ko je postala solastnica Gadollove posesti (StLA, Steiermärkische Landtafel, LT II, Hauptbuch 6, fol. 12, 16).

[2] Johann vitez (*Ritter von*) Gadolla, se je rodil 11. januarja 1757 v Gradcu v družini trgovca, priseljenca iz Švice, in domačinke (C. SCHILLINGER, Die Familie Gadolla. V: E. EHRLICH: *Josef Ritter von Gadolla. Ein österreichisches Offiziersleben in der k. u. k. Armee, im Bundesheer und der Wehrmacht*. 2. verbesserte und erweiterte Auflage. Wien : Bundesministerium für Landesverteidigung, 2000, 1–2).

[3] Poleg gospostev je kupljena posest obsegala še dve manjši imenji, v štajerski deželni deski pa je bila napovedana z več kot 1.019 funti dominikalnega in 387 funti rustikalnega donosa (StLA, Steiermärkische Landtafel, LT II, Hauptbuch 11, fol. 164).

[4] Österreichisches Staatsarchiv (= ÖStA), Allgemeines Verwaltungsarchiv – Finanz- und Hofkammerarchiv (= AVAFHKA), Adelsakten, Johann Gadolla 1784. – Gadolla je zaprosil za viteški naslov kot doktor obojega prava, ki je končal študij na univerzi v Innsbrucku, deloval več let kot zapriseženi deželnoknežji odvetnik na Štajerskem in nazadnje kupil obsežno gospostvo Blagovna z velikim deželskim sodiščem. Najprej mu je bila dvorna komora pripravljena priznati samo naziv pl. (*Edler von*), a mu je najnižjo plemiško stopnjo po vnovični prošnji vendarle uspelo preskočiti. – Prim. K. F. FRANK, *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum »Alt-Österreichischen Adels-Lexikon« 1823–1918. 2. Band. F–J*. Schloss Senftenegg : Selbstverlag, 1970, 61; C. SCHILLINGER, Die Familie Gadolla (kot v op. 2) 2.

[5] C. SCHILLINGER, Die Familie Gadolla (kot v op. 2) 2.

[6] Gadolli se je v zakonu z Marijo Ano, roj. Harb, 10. maja 1790 v Celju rodil sin Friderik Viljem, ki je prav tam umrl še isto leto 31. julija, žena pa kmalu za otrokom, 14. marca 1791 (Nadškofijski arhiv Maribor (= NŠAM), Matične knjige, Celje–sv. Danijel, R 1784–1794, fol. 84; M 1784–1807, pag. 66, 75). Zakonca Gadolla se nista poročila ne v Celju ne v Šentjurju oziroma na Blagovni (prav tam, Celje–sv. Danijel, Ind P 1694–1845; Šentjur pri Celju, P 1785–1835), očitno pa tudi ne v Gadollovem rodnem Gradcu (prim. L. SCHIVIZ von SCHIVIZHOFFEN, *Der Adel in den Matriken der Stadt Graz*. Graz : Lydia Schiviz von Schivizhoffen, 1909).

1795, v nasprotju z običajem torej v svoji, ne v nevestini župniji. Za nastanek njune zveze je imel prejkone zasluge Barbarin ponikovski stric Franc Serafik baron Dienersperg, ki je šel ženinu za poročno pričo.[7] Barbara je vitezu Gadolli rodila samo dva otroka, oba v manj kot dveh letih po poroki. 14. junija 1796 je zagledala luč sveta (prezgodaj rojena) *Viljemina* (*Jožefa Viljemina Barbara*), komaj leto in 12 dni zatem pa 26. junija 1797 še nadaljevalec rodu *Franc* (*Franc Ksaver Janez Friderik*).[8]

Johann vitez Gadolla je z družino sicer vseskozi prebival na Blagovni,[9] toda upravljanje gospostev ni bilo nikoli glavna zaposlitev tega na deželi živečega Gradčana in izobraženca.[10] Bil je človek novih časov in njihovih izzivov, poskusil je srečo z rudnikom[11] in uporabo ilovice v industrijske namene,[12] sicer pa je neizmerno užival v zbirateljski dejavnosti in druženju z ljudmi sorodnih pogledov. O živahnem življenjskem utripu na Blagovni, Gadollovi naravi in značaju, družini in družabnem okolju je v svojih dnevnikih pisal nadvojvoda Janez (Johann) Habsburški (1782–1859), brat cesarja Franca I., sicer znan predvsem po svoji nekonvencionalnosti in raziskovalnem duhu. Gadollove in njihov dom je spoznal v letih 1810–1812, ko je tri poletja zapored letoval v Rogaški Slatini, bil vsakič gost na Blagovni ter se tudi sicer večkrat zadrževal v družbi zakoncev Johanna in Barbare.[13] Blagovnskega viteza Gadollo je označil kot pametnega, razgledanega in

[7] NŠAM, Matične knjige, Šentjur pri Celju, P 1785–1835, fol. 36, 16. 11. 1795.

[8] Prav tam, R 1785–1805, fol. 146 in 160.

[9] V literaturi v slovenskem jeziku je blagovnskim Gadollam namenil več kot zgolj nekaj vrstic samo I. GRDINA, *Ipavci. Zgodovina slovenske meščanske dinastije*. Ljubljana : Založba ZRC (ZRC SAZU), 2001, 34 sl., ki pa je zagrešil kar nekaj napak. Netočna sta denimo oba datuma in letnici rojstva zakoncev Gadolla, pa tudi glede Gadollovega viteškega stanu, ki bi ga bilo mogoče zelo hitro preveriti, se je Grdina zatekel k ugibanju: »Poraja se občutek, da je mož viteški naslov pravzaprav uzurpiral« (sic!) (prav tam, 34).

[10] Ko je leta 1800 po 14 letih službovanja na Blagovni izpregel Ignac Pavel Resnik, novopečeni pl. Resingen (ÖStA, AVAFHKA, Adelsakten, Resing von Resingen 1800, 25. 8. 1800, 4. 9. 1800), so Gadolle upravljali posest po upraviteljih. Prim. botrovanja zakoncev Gadolla otrokom upravitelja Janeza Franca Novaka od leta 1805 dalje (NŠAM, Matične knjige, Šentjur pri Celju, R 1785–1805, fol. 250; R 1806–1836, fol. 1, 33, 53).

[11] Od rudnika si je Gadolla veliko obetal in v svoji prvi oporoki leta 1814 je še upal, da bo »prinašal blagoslov« (Zgodovinski arhiv Celje (= ZAC), ZAC/0495, Krajevno sodišče gospoščine Blagovna, šk. 2, Gadolla, 1. 3. 1814). Očetovo rudarsko dejavnost je temeljito opisal sin Franc v sestavku o Blagovni in okolici, napisanem v leta 1842 ali 1843, iz katerega je mogoče razbrati, da sta ob nastanku Gadollove prve oporoke delovala dva njegova premogokopa pri Teharjah in Blagovni, zaprta okoli 1818–1820, v gozdnih jamah pri Zlatečah pa je Johann Gadolla do okoli 1813–1815 kopal plemenite kovine; kdaj je ugasnil medtem prav tako že propadli rudnik svinca v Lokavcu nad Laškim (*Lukaufzen*), Franz Gadolla ne pove (StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 761, pag. 162, 163). Da Gadollovo podjetništvo ni želo pričakovanega blagoslova, potrjuje Frančeva pripomba iz leta 1864 o dveh očetovih »oslovskih rudnikih« (*2 eselhafte Bergwerke*) (prav tam, Hss. 908, fol. 19').

[12] Franc vitez Gadolla je ne preveč uspešno izkoriščanje t. i. suknarske ilovice (*Walkererde*) od njenega odkritja pri Blagovni leta 1788 do poznih tridesetih let 19. stoletja temeljito opisal v samostojnem rokopisu (prav tam, Hss. 802).

[13] A. SCHLOSSAR, *Erzherzog Johanns Tagebuchaufzeichnungen von seinem Aufenthalte im Kurorte Rohitsch=Sauerbrunn und über seine Reisen in Untersteiermark aus den Jahren 1810, 1811 und 1812*. Graz : Leykam, 1912, 28–30, 75, 81–82, 85, 86–89, 116. – V dnevnikih nastopa Gadolla le kot »Herr Gadolla«, prav tako sta brez imena njegova žena in hči, medtem ko

do vseh gostoljubnega moža, izvrstnega poznavalca okolice, lastnika lepe knjižnice in več zbirk. V družbi z njim, ženo, hčerko in nekaj obiskovalci Blagovne je nadvojvoda po lastnih besedah že prvič užival v sproščenosti, tem bolj ker ni bilo čutiti nikakršne »dunajske prisiljenosti«,[14] ob svojem drugem obisku pri Gadollovih leto pozneje pa je zapisal: »Es sind so gute Leute.«[15]

Družino Johanna pl. Gadolle poznamo sicer predvsem iz slovenske glasbene zgodovine. V njegovi graščini je namreč po letu 1811 kot vzgojiteljica odraščajočih otrok službovala ovdovela Schweighoferjeva z Dunaja, katere hči Katarina se je leta 1814 v bližnjem Šentjurju omožila s tamkajšnjim ranocelnikom Francem Ipavcem in z njim zasnovala rodovino skladateljev Ipavcev.[16] »Čudodelni padar« Ipavec je kmalu postal osebni zdravnik Johanna Gadolle in po izročilu naj bi bil njun odnos celo prijateljski,[17] ni pa potrjeno tesnejše razmerje med družinama.[18] Valvasorjeva potomka Barbara pl. Gadolla in njena dva otroka bi težko postali osebni prijatelji

sin ni omenjen. Pisec namreč svoje znance večinoma označuje samo s priimki in brez plemiških naslovov. Na dveh mestih kot člana širše družbe mimogrede omenja tudi Resingena in njegovo ženo (89, 103), med plemiškimi hišami v Celju pa Resingenovo in zmotno Gadollovo (115).

[14] Ob obisku na Blagovni 27. junija 1810 nadvojvoda pravi (A. SCHLOSSAR, *Erzherzog Johanns* (kot v op. 13) 28: »*Diese Herrschaft gehört dem Herrn Gadolla, einem verständigen, unterrichteten Manne, gastfrei gegen jedermann; er besitzt eine schöne Bibliothek und einige hübsche Sammlungen, seine Gegend kennt er vorzüglich gut. Den Tag brachte ich äußerst vergnügt zu, der Kreishauptmann von Cilli, Freiherr von Juritsch, kam mit seiner Frau und Schwägerin, dazu der Eigenthümer und seine Frau und Tochter bildeten die ganze Gesellschaft, es wurde spazieren gegangen, im Freien gespeiset, nichts von all dem Wiener geschraubten Zwange! Abends war Beleuchtung im Garten und wir speiseten in einem Gartenhause unter Begleitung einer Musik.*«

[15] Gre za obisk 24. junija 1811 (prav tam, 81).

[16] J. BARLE, *Ipavci*. *Prilog k zgodovini slovenske pesmi* (»Ponatisk iz Doma in sveta«). Ljubljana, 1909, 12–13; prim. I. GRDINA, *Ipavci* (kot v op. 9) 42–43.

[17] J. BARLE, Ipavci (kot v op. 16) 8. – Po Barletu naj bi graščak Gadolla, »star, bolehen gospod«, vzel Ipavca s seboj na Dunaj, ko naj bi bil tja poklican k večtedenskemu zborovanju gosposke zbornice. Zbornica tedaj, v prvem in drugem desetletju 19. stoletja, v resnici sploh še ni obstajala (prim. datiranje potovanja na Dunaj v: I. GRDINA, *Ipavci* (kot v op. 9) 44) in potovanje, ki naj bi Ipavcu z Gadollovo pomočjo prineslo »poseben tečaj iz oftalmologije« pri znamenitem prof. G. J. Beeru, je moralo biti povezano z nekimi drugimi Gadollovimi opravki v prestolnici (o tem dogodku gl. J. BARLE, *Ipavci* (kot v op. 16) 8–9, E. PERTL, Ipavci kot zdravniki. V: J. LIŠKA – M. ŽAGAR (ur.): *Ob odkritju spomenikov skladateljem Ipavcem*. Šentjur pri Celju : Sklad za postavitev spomenikov skladateljem Ipavcem, 1972, 24–26; prim. I. GRDINA, *Ipavci* (kot v op. 9) 44–46). Tudi o Gadollovi starosti in bolehnosti je v tem času težko govoriti, kaj šele pritrditi svojevoljni interpretaciji nekaterih podatkov, ki jo najdemo pri Grdini (I. GRDINA, *Ipavci* (kot v op. 9) 42). Dejstvo, da se leta 1799, ko je bilo Gadolli 42 let, pojavlja na Blagovni kot zakupnik gospostva Resnik, »bi pričalo o tem,« – tako Grdina – »da je bil mož v resnici bolan in nesposoben za polnokrvnega fevdalca, ki neusmiljeno izžema svoje podložnike«. Podatek, da je 18 let pred smrtjo, pri 56-ih (v resnici 57-ih), napisal svojo prvo znano oporoko, pa Grdina že kar cinično razlaga kot: »Gadolla je očitno kar naprej umiral, pokopati pa dolgo ni bilo ničesar« (prav tam). Ko bi avtor tega sklepa prebral ali znal prebrati samo prvi stavek oporoke, ki jo v opombi citira, si česa takega ne bi mogel privoščiti. Gadolla govori namreč zgolj o možnosti nenadne smrti, kar je pri njegovih letih nekaj povsem normalnega: »Da es sich ohngeacht meiner anscheinenden Gesundheit nur zu leicht fügen dürfte, daß ich jählings mit Todt abgehen /.../ könnte /.../ .« (ZAC, ZAC/0495, Krajevno sodišče gospoščine Blagovna, šk. 2, Gadolla, 1. 3. 1814).

Barbara – Babette Gadolla, roj. baronica Dienersperg (1772–1841) (last Mirjam Gadolla, Dunaj)

Ipavčeve družine, ne le ker niso pripadali istemu stanu, ampak zlasti ob dejstvu, da sta bila vitezova hči in sin skoraj eno generacijo starejša celo od najstarejših Ipavčevih otrok.[19]

Ko sta Gadollova otroka odrastla, na Blagovni zelo dolgo ni bilo grajskih otrok, ampak je tod odmeval kvečjemu živžav podmladka gospoščinskih uradnikov in služinčadi. Johann in Barbara nista dočakala vnukov, čeprav sta imela njuna hči in sin na plečih že četrti križ, ko jima je umrl oče, in petega ob materini smrti. Vitez *Johann* je preminil še kot »polnokrvni« graščak nenadne smrti za kapjo 14. decembra 1832, star skoraj 76 let,[20] *Barbara* pa devet let pozneje, 12. avgusta 1841

[18] Tesnejše razmerje med družinama bi se gotovo potrdilo z botrovanji Gadollovih kateremu od Ipavčevih otrok, toda ranocelnikovih osem otrok, rojenih med letoma 1815 in 1831, je imelo za botre tržanske sosede (NŠAM, Matične knjige, Šentjur pri Celju, R 1806–1836, fol. 87, 109, 160, 190, 208, 245, 308, 360; o botrinstvih prim. I. GRDINA, *Ipavci* (kot v op. 9) 52). Kot »pokroviteljsko« prijateljstvo Gadollovih do Ipavčevih so odnosi med družinama prikazani v televizijski nadaljevanki Frana Žižka *Ipavci* (1976), 1. del, Franc. Katarina Ipavec naj bi sicer resnično pogosto hodila na obisk na Blagovno in jemala s seboj najstarejšo hčerko Jeanette, roj. 1817 (Župnijski urad Šentjur pri Celju, Dr. H. Kartin, Župnija Šentjur pri Celju, 16; za prepis kopije iz župnijskega arhiva se iskreno zahvaljujem kolegu Jožetu Rataju).

[19] Opozoriti kaže na podatek, da je leta 1835, že po smrti Johanna viteza Gadolle, na Blagovni izpričan kot »kontrolor gospostva« (graščinski uslužbenec) neki Luka Ipavec (*Lucas Ipovitz*), ki je bil tedaj s soprogo na zdravljenju v Rogaški Slatini (B. CVELFAR, *Knjiga gostov Zdravilišča Rogaška Slatina 1823–1850* (Publikacije Zgodovinskega arhiva Celje. Pričevanja arhivskih dokumentov 1). Celje : Zgodovinski arhiv, 2002, 171). Kolikor je znano, ime Luka v Ipavčevem sorodstvu ni potrjeno.

[20] NŠAM, Matične knjige, Šentjur pri Celju, M 1785–1836, fol. 467.

pri 69-ih za vodenico.[21] Krajevno izročilo jo v povezavi z romantično zgodbico pomni kot »osamljeno grajsko gospo«, navezano na opico, zvesto domačo žival, ki ji je dala gospodarica na Blagovni postaviti celo nagrobnik.[22] Ob smrti je bila Barbara kljub sedmim križem še vedno solastnica Blagovne in Anderburga, saj so zapuščino njenega moža skladno z oporoko razdelili na tri dele – med vdovo, sina in hčerko. Po materini smrti sta postala edina lastnika Franc in Viljemina, a ne za dolgo, le do prodaje sredi leta 1844.[23] Bremena v deželni deski pričajo, da Gadollam gospodarjenje ni šlo najbolje od rok, čeprav so obračali precejšnje denarje in sklepali številne posle, ali pa prav zato.[24] Vse tudi kaže, da v hiši niso vladali tako idilični medčloveški odnosi, kot bi se zdelo iz dnevniških zapisov nadvojvode Janeza. Barbarin brat Franc Ksaver baron Dienersperg je v svojih spominih najbrž marsikaj zamolčal, denimo to, da je bila Barbara – Babette v odnosu do otrok bržčas precej podobna svojemu avtoritativnemu očetu Avguštinu baronu Dienerspergu.[25] Njena otroka sta lahko namreč šele po materini smrti zaživela po svoji meri, prejkone oba že dodobra osivela.

47-letna hči **Viljemina** je mogla zdaj vsemu svetu razkriti svojo skrito ljubezen – kolikor ni bilo posredi kaj drugega – do 15 let mlajšega 32-letnega *Josefa Hauswirta*, gospodarskega upravitelja (*Ökonom*) blagovnskega gospostva. Še ena ženska iz Dienerspergovega rodu je torej vzela blagovnskega uslužbenca, a Hauswirth je bil drugače kot svojčas soprog njene tete Terezije pl. Resingen veliko nižjega rodu in zlasti plitvejšega žepa. Nenavadni par se je poročil daleč od oči zvedave okolice, 28. maja 1843 v Gradcu, kjer je sprva tudi živel.[26] Viljemina je v poročni matici navedena kot solastnica gospostva Blagovna – tega si je zdaj delila z bratom –, Jožef pa je bil le sin skromne viničarske družine iz Hitzendorfa v graški okolici. Kako je na njuno poroko gledal nevestin brat vitez Franc, lahko sklepamo iz dveh zgovornih dejstev. Prvič, zakoncema sta šla v Gradcu za poročni priči dva prijatelja

[21] Prav tam, M 1837–1864, fol. 63.

22 Župnijski urad Šentjur pri Celju, H. Kartin, Župnija Šentjur pri Celju, 16; prim. J. KARTIN, Pomen Ipavcev in Šentjurja za slovensko kulturno zgodovino. Spomenica izdana ob 200-letnici Ipavčevega doma v Šentjurju pri Celju, poleti 1960. Ljubljana, 1960 (tipkopis), s. p. (pag. 4); prim. I. GRDINA, Ipavci (kot v op. 9) 35.

[23] StLA, Steiermärkische Landtafel, LT II, Hauptbuch 3, fol. 818. – Zanimivo je dejstvo, da je Johann vitez Gadolla po prvi oporoki (1814) zapustil 2/3 svojega imetja sinu Francu in 1/3 hčerki Viljemini, ženi pa le, kar ji je pripadalo po poročni pogodbi, letno preživnino in skrbništvo nad premoženjem do dopolnjenega 24. leta otrok. Devet let pozneje (1823) je svojo zadnjo voljo med bivanjem na Dunaju »zaradi novonastalih razmer« spremenil in razdelil premoženje na tri enake dele, pri čemer je žena Barbara obdržala tudi vse, kar ji je namenil s prvo oporoko, sinu Francu pa je v obeh poslednjih voljah zapustil še knjižnico ter zbirki kamnin in novcev (ZAC, ZAC/0495, Krajevno sodišče gospoščine Blagovna, šk. 2, Gadolla, 1. 3. 1814, 10. 7. 1823).

[24] StLA, Steiermärkische Landtafel, LT II, Hauptbuch 3, fol. 825–851.

[25] Prim. B. GOLEC, Trpljenje »celjskega Wertherja«, tosvetne skrbi njegovega sina in uvod v zaton njunega rodu. Spomini dveh Valvasorjevih potomcev baronov Dienerspergov s Celjskega. *Zgodovina za vse* XVIII (2011), št. 1, 41.

[26] Diözesanarchiv Graz (= DAG), Matriken-Zweitschriften, Graz–St. Andrä, Trauungen 1843, Nr. 23; prim. L. SCHIVIZ von SCHIVIZHOFFEN, *Der Adel* (kot v op. 6) 359. – Josef Hauswirth se je rodil v Hitzendorfu 15. aprila 1811 (Röm.-kath. Pfarramt Hitzendorf, Geburtenbuch, Band VI, pag. 120).

ali znanca – gospoščinska upravitelja, in ne kateri od sorodnikov. Pomenljiva pa je tudi ugotovitev, da je nagrobnik staršem, ki še stoji na šentjurskem pokopališču, postavila samo Viljemina (marca 1842 ali 1843, letnica je namreč poškodovana),[27] kot bi z bratom ne bila v dobrih odnosih. Glede na pozno poroko je razumljivo, da v zakonu s Hauswirthom ni imela otrok. Skupno domovanje zakoncev je postal novi del Gradca na desnem bregu Mure, kjer je ženin prebival že dotlej.[28] Nato pa sta se preselila na Spodnje Štajersko, kjer sta leta 1845 v neposredni bližini Celja kupila graščinico Spodnji Lanovž.[29] Glede na to, da so se na njuno posest hitro začeli lepiti hipotekarni dolgovi, sta morala zelo slabo gospodariti, posebej ob dejstvu, da je dobila Viljemina veliko večjo dediščino od vrednosti spodnjelanovške graščinice, ki skoraj ni imela zemlje. Zakonca nista mogla živeti od graščinskih zidov, žitna trgovina, s katero sta se (med drugim) ukvarjala, pa ni imela blagoslova.[30] Po dvanajstih letih zakona je 59-letna Viljemina 3. novembra 1855 v Spodnjem Lanovžu preminila za vročico.[31] Hauswirth, ki je moral graščino devet let zatem prodati,[32] se je drugič poročil, imel otroke, kupil hišo v Celju na Gosposki ulici in tam 8. oktobra 1875 umrl za kapjo, star 64 let.[33]

Edini moški naslednik viteške veje Gadoll **Franc vitez Gadolla** se je oženil leto in pol za sestro in nadaljeval svoj rod, ko mu je bilo že skoraj petdeset let. Tudi on je dotlej večidel živel v domači blagovnski graščini ali vsaj blizu doma, razen nekaj študijskih let v cesarski prestolnici. Po celjski gimnaziji, kamor se je vpisal leta 1809,[34] je na Dunaju končal pravni študij, vendar ne na univerzi, temveč na terezijanski viteški akademiji (*K. k. theresianische Ritteracademie*).[35] Nato ga v letih 1821–1832 srečamo kot praktikanta okrožnega urada v Celju.[36] Službe, v

[27] Nagrobnik je omenjen tudi v delu Pokopališča pri cerkvah Lavantinske škofije. Razširjeni ponatis. Maribor : Pisarna kn. šk. ordinariata, 1916, 236, vendar brez imena naročnice in letnice postavitve.

[28] DAG, Matriken-Zweitschriften, Graz–St. Andrä, Trauungen 1843, Nr. 23.

[29] StLA, Steiermärkische Landtafel, LT II, Hauptbuch 4, fol. 337. – H graščini je spadala neznatna posest, saj je izkazovala le pol goldinarja dominikalnega in četrt goldinarja rustikalnega donosa. – Namig, kje bi zakonca Hauswirth po poroki živela, je dal Pirchegger, ki kot lastnika Spodnjega Lanovža (Unterlahnhof) pri Celju omenja nekega Jožefa Hauswirtha, in sicer brez letnice nekako sredi 19. stoletja (H. PIRCHEGGER, *Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gülten, Städte und Märkte*. München : Verlag R. Oldenbourg, 1962, 182). Čas priselitve zakoncev v Spodnji Lanovž (Gabrje št. 9) ni natančneje določljiv po knjigi status animarum župnije Celje za obdobje 1843–1852, v kateri sta vpisana naknadno namesto prejšnjih lastnikov Novakov (NŠAM, Zapisniki duš, 0016 Celje–sv. Danijel, K39 (1843–1852), s. p.).

[30] StLA, Steiermärkische Landtafel, LT II, Hauptbuch 4, fol. 338–347, nadaljevanje fol. 334–335.

[31] NŠAM, Matične knjige, Celje–sv. Danijel, M 1851–1862, fol. 85.

[32] StLA, Steiermärkische Landtafel, LT II, Hauptbuch 4, fol. 337.

[33] Okrajno sodišče v Celju, Zemljiška knjiga, k. o. Celje, gl. knj. 108–154, vl. št. 139; NŠAM, Zapisniki duš, 0016 Celje–sv. Danijel, K 56 (1875–1882), s. p.; NŠAM, Matične knjige, Celje–sv. Danijel, M 1862–1878, fol. 358.

[34] ZAC, ZAC/0845, I. gimnazija v Celju, šk. 1, 1/2, Matrikula, s. p.

[35] O tem piše sam v: StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 803, fol. 24.

[36] Kot konceptni praktikant je v šematizmih vojvodine Kranjske naveden med letoma 1823 in 1831 (*Schematismus für Steyermark und Kaernten auf das Jahr 1823*. Graetz : Andreas Leykam, 1823, 164; *1826*, 112; *Schematismus des Herzogtums Steyermark auf das Jahr 1827*.

<table>
<tr><td colspan="6">Prve generacije Gadollove rodbine</td></tr>
<tr><td colspan="3">Johann vitez Gadolla
* 1757, Gradec – † 1832,
Blagovna pri Šentjurju</td><td colspan="3">Barbara baronica Dienersperg
* 1772, Dobrna – † 1841,
Blagovna pri Šentjurju</td></tr>
<tr><td colspan="6">por. 1795, Blagovna
2 otroka:</td></tr>
<tr><td colspan="3">1) Viljemina pl. Gadolla por. Hauswirth
* 1796, Blagovna,
por. 1843 v Gradcu,
† 1855, Sp. Lanovž pri Celju,
brez otrok</td><td colspan="3">2) Franc vitez Gadolla
* 1797, Blagovna,
por. 1844 na Dunaju,
† 1866, Gradec
6 otrok</td></tr>
<tr><td colspan="6">6 otrok Franca viteza Gadolle:</td></tr>
<tr><td>1) Jožefa (Josefine)
* 1846, Turn pri Škalah,
† 1889,
Dobrna,
neporočena</td><td>2) Klemens
* 1847, Turn,
por. 1891
v Kosini,
Galicija,
† 1919,
Gradec,
6 otrok</td><td>3) Franc (Franz)
* 1849, Turn,
por. 1883 v Gradcu,
† 1928,
Gradec,
1 hči</td><td>4) Kajetan
* 1855, Turn,
por. 1894 na Dobrni,
† 1899,
Arvež/
Arnfels,
2 otroka</td><td>5) Ivana (Johanna) por. Ehrlich
* 1857, Turn,
por. 1886 v Gradcu,
† 1918,
Staudach pri Hartheimu
6 otrok</td><td>6) Elizabeta (Elise) por. Mayer
* 1861, Turn,
por. 1888 v Gradcu,
† 1923,
Maribor
2 otroka</td></tr>
</table>

kateri ni napredoval, kot bi pričakovali, se je očitno hitro nasitil, ostal doma[37] in se posvetil svojim konjičkom. Nadaljeval je tudi s prezidavo in izboljšavami pri grajski stavbi, toda v bistveno manjšem obsegu, kot je načrtoval njegov pokojni oče. Ta je dotrajani grajski kompleks še pred koncem 18. stoletja temeljito prenovil in prezidal, po sinovem pričevanju pa bi zgradil tudi nov, veliko lepši grad od Novega Celja, če mu načrtov ne bi prekrižale vojne s Francozi.[38] »Če bi grad res zgradili

Grätz : Andreas Leykam, 1827, 118; *1828*, 62; *1829*, 65; *1830*, *II. Abteilung*, 22; *1831*, *II. Abteilung*, 21). Prim. A. ŽIŽEK, Upravni razvoj Celja v letih 1748–1850. V: POČIVAVŠEK, Marija (gl. ur.): *Iz zgodovine Celja 1780–1848* (Odsevi preteklosti 1). Celje : Muzej novejše zgodovine, 1996, 39–42). Mesto praktikanta je sicer nastopil že s prisego 7. aprila 1821 (ZAC/0005, Okrožni urad Celje, šk. 72, 72/496). V šematizmih ni opore za podatek v Gadollovem lastnem rokopisu, po katerem naj bi iz uradniške službe izstopil kot nadštevilni okrožni komisar (StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 911, fol. 2), saj ga šematizmi s takšno funkcijo ne navajajo (za obdobje 1832–1845 so bili poleg *Schematismus des Herzogthums Steiermark* pregledani še vsi *K. k. Hof- und Staatschematismus des österreichischen Kaiserhums*; prim. A. ŽIŽEK, Upravni razvoj (kot v isti op. zgoraj) 42–50). Zadnjič se je kot koncipist okrožnega urada naslovil sam, ko je bil 28. in 29. julija 1832 s sestro in družabnico na oddihu v Rogaški Slatini (B. CVELFAR, *Knjiga gostov* (kot v op. 19) 140).

[37] Vsi razpoložljivi viri pričajo, da je ostal doma. Njegov stric Franc Ksaver baron Dienersperg leta 1835 v svojem biografsko-genealoškem orisu rodbine Dienersperg pravi, da Viljemina in Franc, oba še samska, gospodarita skupaj z materjo na Blagovni (ZAP, ZAP 70, Rokopisna zbirka, R-45, str. 58). Gadollov prestop iz uradniških v zasebniške vrste je lepo dokumentiran tudi v knjigi gostov zdravilišča Rogaška Slatina, v kateri je do leta 1832 vpisan kot okrožni uradnik, od 1833 dalje pa kot posestnik oziroma imetnik gospostva, dolgo sam ali s sestro, leta 1845 z družino, nikoli pa z osebnim imenom (B. CVELFAR, *Knjiga gostov* (kot v op. 19) 48, 140, 152, 178, 179, 188, 200, 218, 278, 296, 339).

[38] StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 678, fol. 22.

tako, kot je načrtoval Johann vitez Gadolla,« je v letih 1861–1863 zapisal Franc, »se z Blagovno ne bi moglo primerjati nobeno gospostvo, kajti tako številnih in lepih gospodarskih zgradb, ki so z drugimi luksuznimi objekti dejansko tvorile mesto, ni najti nikjer.«[39] Franc vitez Gadolla je k vsemu temu prispeval malo v primerjavi z očetom. Dal je zgraditi vodovod, obnovil po požaru pogorel hlev, celoten kompleks protipožarno zavaroval, zgradil velik požarni bazen in vse stavbe opremil z dvanajstimi strelovodi.[40] Njegova rodna Blagovna je bila v vseh pogledih primer »naprednega doma«, katerega gospodarja, oče in sin, sta šla strumno v korak s časom. Steklenjak bi po Frančevih besedah utegnil biti celo najdaljši v monarhiji (?!), Blagovna je imela poleg tega oranžerijo, toplo gredo z nasadom ananasa, nasade tulipanov, hijacint, nageljnov in eksotičnega rastlinja, paviljon (*Gloriett*) in eremitaž (*Gartenhaus*). Ponašala se je z živalskim vrtom z jeleni, srnami in labodi, z golobnjaki, parkom s strelišcem in kegljiščem, vodometom in bazenom.[41] Še več, Franc vitez Gadolla se je lahko pohvalil, da so v njegovi rodni graščini domovali bogata knjižica z deli naravoslovne vsebine, zbirka kamnin in novcev, »kabinet redkosti« (*Raritätenkabinett*), razni astronomski aparati, mikroskopi in druge optične naprave, nadalje pripomočki za poskuse z elektriko, destilacijska peč, peč za metalurške poskuse in drugo, kar je po njegovem upravičevalo naziv »domovanje znanosti«.[42]

Blagovna je v njegovem času res dajala vtis učenjakovega bivališča, težko pa je iz skromnih opisov sklepati, kaj je k hiši prinesel že oče Johann in kaj šele sin Franc. Zagotovo je bilo tu marsikaj že ob obiskih nadvojvode Janeza (1810–1812), ki govori le na splošno o lepi knjižnici in nekaj čednih zbirkah ter omenja živalski vrt in kegljišče,[43] Johann Gadolla pa v obeh oporokah (1814 in 1823) zapušča sinu knjige, orožje, kamnine in novce.[44] Če bi sodili po poznejši dokumentirani dejavnosti Franca Gadolle, po tem, kar se je znašlo v zbirki Historičnega društva za Štajersko in slednjič v Štajerskem deželnem muzeju, se zdi, da je bil mlajši vitez Gadolla predvsem zgodovinar in domoznanec, naravoslovje pa je sodilo bolj v domeno njegovega očeta Johanna.[45] A vsekakor ne samo njega, saj Frančev

[39] Prav tam, fol. 24'; prim. C. SCHILLINGER, Die Familie Gadolla (kot v op. 2) 4.

[40] StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 678, fol. 22'; natančnejši opis v: Hss. 908, fol. 16'–17.

[41] Prav tam, Hss. 678, fol. 23; prim. C. SCHILLINGER, Die Familie Gadolla (kot v op. 2) 4. – Propad vsega tega je Franc še videl na lastne oči v začetku šestdesetih let, najbrž malo pred svojo preselitvijo s Turna pri Škalah v Gradec. Leta 1862 ali 1863 je resignirano zapisal: »Videti vse to daje najbolj žalosten vtis, še posebej ko gre za gospostvo, ki je najbolj in v vseh pogledih sodilo med najlepša in prva v deželi, če upoštevamo njegovo velikost, lepe stavbe, čudovite naprave in [grad] kot bivališče muz« (StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 678, fol. 24–24'; prim. C. SCHILLINGER, Die Familie Gadolla (kot v op. 2) 4).

[42] StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 678, fol. 23'–24; prim. C. SCHILLINGER, Die Familie Gadolla (kot v op. 2) 4.

[43] A. SCHLOSSAR, *Erzherzog Johanns* (kot v op. 13), 28, 116.

[44] ZAC, ZAC/0495, Krajevno sodišče gospoščine Blagovna, šk. 2, Gadolla, 1. 3. 1814, 10. 7. 1823.

[45] Leta 1825 je »vitez Gadolla« daroval botaničnemu vrtu graškega Joanneuma veliko cvetočo agavo, prvo tovrstno rastlino v Gradcu, ki je daleč naokrog požela občudovanje (G. MARKTANNER-TURNERETSCHER, Die zoologische, botanische und phytopaläontologische

Zadnja upodobitev Blagovne leta 1858, preden je dal novi lastnik graščino porušiti: v ospredju nekdanja kmetija Suša, v ozadju na levi graščinska gospodarska poslopja in še obstoječa upravna stavba, desno enonadstropni graščinski kompleks (Arhiv Republike Slovenije, AS 455, Zbirka likovnih del, št. 62, avtor M. Doberšek)

najstarejši sin Klemens v spominih omenja, kako je na Turnu pri Škalah (pred letom 1862) očetu pomagal pri »fizikalnih delih«,[46] »fizikalni kabinet« pa je imel Franc tudi v svojem novem domu v Gradcu (1865).[47] Ne nazadnje je bil med prvimi člani leta 1862 ustanovljenega Naravoslovnega društva za Štajersko.[48] Večji del zbirk in naprav je vitez Franc ob slovesu od Blagovne odpeljal s seboj na Turn pri Šaleku (1844–45), del pa je že tedaj prodal.[49] Doslej neznani poskusi z elektriko na Blagovni[50] so Gadollo starejšega ali oba, očeta in sina, tem laže zbližali s šentjurskim

Abteilung. V: A. MELL (ur.), *Das steiermärkische Landesmuseum Joanneum und seine Sammlungen. Mit Zustimmung des steiermärkischen Landes-Ausschusses*. Graz : Ulrich Mosers Buchhandlung, 1911, 262). V kazalu zbornika, v katerem je bil prispevek objavljen, je navedeno ime Franca viteza Gadolle (A. MELL, Orts- und Personenverzeichnis. V: prav tam, 502), lahko pa bi šlo tudi za očeta, upoštevaje, da tedaj 28-letni Franc še ni bil gospodar. Prav tako ni jasno, kateri od obeh Gadoll (von *Herrn von Gadolla von Reifenstein*) je nekaj let zatem, leta 1831, obogatil zbirko Joanneuma z rokopisom o lupinah školjk in polžev (*Joanneum. Zwanzigster Jahrsbericht. 1831*. Gratz, 1831, Eingänge, 5).

[46] Museum für Regionalgeschichte und Volkskunde Gotha (= MRV Gotha), Inv. Nr. 29767, Tagebuch des k. u. k. Rittmeisters Clemens Ritter von Gadolla. Tipkopis spominov v arhivu avtorja. Prim. C. SCHILLINGER, *Die Familie Gadolla* (kot v op. 2) 7.

[47] Neki Huber iz Celja v pismu Gadolli 27. marca 1865 med drugim piše, da bi si ob naslednjem obisku Gradca rad ogledal njegov »fizikalni kabinet« (StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 919, 27. 3. 1865).

[48] *Mittheilungen des Naturwissenschaftlichen Vereines für Steiermark* I (1863), Beilage 2, 12.

[49] StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 678, fol. 24; prim. C. SCHILLINGER, *Die Familie Gadolla* (kot v op. 2) 4.

[50] Krajevno izročilo o Blagovni naj bi sicer pomnilo tudi nekakšne poskuse z elektriko, ki pa, kolikor je znano, niso dokumentirani (informator zgodovinar Jože Rataj, kustos Pokrajinskega muzeja Celje, 19. 7. 2011).

»čudodelnim padarjem« Francem Ipavcem.[51] Sicer pa se je Franc bodisi vse življenje bodisi šele v poznejših letih zelo veliko ukvarjal z zgodovino in domoznanstvom, o čemer bomo še govorili.

Za tovrstno delo je imel blagovnski vitez na razpolago veliko časa, saj je zelo dolgo ostal samski in od svojega 34. ali 35. leta tudi ni imel nobene zaposlitve razen skrbi za vodenje domače blagovnske posesti. Po smrti staršev in sestrini poroki se je pri 47-ih končno še sam oženil. Po nevesto je šel precej dlje kakor Viljemina po svojega ženina, vse do cesarskega Dunaja, kjer je stopil pred oltar 29. oktobra 1844.[52] Izbranka ni bila »tujka«, kot bi lahko predvidevali glede na kraj poroke, ampak jo je lahko Franc poznal še s počitnic pri sorodnikih na Dobrni. Skoraj trideset let mlajša *Kajetana Elizabeta baronica Adelstein*, rojena 6. decembra 1826 v furlanskem Vidmu, je bila hči generalmajorja barona Jožefa (1780–1850), rojenega v graščini Dobrnica pri Dobrni, in Klementine, rojene grofice Coronini-Cronberg iz Gorice. Njen oče Jožef baron Adelstein se je lahko štel za Gadollovega priženjenega sorodnika, saj se je Adelsteinova sestra Antonija (1783–1845) leta 1813 omožila z Gadollovim stricem Francem Ksaverjem baronom Dienerspergom (1773–1846), poleg tega pa sta bila ob dunajski poroki nečakov Franca viteza Gadolle in Kajetane baronice Adelstein oba skupna sorodnika še živa.[53] Odločitev o poroki po starosti sicer tako različnih nekrvnih sorodnikov je najverjetneje padla že poleti 1843 v Rogaški Slatini, kjer so se kot po naključju istega dne znašli vsi vpleteni.[54] Ker je baron Adelstein kot častnik cesarske garde živel na Dunaju,[55] se mu je očitno zdelo edino primerno, da bo poroka v prestolnici, kjer je nemara prav on poiskal tudi kupca za Blagovno.

S poroko Franca viteza Gadolle in leto prej njegove sestre Viljemine je rodbina Gadolla po šestdesetih letih vzela slovo od blagovnske graščine. Neposredno po poroki je Franc postal lastnik gradu Turn pri Škalah oziroma gospostev Turn in Šalek.[56] Kupnino za posest v Šaleški dolini je dobil od prodaje Blagovne, ki

---

[51] Franc Ipavec, ki je po izročilu zdravil z elektriko, naj bi »stroj za elektriziranje« namestil v svojo ordinacijo 18. maja 1845 (I. GRDINA, Ipavci (kot v op. 9) 63, brez navedbe vira, očitno po dnevniških zapiskih hčerke Mimi), torej slabo leto po Gadollovi prodaji Blagovne.

[52] Po uradnem rodovniku (Ahnenpaß) vnuka Josefa Gadolle (1897–1945) se je Franc poročil 29. oktobra 1844 v stolnici sv. Štefana (poseduje Egon Ehrlich, Dunaj, kopije v arhivu avtorja), toda v poročni matici dunajske stolne župnije ni poroka vpisana ne leta 1844 ne naslednje leto (Diözesanarchiv Wien (= DAW), Matrikenarchiv, Matriken-Zweitschriften, St. Stephan in Wien, Trauungsprotokoll 1844, 1845). Poročna pogodba je bila vsekakor sklenjena navedenega dne (prepis z dne 12. 5. 1866 v: StLA, Bezirksgericht Graz I, D 117/1867, Franz Ritter v. Gadolla), isti datum pa navaja tudi Gadolla sam (StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 240, fol. 11).

[53] B. GOLEC, Trpljenje »celjskega Wertherja« (kot v op. 25) 42.

[54] Generalmajor baron Adelstein je s svojo štiričlansko družino prispel na zdravljenje 20. julija 1843, ko se je v Rogaško Slatino pripeljal blagovnski graščak Gadolla, katerega razlog bivanja je v knjigi gostov zaveden kot »drugo«. In kot po naključju je prišel dva dneva pozneje tja na zdravljenje še »g. Resingen, imetnik gospostva Tabor«, Gadollov nekoliko v pravu izvedeni samski bratranec Janez Nepomuk (B. CVELFAR, Knjiga gostov (kot v op. 19) 296, 297).

[55] *Militär-Schematismus des österreichischen Kaiserthums*. Wien : K. k. Hof- und Staats (Aerarial) Druckerei *1843,* 46, 88; *1844*, 46, 88.

[56] Kupna pogodba z dedinjami pokojnega Franca Nikolaja Del Negra je bila za polovico gospostva sklenjena 31. 12. 1844, za drugo polovico pa 14. 10. 1845 (StLA, Steiermärkische Landtafel, LT II, Hauptbuch 6, fol. 1181; Urkundenbuch Tom 206, fol. 377–378; Tom 214, fol.

sta jo s sestro nekaj mesecev prej prodala družini dunajskega bankirja Ignaza von Macka.[57] Sestrinega dela blagovnskih posesti, polovice zapuščine staršev, očitno ni mogel izplačati, njuna skupna posest je bila obremenjena s hipotekami,[58] graščina z dvema gospostvoma v sicer nekoliko odmaknjeni Šaleški dolini pa je bila za njegov žep dosegljiva, če upoštevamo, da ni imel drugih dohodkov in da njegovi konjički niso bili zastonj. Sam ni sicer nikjer zapisal, zakaj se je ločil od Blagovne, o kateri je pozneje govoril s tolikšno ljubeznijo.[59] Le o njenem propadanju je potožil poldrugo desetletje zatem, ko je novi lastnik, ki tu ni nikoli prebival, pustil graščinski kompleks vnemar in so ga slednjič skoraj v celoti porušili.[60]

Tudi na novem domovanju, na Turnu, se je Gadolla lotil prenove in prezidav,[61] saj je z nakupom mislil resno. Misleč, da je s kupljeno posestjo, sicer precej manjšo in manj donosno od blagovnske,[62] zagotovil svoji mladi družini mirno eksistenco, se je posvetil predvsem raziskovalnemu delu in pisanju. Z domoznanstvom in lokalno zgodovino se je ukvarjal sicer vsaj od srede tridesetih let, toda največji del njegovega obsežnega domoznanskega opusa o celjskem okrožju je nastal na Turnu. Štajerski deželni arhiv v Gradcu hrani 56 Gadollovih rokopisov, nastalih med letoma 1836 in 1864, ki so tja deloma prišli kot zaključena besedila, namenjena Historičnemu društvu za Štajersko, deloma pa šele z Gadollovo zapuščino.[63] Franc vitez Gadolla je namreč od vseh Valvasorjevih potomcev najmočneje razvil nagnjenje do zgodovine, domoznanstva in raziskovanja preteklosti. Tudi sam je zapisal, da je zanimanje za »domovinsko zgodovino« podedoval po Valvasorjih,[64]

532–542). Delež Gadollove žene pri kupnini je moral biti znaten, zato je dala v deželno desko vknjižiti poročno pogodbo, po kateri bo postalo skupno vse njuno tedanje in prihodnje premoženje, podedovano ali drugače pridobljeno (prav tam, Hauptbuch 6, fol. 1190).

[57] Kupoprodajna pogodba ima datum 9. junij 1844 (StLA, Steiermärkische Landtafel, LT II, Hauptbuch 3, fol. 818; Urkundenbuch Tom 197, fol. 53–55).

[58] Prav tam, Hauptbuch 3, fol. 825–851. – Bremenom je žal mogoče slediti samo do leta 1838, ko jih je bilo za več kot 60.000. Zaradi nepravilnega podatka o prenosu bremenskega dela deželnodeskinega vložka v drugo knjigo pa ne vemo, kaj se je dogajalo v ključnih letih pred prodajo.

[59] Brez racionalne podlage je trditev I. Grdine, da se je grad Turn zdel Gadolli »v vsakem primeru imenitnejši in se je zato preselil tja« (I. GRDINA, *Ipavci* (kot v op. 9) 85). Markantna Blagovna pri Šentjurju, mimo katerega je že dve leti pozneje prisopihal vlak in ki je ležala tik ob deželni cesti proti Hrvaški, bi ostala Gadollova, ko bi bilo to le mogoče.

[60] StLA, Handschriften, Gruppe, 2, Hss. 678, fol. 24'; prim. C. SCHILLINGER, Die Familie Gadolla (kot v op. 2) 4.

[61] Prav tam, Hss. 1385, fol. 56'–58, 68–68'.

[62] Po štajerski deželni deski je imela Blagovna z Anderburgom in inkorporiranimi imenji dobrih 1.019 funtov dominikalnega in 387 funtov rustikalnega donosa, Turn s Šalekom pa 468 funtov dominikalnega in 130 rustikalnega (StLA, Steiermärkische Landtafel, LT II, Hauptbuch 11, fol. 63, 164).

[63] J. ZAHN, A. MELL, *Kataloge des Steiermärkischen Landesarchives. I. Joanneumsarchiv. 1. Handschriften. Katalog der Handschriften*. Graz und Leipzig : Ulr. Moser's Buchhandlung, 1898, 201; F. POSCH (izd.), *Gesamtinventar des Steiermärkischen Landesarchives* (Veröffentlichungen des Steiermärkischen Landesarchives, Band 1). Graz : Steiermärkisches Landesarchiv, 1959, 31.

[64] StLA, Handschriften, Gruppe, 2, Hss. 655, fol. 6.

dasi Janeza Vajkarda ni mogel identificirati kot svojega neposrednega prednika.[65] Sprva se je ukvarjal s preteklostjo svojih gospostev in z genealoškimi orisi sorodstveno povezanih rodbin, nato pa intenzivno z zgodovino Celja in Celjskih grofov ter slednjič s topografijo celotnega celjskega okrožja med Savo in Dravo. Že kot graščak na Turnu pri Šaleku je leta 1854 postal član Historičnega društva za Štajersko in njegov korespondent za območje Savinjske doline z okolico.[66] Kot izrazit empirist, ki je zaupal le izvirnim dokumentom,[67] bi bil lahko zanesljiv vir in kažipot zlasti za lokalno zgodovino od 16. stoletja dalje, ko njegovi rokopisi ne bi obležali v deželnem arhivu. Gadollovo obsežno topografsko-domoznansko delo pa bi, če bi ga izdal, imelo še danes za širše celjsko območje podoben pomen kot Schmutz ali Janisch za Štajersko. Iz pisma Davorina Trstenjaka (1865) lahko povzamemo, da je imel Gadolla namen neko svoje delo natisniti,[68] najverjetneje topografijo celjskega okrožja, svoj najobsežnejši rokopis sploh,[69] a ga je očitno prehitela smrt. Še nekaj let prej je načrtoval tudi pisanje »popolne zgodovine Celja«,[70] si dopisoval z avtorjem *Celske kronike* (1854) Ignacem Orožnom[71] in o mestni preteklosti napisal več parcialnih sestavkov.[72] Ko bi v tisku zagledalo luč sveta vsaj eno njegovo delo, bodisi v knjižni obliki bodisi kot prispevek v historiografski periodiki, bi se

[65] StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 568, fol. 2–'4'. – Po smrti matere (1841) je Gadolla svojim sorodnikom Dienerspergom v rodovniku rodbine Dienersperg sporočil, da je bila Regina Konstancija pl. Dienersperg »sorodnica ali morda vnukinja znamenitenega Valvasorja«: »... eine Verwandtin oder vielleicht eine Enkelin des berühmten Valvasors« (StLA, A. Dienersperg, K 1, H 1, Stammbaum meiner seel. Fr. Mutter Barbara von Gadolla geb. Freiin von Dienersperg).

[66] StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 919, pismo odbora Historičnega društva Gadolli, 2. 6. 1854, Nr. 1305; *Mittheilungen des Historischen Vereins für Steiermark* VI (1855), 14.

[67] Pomenljiva je njegova misel iz leta 1864: »Prvi del Zgodovine Blagovne, Anderburga, Rifnika, Šentjurja in Slivnice obsega čas od njihovega nastanka do tam, od koder lahko z izvirnimi listinami (gl. regeste) prikažem resničnost povedanega, in to sem tudi storil. Drugi del je bil prijeten, ker je napisano mogoče dokazati, prvi del pa je zgolj izpisovanje iz Schmutza, Stadla, Wildensteina, Kindermanna itd. Če so lagali oni, potem lažem tudi jaz, jamčim ničesar.« (StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 916, fol. 41')

[68] »Preden boste dali delo v tisk (*bevor Sie Ihr Werk dem Drucke übergeben*), mi ga pošljite v pregled in rade volje se bom potrudil popraviti filološki del« (StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 919, pismo D. Trstenjaka, 16. 6. 1865). Izraz »Werk« priča, da ni šlo za naveden sestavek, za povrh pa naj bi že sam »filološki del« (*den philologischen Theil*) zahteval kar nekaj truda. V istem pismu je Trstenjak poslal Gadolli vrsto etimoloških razlag toponimov in hidronimov v prostoru med Savo, Sotlo in Dravo.

[69] StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 915, Der Zillier Kreis in topographisch-naturhistorisch-geographisch und montanistischer Beziehung, s. d. (7 zvezkov z ločeno paginacijo).

[70] Poleti 1854 se je Gadolla ponudil celjskemu občinskemu odboru, da napiše zgodovino Celja in Celjskih grofov, iz odgovora pa izvedel, da je pravkar dal v tisk svoje delo v slovenskem jeziku (*Celska kronika*) Ignac Orožen (prav tam, Hss. 919, pismo celjskega župana Kaindelsdorferja, 9. 10. 1854). Rokopis o celjskih hišah, napisan konec leta 1861 in v začetku 1862, je Gadolla kratko označil kot »eine künftige vollständige Beschreibung und Geschichte der Stadt Cilli« (StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 263, fol. 1).

[71] Ohranjena so tri Orožnova pisma Gadolli iz let 1854 in 1855 (StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 919, 30. 10. 1854, 21. 1. 1855, 16. 10. 1855).

[72] V naslovu dela ali poglavja nosi ime mesta Celje sedem Gadollovih rokopisov, od katerih ni bil najbrž nobeden napisan pred koncem petdesetih let (prav tam, Hss. 263, 264, 282, 671, 684, 704, 912).

mu veliko teže pripetilo ravno to, česar si je najmanj želel – da bo namreč njegov obsežni opus ostal pozabljen in neuporabljen. Njegovi rokopisi obsegajo skupno kar okoli 3.300 strani, od tega skoraj 500 strani »topografsko-naravoslovno-geografski in montanistični oris celjskega okrožja« v sedmih zvezkih[73] in več kot 200 strani prispevki za cerkveno topografijo 14 dekanij lavantinske škofije.[74] Kot smo videli, je manj znanega o njegovih naravoslovnih raziskavah, očitno pa je bil Gadolla poleg članstva v deželnem historičnem in naravoslovnem društvu član vsaj še enega znanstvenega združenja.[75] Čeravno njegovi dosežki niso primerljivi z Valvasorjevimi, še zlasti ne po odmevnosti, lahko Franca viteza Gadollo štejemo za polihistorja 19. stoletja, ki bi si v določenem oziru zaslužil kar oznako »pozabljeni mali štajerski Valvasor«.[76]

Po Valvasorju in Dienerspergih pa vitez Gadolla vsekakor ni podedoval ljubezni do častnike službe in uniforme, saj je skupaj s tremi bratranci – dvema Dienerspergoma in Resingenom – predstavljal domala »črno ovco« v vrsti Valvasorjevih potomcev – častnikov. Kot bomo videli, sta se poklicni oficirski karieri zapisala tudi dva od njegovih treh sinov, medtem ko je tretji kadetnico zapustil, ter za njima več vnukov in pravnuk. Franc vitez Gadolla očitno ni imel takšnih nagnjenj, poleg tega pa je bil tudi edinec in po spominih Josipa Vošnjaka šibke in majhne postave. Kot edinega sina in naslednika ga tudi njegov oče, sam civilen in izobražen človek, ni silil v vojaški stan. Ko so ga v revolucionarnem letu 1848 izvolili za stotnika šoštanjske narodne garde, Gadolla za svojo funkcijo ni pokazal pretiranega zanimanja in njegovo stotništvo je ostalo bolj na papirju.[77] Očitno so ga tedaj veliko bolj zanimale druge stvari, navsezadnje tudi eksistenca njegove družine. Enainpetdesetletni graščak je bil namreč še svež zakonski mož in oče dveh otročičev, revolucionarno vrenje in napoved zemljiške odveze pa sta mu grozila, da bo izgubil znaten vir prihodkov, kar se je kmalu tudi zgodilo.

Na Turnu pri Škalah se je že priletnemu Francu Gadolli in njegovi mladi ženi rodilo vseh šest otrok. Zanimivo je, da so imeli prvi štirje v svojem sestavljenem imenu tako očetovo ime Franc/Frančiška, kakor materino Kajetan/Kajetana. 16. aprila 1846 je prišla na svet *Jožefa* s polnim imenom *Jožefa Frančiška Kajetana*, 10. novembra 1847 *Klemens*, natančneje *Klemens Franc Jožef Kajetan*, 2. decembra 1849 *Franc*, krščen kot *Franc Ksaver Kajetan*, 30. julija 1855 *Kajetan* s polnim imenom *Kajetan Franc Jožef*, nato 24. junija 1857 *Ivana* ali *Ivana Barbara Elizabeta* in

[73] StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 915, Der Zillier Kreis in topographisch-naturhistorisch-geographisch und montanistischer Beziehung.

[74] Prav tam, Hss. 281, Beiträge zur Geschichte und Topographie der Kirchen, Pfarren, Filialen und Schlosscapellen der 14 Dekanate des h. Bisthums Lavant.

[75] Leta 1864 se je v naslovu rokopisa o Blagovni naslovil kot »Mitglied des Steir. hist. und anderen wissenschaftlichen Vereine« (prav tam, Hss. 908, fol. 1).

[76] Gl. natančnejšo obravnavo življenja in dela Franca viteza Gadolle: B. GOLEC, Pozabljeni »mali štajerski Valvasor« – polihistorjev potomec Franc vitez Gadolla (1797–1866). Kronika 60 (2012), str. 23–78.

[77] Potem ko so Šoštanjčani po Vošnjakovih spominih »graščaka barona Gadolla v Turnu« izvolili za stotnika narodne garde, jih je ta na svojem gradu sprejel in izdatno pogostil z vinom, to pa je bilo tudi vse. Vošnjak pravi o njem še naslednje: »Gadolla, droben možiček, se je zahvalil za izkazano mu čast, pa nisem videl, da bi kedaj prišel v Šoštanj, izvrševat svoje poveljništvo.« J. VOŠNJAK, Spomini. Ljubljana : Slovenska matica, 1982 (ponatis izdaje iz leta 1905) 29–30.

1. septembra 1861 najmlajša *Elizabeta* s krstnimi imeni *Elizabeta Marija Ivana*.[78] Gadolla je turnsko graščino, ki je medtem z zemljiško odvezo izgubila podložnike, konec leta 1861 prodal, čeprav ni bil zadolžen,[79] in se v začetku naslednjega leta z družino preselil v Gradec.[80] Očitno je bilo njegovo zdravje načeto že na Spodnjem Štajerskem in je tudi to vplivalo na odločitev o preselitvi v deželno prestolnico. Tam je Franc vitez Gadolla po štirih letih umrl v najetem stanovanju nedaleč od Joanneuma, in sicer za jetiko, 20. aprila 1866 v 69. letu starosti.[81] Veliko mlajša vdova ga je preživela skoraj za pol stoletja, saj je preminila šele 10. aprila 1912 v 86. letu starosti, prav tako v Gradcu.[82]

Franc vitez Gadolla je poleg Terezije Pauer, por. Sterger, hčerke svoje sestrične iz Resingenove rodbinske veje, edini Valvasorjev potomec, ki je sredi 19. stoletja imel (legitimne) potomce in čigar rod živi še danes. Štajerska prestolnica s svojo okolico pa je že poldrugo stoletje domovanje vitezov Gadolla, ki sicer od leta 1919 po avstrijskem pravnem redu ne morejo več uporabljati plemiškega predikata. Od šestih Frančevih otrok se jih je poročilo pet, vsi ti so imeli otroke, a samo trije tudi vnuke, pravnuke in prapravnuke.

Kakšna je bila torej usoda graških Gadoll in njihovih stranskih vej? Tako kot pri Resingenovi rodbinski veji bomo o njih spregovorili le v glavnih potezah.[83] Vdova in otroci umrlega viteza Franca so po njem podedovali precej zmanjšano in negotovo naloženo premoženje, ki je v glavnem izviralo od kupnine za posest v Šaleški dolini.[84] Že leto dni po Frančevi smrti so Gadollovi stanovali v manj ugledni

[78] NŠAM, Matične knjige, Škale, R 1838–1860, pag. 56, 66, 82, 128, 146; R 1861–1888, pag. 7.

[79] Kupoprodaja s Karlom Schreinitzem je bila sklenjena 14. 11. 1861 (StLA, Steiermärkische Landtafel, LT II, Hauptbuch 6, fol. 1181; prim.: I. OROŽEN, *Das Dekanat Schallthal mit den Seelsorgestationen St. Georgen in Skalis, St. Martin bei Schalleck, St. Johann am Weinberge, St. Egid bei Schwarzenstein, St. Pankraz in Ober=Ponikl, St. Michael bei Schönstein, St. Peter in Zavodnje und St. Andrä in Weißwasser* (Das Bisthum und die Diözese Lavant, Theil 5), Graz : Selbstverlag, 1884, 68; H. PIRCHEGGER, *Die Untersteiermark* (kot v op. 29) 207. – Vknjižena bremena v deželni deski ne kažejo, da bi bil Gadolla Turn prisiljen prodati zaradi zadolženosti (StLA, Steiermärkische Landtafel, LT II, fol. 1190–1194; Hauptbuch 24, fol. 502–503).

[80] Do preselitve je prišlo šele v letu 1862, saj je Franc vitez Gadolla 8. januarja 1862 podpisal izjavo v zvezi s prepisom prodanih gospostev še na Turnu (StLA, Steiermärkische Landtafel, LT II, Urkundensammlung 1862/2381). Njegovo ime januarja 1862 pogrešamo na seznamu »samostojnih prebivalcev« Gradca, na katerem sta samo dva njegova sorodnika (*Adressbuch der Landeshauptstadt Graz und Geschäfts-Handbuch für Steiermark*. Graz : A. Leykam's Erben, 1862, 24). Sinova Klemens in Franc sta prvi semester končala še na celjski gimnaziji (ZAC, ZAC/0845, I. Gimnazija v Celju, šk. 7, 7/24–26, Katalogi 1860–1862).

[81] DAG, Matriken-Zweitschriften, Graz–Hl. Blut, Sterbefälle 1866, Nr. 86; prim. L. SCHIVIZ von SCHIVIZHOFFEN, *Der Adel* (kot v op. 6) 319. – Mrliška knjiga mu daje malce manj let, in sicer 66.

[82] DAG, Matriken-Zweitschriften, Graz–Münzgraben, Sterbefälle 1912, No. 51.

[83] Pregled genealoških podatkov vseh potomcev Franca Gadolle do leta 2011 je objavljen na koncu poglavja.

[84] Po inventurnem in cenitvenem zapisniku Gadollove zapuščine z dne 18. maja 1866 je pokojnik v letih 1863 in 1864 posodil trem zasebnikom skupaj 29.000 goldinarjev, za kar so mu ti jamčili s hipotekami, posojila pa so bila tudi skoraj vse njegovo premoženje, ocenjeno na dobrih 29.552 goldinarjev (StLA, Bezirksgericht Graz I, D 117/1867, No. 3, 18. 5. 1866).

četrti Gries na desnem bregu Mure.[85] Teplo jih je tudi slabo gospodarjenje skrbnika, po čigar zaslugi je družinsko premoženje vedno bolj kopnelo.[86] Vdova Kajetana je leta 1879 ali 1880 sicer kupila hišo v Maigasse na levem bregu Mure,[87] a jo je morala prodati že leta 1883, ob smrti skrbnika.[88] Da družini gmotno ni šlo najbolje, pričajo po svoje tudi poklicne izbire otrok. Te bomo odslej imenovali z njihovimi nemškimi imeni, kakršna so dejansko uporabljali. Vsi trije sinovi so pristali v kadetnici, ki jo je eden kmalu zapustil, dve hčerki sta postali učiteljici, medtem ko je najstarejša vstopila v žensko plemiško ustanovo. »C. kr. dama« **Josefine** je kot edina neporočena umrla 3. oktobra 1889 pri komaj 43-ih za sladkorno boleznijo na Dobrni,[89] v zdravilišču, ki so ga od začetka 17. stoletja vse do leta 1858 posedovali njeni predniki in sorodniki. Vsi trije Josefinini bratje in obe sestri so stopili pred oltar malo pred njeno smrtjo in po njej. Trije Gadolle so se še v osemdesetih letih 19. stoletja poročili v Gradcu, brata – častnika avstrijske vojske pa v devetdesetih letih v krajih službovanja. Najprej se je 5. aprila 1883 oženil 33-letni **Franz**, tudi sam nekoč častniški kandidat,[90] nato pa mestni uradnik, ki je vzel za ženo 28-letno hčerko gospodarskega upravitelja *Emilie Bláhá* iz Prage.[91] Ker je bila to pri moških njegovega rodu prva poroka z neplemkinjo, tem laže razumemo nasprotovanje Franzove matere, žene viteza, rojene kot baronice in za povrh hčerke grofice.[92] Toda led je bil s tem prebit in »stanovsko neprimerne« poroke so v družini postale nekaj običajnega. Tri leta pozneje je 13. februarja 1886 stopila pred oltar Franzova 28-letna sestra, podučiteljica **Johanna**. Za moža si je izbrala učiteljskega vrstnika *Otta Wilhelma Franza Ehrlicha*, sina uradnika-koncipista iz Eisenerza.[93] Enak korak je naredila najmlajša **Elise**, 28-letna učiteljica, ki je 28. oktobra 1889 v isti župnijski cerkvi kot prej sestra prisegla zvestobo tri leta mlajšemu ljudskošolskemu učitelju *Karlu Mayerju*, sinu železniškega sedlarja iz Maribora.[94] Najdlje od doma je našel ženo **Klemens**, ritmojster (stotnik) ulanskega polka, poročen pri 44-ih 2. septembra 1891 v Kosini v Galiciji s 15 let mlajšo *Othomaro – Marie Dzierzynsko*, nečakinjo svojega tamkajšnjega stanodajalca, župnika, v katero se je zaljubil že enajst let pred

[85] *Adreß und Geschäfts-Handbuch der Landeshauptstadt Graz*. Graz : Leykam's Erben, 1867, 96.

[86] MRV Gotha, Inv. Nr. 29767, s. p., 1883; prim. H. RASCHKE, Josef Ritter von Gadolla und die letzten Kriegstage in Gotha. 1. Auflage. Gotha : Kurt Raschke, 2007, 30.

[87] *Grazer Geschäfts- und Adreß-Kalender für das Schaltahr 1880*. Graz : Gutenberg, 1880, 49.

[88] MRV Gotha, Inv. Nr. 29767, s. p., 1883); prim. H. RASCHKE, *Josef Ritter von Gadolla* (kot v op. 86) 30, 34.

[89] NŠAM, Matične knjige, Dobrna, M 1863–1892, fol. 171.

[90] Franz se omenja kot topniški kadet v letih 1867 in 1868 (*Militär-Schematismus* (kot v op. 55) *1867*, 505; *1868*, 543).

[91] DAG, Matriken-Zweitschriften, Graz–St. Andrä, Trauungen 1883, No. 38/b; prim. L. SCHIVIZ von SCHIVIZHOFFEN, *Der Adel* (kot v op. 6) 365.

[92] Brat Klemens je v spominih, naslonjenih na dnevniške zapiske, izpričal, da se je Franz poročil »povsem proti materini volji« (MRV Gotha, Inv. Nr. 29767; tipkopis v arhivu avtorja).

[93] DAG, Matriken-Zweitschriften, Graz–Münzgraben, Trauungen 1886, pag. 150; prim. L. SCHIVIZ von SCHIVIZHOFFEN, *Der Adel* (kot v op. 6) 501.

[94] DAG, Matriken-Zweitschriften, Graz–Münzgraben, Trauungen 1889, pag. 41; prim. L. SCHIVIZ von SCHIVIZHOFFEN, *Der Adel* (kot v op. 6) 501.

poroko.[95] Iz zdravstvenih razlogov je bil tik pred poroko še mlad upokojen (1891), enako kot nekaj let za njim brat Kajetan (1899),[96] ki je še isto leto umrl. Klemens je svojo nevesto takoj pripeljal v Gradec in postal v naslednjih 16 letih oče šestih otrok.[97] Brat **Kajetan** se je med službovanjem v Celju oženil pri 39-ih 4. julija 1894 na Dobrni, v tem kraju nedaleč od rodnega Turna kot zadnji iz Dienerspergovega rodu. Njegova 19 let mlajša žena *Theresia von Bako*, hči husarskega ritmojstra (stotnika), je z ovdovelo materjo živela v Celju, rodila pa se je na Dunaju.[98] Po Kajetanovi zgodnji smrti v Arvežu/Arnfelsu († 1899), kjer se je z mlado družino naselil po upokojitvi, in samo petih letih zakona je Theresia ostala sama z dvema majhnima otrokoma, se malo pred 1. svetovno vojno ustalila v Gradcu[99] ter preživela moža za celih 67 let († 1966).

Od šestih otrok Franca viteza Gadolle (1797–1866) ni nihče dočakal posebno visoke starosti. Dva sta umrla še pred petdesetim letom, najprej med zdravljenjem na Dobrni najstarejša neporočena *Josefine* (1846–1889)[100] in za njo v Arvežu/Arnfelsu upokojeni pehotni major *Kajetan* (1855–1899).[101] Tik po koncu 1. svetovne vojne je kot žrtev španske gripe v Staudachu pri Hartbergu sklenila svojo življenjsko pot 61-letna učiteljica *Johanna Ehrlich, roj. pl. Gadolla* (1857–1918),[102] in le slabo leto pozneje v Gradcu 62-letni *Klemens* (1847–1919), upokojeni ulanski ritmojster (stotnik).[103] Sledila mu je 62-letna sestra *Elise Mayer* (1861–1923), ki je zadnjih dvajset let živela v Mariboru, od koder je izhajal njen soprog,[104] kot zadnji pa je v Gradcu umrl 79-letni upokojeni mestni uradnik *Franz* (1849–1928), na koncu direktor mestne pisarne.[105]

Rod Valvasorjevih plemiških potomcev vitezov Gadolla se je po moški strani nadaljeval s šestimi Klemensovimi in dvema Kajetanovima otrokoma, medtem ko je imel Franz le zgodaj umrlo hčerko. Njihovi sestri učiteljici, ki sta obe vzeli za moža svoja učiteljska kolega, sta imeli skupaj osem otrok, od katerih jih je odrastlo

---

[95] MRV Gotha, Inv. Nr. 29767, s. p., 1880. – Po ugotovitvah upokojenega polkovnika Egona Ehrlicha z Dunaja, Klemensovega pranečaka, naj bi bila Othomara Dzierzynska sorodnica revolucionarja poljskega rodu in poznejšega sovjetskega funkcionarja Feliksa Dzieržinskega (1877–1926).

[96] ÖStA, Kriegsarchiv (= KA), Qualifikationslisten, K 742, Klemens R. v. Gadolla, Kajetan R. v. Gadolla.

[97] Klemensove v Gradcu rojene otroke, razen najmlajšega, rojenega leta 1907, navaja tudi L. SCHIVIZ von SCHIVIZHOFFEN, *Der Adel* (kot v op. 6) 498. Njihove kratke življenjepise gl. v: E. EHRLICH, *Josef Ritter von Gadolla* (kot v op. 2) 9.

[98] NŠAM, Matične knjige, Dobrna, P 1856–1900, fol. 135.

[99] Stadtarchiv Graz (= STAG), MPG, Meldekartei 1892–1925, Knr. 306, Gadolla Theresa.

[100] NŠAM, Matične knjige, Dobrna, M 1863–1892, fol. 171.

[101] DAG, Matriken-Zweitschriften, Arnfels, Sterbefälle 1899, pag. 8.

[102] Prav tam, Hartberg, Sterbefälle 1918, pag. 68.

[103] Prav tam, Graz–St. Leonhard, Sterbefälle 1919, fol. 160.

[104] B. GOLEC, »Der Hudič ist hier zu Hause« – med uboštvom, glasbo, portreti neznanih prednikov, shizofrenijo in evtanazijo. Usode zadnjih Valvasorjevih potomcev na Slovenskem v prvi polovici 20. stoletja in njihova kulturno-umetnostna zapuščina. *Zgodovina za vse* XVII (2010), št. 1, 74–76.

[105] DAG, Matriken-Zweitschriften, Graz–Herz Jesu, Sterbefälle 1928, pag. 263.

šest. *Elise, por. Mayer,* je rodila dva sina, a je ostala brez nadaljnjega potomstva, *Johanna, por. Ehrlich,* pa je imela štiri odrasle otroke in prav toliko vnukov. Od Johanninih vnukov je danes živ le še najmlajši, upokojeni polkovnik *Egon Ehrlich* (1931, Gradec), ki prebiva na Dunaju in je s spletno objavo rodovnika rodbine Gadolla konec leta 2006 nehote izdal, da je Valvasorjev potomec, ne da bi za polihistorja dotlej sploh kdaj slišal.[106] V kratkem času je od širšega Gadollovega sorodstva pridobil tudi skoraj vse rodoslovne podatke do danes in sorodnike seznanil z odkritjem, da so potomci kranjskega polihistorja iz 17. stoletja.[107]

Gadollovo rodbinsko vejo bi lahko upravičeno imenovali častniška oziroma vojaška. Medtem ko je dala Resingenova zadnjega poklicnega časnika sredi 19. stoletja, so se Gadolle šele takrat zapisali uniformi in v krvavem 20. stoletju plačali visok krvni davek. Do konca 20. stoletja je iz njihove veje izšlo sedem poklicnih častnikov (do najvišjega čina polkovnika), en častniški kandidat in v vojnem času štirje rezervni častniki, obe svetovni vojni pa sta zahtevali življenja osmih mož in fantov.[108]

Življenjske zgodbe Gadollovega potomstva so sicer zanimive, a presegajo okvir pričujočega prispevka, zato se bomo omejili samo na glavne značilnosti in usode nekaterih posameznikov. Vsekakor gre omeniti **Elise Mayer, roj. Gadolla** (1861, Turn pri Škalah – 1923, Maribor), zadnjo Valvasorjevo potomko sploh, ki se je na slovenskih tleh rodila in tu svojo življenjsko pot končala.[109] V Studencih pri Mariboru sta živela s starši sicer tudi oba njena sinova, a se na Slovenskem nista rodila niti umrla. Kot učiteljska otroka sta prišla na svet v Oberhaagu (Zgornjem Oseku) pri Arnfelsu (Arvežu), tik ob današnji slovensko-avstrijski državni meji.

---

[106] Upokojeni polkovnik Egon Ehrlich je konec minulega stoletja sestavil Gadollovo rodovno deblo in ga novembra 2006 objavil na svetovnem spletu (http://www.gadolla.com/ahnen.htm, 21. 11. 2006), samo slaba dva meseca, preden sem začel iskati morebitne Valvasorjeve živeče potomce (!). Po zaslugi Ehrlichove elektronske objave rodovnika, ki je segal le do njegove praprababice oziroma Valvasorjeve prapravnukinje Barbare pl. Gadolla (1772–1841), je bila »zveza« vzpostavljena, saj sem lahko z Ehrlich-Gadollovim rodovnikom povezal svoje zbrane arhivske podatke, segajoče do smrti njegovega starega strica Klemensa Gadolle (1919). Z Egonom Ehrlichom sva v stikih od januarja 2007. Izkazalo se je, da ni nikoli niti slišal za svojega 6-krat pradeda Janeza Vajkarda Valvasorja. Med letovanjem v Sloveniji je bil s soprogo 6. septembra 2007 kot prvi Valvasorjev potomec gost Javnega zavoda Bogenšperk in je obiskal glavne postaje Valvasorjevega življenja: Ljubljano, Bogenšperk in Medijo. 30. marca 2010 je ob odprtju mestnega muzeja v Krškem nastopil kot govornik skupaj s predstavnikom Resingenove veje polihistorjevega potomstva dr. Franzem Mahnertom.

[107] Neznana je bila usoda dveh vej, ki sem ju moral raziskati sam. Za prvo se je izkazalo, da je ugasnila leta 1941 s Karlom Mayerjem, zadnjim na Slovenskem živečim Valvasorjevim potomcem, bratrancem Ehrlichovega očeta. Za edinega sina sestrične Ehrlichovega očeta Harra Züsta (1929) sem izvedel iz rodovnika, ki ga je Egon Ehrlich dobil od svojega sorodstva. Tega v ZDA živečega polihistorjevega potomca sem s pomočjo medmrežja izsledil šele spomladi 2010.

[108] Podrobneje o tem: B. GOLEC, Vojaška in častniška pri potomcih polihistorja Janeza Vajkarda Valvasorja (1641–1693) do danes. Zgodba neke razvejane slovensko-avstrijske plemiške rodbine. V: D. MIHELIČ (ur.) – M. BIZJAK (ur.): *Vojaki iz slovenskega prostora na tujih tleh v preteklosti*. Ljubljana : Založba ZRC, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, 2011, str. 205–242.

[109] Egon Ehrlich od svojega razvejanega sorodstva ni poznal usode te svoje stare tete in njene družine. Kje je treba začeti z iskanjem, je namignil rodovnik njegovega mrzlega bratranca Ansfrieda Rottenmannerja, po katerem naj bi Elise Mayer leta 1922 umrla v Mariboru.

Mlajši Hermann Mayer (1898–1917) je komaj 19-leten izgubil življenje na soški fronti, na Banjšicah, starejši **Karl Mayer** (1890–1941), železniški uradnik, je umrl v še bolj tragičnih okoliščinah. Zadnjih dvanajst let je večinoma preživel v umobolnicah in bil junija 1941 iz zavoda v Novem Celju deportiran v Hartheim pri Linzu, kjer je postal žrtev nacistične evtanazije.[110] Njegova pot, razen absurdnega konca, močno spominja na usodo daljnih sorodnikov bratov Paradeiser, zadnjih dveh polihistorjevih potomcev na Kranjskem, in Janeza Nepomuka barona Dienersperga, bratranca Mayerjevega deda Franca Gadolle. Grofa Paradeiser sta namreč stoletje in pol prej prav tako duševno zbolela in dolga leta do smrti leta 1812 oziroma 1823 preživela vsak v svoji bolnišnici,[111] enako kot dve generaciji pred Mayerjem baron Dienersperg, umrl leta 1885.[112]

Karl Mayer, zadnji Valvasorjev potomec, ki je živel na slovenskih tleh, bil jugoslovanski državljan in poleg nemške materinščine znal tudi slovensko, skoraj gotovo ni vedel za znamenitega prednika, toda z Janezom Vajkardom ga vsaj simbolno povezuje več stvari. Prvič, v smrt so ga odvedli leta 1941, natanko tristo let po polihistorjevem rojstvu. Drugič, tako kot za Valvasorja tudi zanj najverjetneje ne bomo nikoli izvedeli ne točnega dneva smrti ne kraja pokopa. In končno, njegovo zadnje civilno bivališče v Mariboru je nosilo nadvse pomenljiv naslov: Valvasorjeva ulica 36 (!).[113]

Druga svetovna vojna ni zahtevala samo življenja zadnjega Valvasorjevega potomca na Slovenskem, ampak je Gadollovo rodbino naravnost zdesetkala in jo razdelila tudi glede odnosa do nacionalsocializma. V rodovini, v kateri ni manjkalo poklicnih častnikov, je terjala šest življenj – petih vojakov in enega civilista. Tem

---

[110] Natančno o družini Mayer: B. GOLEC, »Der Hudič ist hier zu Hause,« (kot v op. 104) 72–92. – Rottenmannerjev rodovnik, nastal okoli 1935–1937, navaja zgolj Karlove rojstne podatke in daje vtis, da je bil Karl Mayer tedaj še živ. Za odkritje njegove usode je bil ključen podatek v gospodinjski kartoteki mariborske občine, da je od 3. junija 1929 »v umobolnici«. Nadalje raziskovanje je privedlo do odkritja Mayerjeve zdravstvene kartoteke v ljubljanski psihiatrični kliniki ter do potrditve slutnje, da ni preživel 2. svetovne vojne.

[111] B. GOLEC, Neznano in presenetljivo o življenju, družini, smrti, grobu in zapuščini Janeza Vajkarda Valvasorja. *Zgodovinski časopis* 61 (2007), 362. – V zvezi z bratoma Paradeiser gre opozoriti na dve naknadni ugotovitvi. 1) Smrt patra Salezija, ki je po nekrologiju frančiškanske province sv. Križa umrl 2. septembra 1812 v Gradcu, ni vpisana v mrliški matici tamkajšnje župnije usmiljenih bratov (Krankenhaus der Barmherzigen Brüder Graz, Sterbebuch 1810–1815). Da je resnično umrl v omenjeni bolnišnici (*im Barmherzigenspital*), potrjuje seznam umrlih v *Graetzer Zeitung*, ki sicer kot dan njegove smrti navaja 3. september (*Graetzer Zeitung*, No 143, 7. 9. 1812, s. p., Verzeichnis der hier Verstorbenen). 2) Njegov brat dvojček Lovrenc Regulat ni obiskoval kadetnice, ker pomeni izraz »Pflanz Schule« v njegovem primeru gimnazijo, in ne »militärische Pflanzschule«. Z napačno prebranim in prevedenim krajem rojstva oz. bivanja – Tolsti Vrh (iz *Feistenberg* za Gracarjev turn) – je leta 1769 naveden med absolventi novomeške gimnazije (M. DODIČ, Absolventi novomeške gimnazije 1746–1971. V: J. SEVER (ur.), *225 let Novomeške gimnazije*. Novo mesto : Gimnazija, 1971, 403), in sicer dve leti za bratom, pri katerem je Feistenberg v objavi preveden kot Bistrica (prav tam, 402).

[112] O njem B. GOLEC, Valvasorjevo neznano potomstvo do današnjih dni (2. del). *Zgodovinski časopis* 65 (2011) 322–323.

[113] B. GOLEC, »Der Hudič ist hier zu Hause,« (kot v op. 104) 91–92. – Uradni datum Mayerjeve smrti je 2. julij 1941.

lahko ne nazadnje prištejemo še dve žrtvi, ki sta posredno prav tako povezani z vojno in nacizmom. Že leta 1934, dva meseca po neuspelem nacističnem puču v Avstriji, je v dvomljivih okoliščinah umrl za posledicami eksplozije ročne bombe vnuk Franza Gadolle, aktivni častnik *Egon Ehrlich* (1897–1934).[114] Njegovega bratranca, nekdanjega stotnika *Othmarja Gadollo* (1895–1938), pozneje višjega policijskega uradnika v Gradcu, so tri dni po vkorakanju Hitlerjevih čet v Avstrijo v prostorih policijske direkcije med verbalnim sporom ustrelili nacisti.[115] Tretji bratranec, omenjeni mariborski Nemec *Karl Mayer* (1890–1941), pa je iz rasno-ideoloških razlogov postal žrtev nacizma le nekaj tednov po okupaciji Jugoslavije.[116] Od ostalih petih bratrancev, otrok Klemensa viteza Gadolle, sta leta 1945 izgubila življenje sinova *Josef* (1897–1945) in *Franz* (1898–1945). Prvega, pacifistično usmerjenega častnika vermahta, je v nemškem Weimarju obsodila in ustrelila lastna vojska, drugi, častnik madžarske in nato nemške vojske, pa je umrl za posledicami izstradanosti v jugoslovanskem vojnem ujetništvu v Zemunu. Smrt je neusmiljeno kosila tudi v naslednji, šele odraščajoči generaciji dvajsetletnikov. Kot prostovoljni pripadnik »Waffen-SS« je v Italiji padel Franzov sin *Klemens* (1924–1944), od treh sinov prej omenjenega brata oziroma strica Othmarja Gadolle (1895–1938) pa se dva vojaka tretjega rajha, *Othmar* (1919–1941) in *Edmar* (1922–1943), nista vrnila z vzhodne fronte. Tako sta vojno od sedmih sorodnikov – vojakov preživela samo dva, mlajši brat omenjenih padlih bratov *Admar Gadolla* (1924–2004) in najmlajši Klemensov sin, častnik *Johann Gadolla* (1907–1991).[117]

Zadnji, *Johann (Ritter von) Gadolla*, (1907– 1991, Gradec), po poklicu bančni uradnik, v družini od mladih let »enfant terrible«, je bil med brati Gadolla edini usmerjen nemškonacionalno. Že kot 15-letni dijak graške trgovske akademije se je leta 1922 pridružil avstrijskim nacionalsocialistom, po julijskem puču 1934 pa emigriral v Nemčijo in tam deloval v Avstrijski legiji. Po raznih navzkrižjih in spletu okoliščin ni sicer nikoli postal član nacionalsocialistične stranke, ampak je ostal le kandidat za članstvo. Pred in med 2. svetovno vojno je deloval pri tehnični službi (TENO, nato TODT), med drugim na tedanjem Spodnjem Štajerskem, od julija 1944 s činom, ustreznim esesovskemu stotniku (*SS-Hauptsturmführer*). Na njegovo srečo ga maja 1945 ni bilo več na okupiranem ozemlju, sicer bi mu prav zlahka pripadlo mesto zadnjega na slovenskih tleh umrlega Valvasorjevega potomca. Hansa so še nekaj let po vojni (1947–49) v Avstriji celo sodno preganjali in za

[114] Ehrlich, Egon, Gedächtnis-Protokoll über die »Vita« meines Vaters Egon Ehrlich, 16. 6. 2010 (kopija v arhivu avtorja).

[115] Othmar je bil zaprisežen monarhist in tako trn v peti novim oblastnikom; da bi zaščitile njegovo družino, so oblasti umor v uradni verziji prikazale kot samomor s strelom v prsi. Tipkopis Egona Ehrlicha »Die 5 Geschwister des Josef R. v. Gadolla« v njegovem osebnem arhivu (kopija v arhivu avtorja); prim. E. EHRLICH, *Josef Ritter von Gadolla* (kot v op. 2) 9.

[116] B. HIMMELREICH, Seznam leta 1941 usmrčenih bolnikov umobolnice Novo Celje. V: *Celjski zbornik 1991*. Celje : Skupščina občine, 1991, 259; B. GOLEC, »Der Hudič ist hieru Hause,« (kot v op. 104) 76, 90.

[117] Tipkopis Egona Ehrlicha »Die 5 Geschwister des Josef R. v. Gadolla« v njegovem osebnem arhivu (kopija v arhivu avtorja). Dodatne informacije Egon Ehrlich, 5. 3. 2011.

krajši čas priprli, ker naj bi pripadal neki podtalni neonacistični organizaciji, a so ga slednjič oprostili obtožb.[118]

Zelo drugačnega prepričanja je bil njegov starejši brat **Josef (Ritter von) Gadolla** (1897–1945), poklicni častnik avstrijske ter pozneje nemške vojske. Danes velja celo za protinacističnega upornika in »rešitelja mesta Gothe«, ki je svoje ravnanje tik pred koncem vojne plačal z življenjem. Podpolkovnik Gadolla se je kot poveljnik močno zbombardiranega mesta odločil za neposlušnost nesmiselnim ukazom o obrambi do zadnjega moža in uničenju infrastrukture. Z izobešenjem belih zastav in dvema odposlanstvoma k zaveznikom je skušal mesto brez boja izročiti Američanom. Poskusa sta spodletela, Gadollo in druge pogajalce pa so med drugo vožnjo proti zavezniškim položajem aretirali pripadniki nemške vojske. Naslednji dan je v Weimarju sledilo sojenje pred naglim sodiščem, na katerem so Josefa Gadollo obsodili na smrt in ga 5. aprila zjutraj ustrelili.[119] Kot »rešitelja Gothe« (*Retter von Gotha*) so podpolkovnika Gadollo v tem turingijskem mestu v nekdanji Vzhodni Nemčiji samo leto dni zatem počastili z imenom ulice in mu posthumno podelili častno meščanstvo, Leta 1997 je turingijsko višje deželno sodišče razveljavilo krivično sodbo izpred 52 let, leta 2009 pa so Gadolli nedaleč od mestne hiše postavili spomenik. V rodni Avstriji so ga sicer rehabilitirali že leta 1948, a so njegov spomin obeležili šele pol stoletja po smrti, ko je v Gradcu v puntigamskem predmestju dobil ulico (1997) in pozneje še spominsko obeležje na graškem vojaškem letališču Thalerhof (2002), po opustitvi tega prestavljeno na letališče Zeltweg na Zgornjem Štajerskem (2011).[120] Gadollovo počastitev v domovini je še doživela hči Ingeborg – Inge, por. Smith (1926, Straß – 1999, Perth, Avstralija), zadnja Valvasorjeva potomka, ki je znala slovensko. Njen oče je namreč v družini spodbujal dvojezičnost, mati pa se je rodila v narodnostno mešanem zakonu v Ljubljani.[121]

V tej zgodbi je še nekaj, kar Gadolle povezuje s preteklostjo in posredno tudi z Valvasorji. Pozornost pritegne dejstvo, ki bi ga lahko razlagali že kar simbolno. V Gothi je namreč od leta 1763 do 1944 delovala ustanova, ki se je ukvarjala s plemiško genealogijo in v obliki genealoških žepnih knjig izdajala t. i. »Gotha-

[118] E. EHRLICH, *Josef Ritter von Gadolla* (kot v op. 2) 9. – Hansu Gadolli naj bi pri integraciji v povojno avstrijsko družbo pomagala okoliščina, da so ga v nacistični Nemčiji kot člana avstrijske legije za nekaj mesecev (1936–1937) zaprli v kazensko taborišče, potem ko se je pritožil, da je nadrejeni žalil njegovo avstrijsko poreklo (Egon Ehrlich, Die 5 Geschwister des Josef R. v. Gadolla, Johann (Hans), kopija tipkopisa v arhivu avtorja).

[119] Obsežno o tem: E. EHRLICH, *Josef Ritter von Gadolla* (kot v op. 2) 30–43; H. RASCHKE, *Josef Ritter von Gadolla* (kot v op. 86) 9–13, 91–135.

[120] E. EHRLICH – H. RASCHKE, Erinnerungen an Josef Ritter von Gadolla. Wien : Bundesministerium für Landesverteidigung, 2003, 37–38; E. EHRLICH, Josef Ritter von Gadolla (kot v op. 2) 48–49; H. RASCHKE, Josef Ritter von Gadolla (kot v op. 86) 149, 150, 166, 169. – Obeležitev Gadollovega spomina v Gradcu je v veliki meri zasluga njegovega sorodnika, Valvasorjevega šestkrat- pravnuka polkovnika Egona Ehrlicha. – Poleg skladatelja Rudolfa Weis-Ostborna je Josef Gadolla drugi Gradčan, Valvasorjev potomec, ki ima geslo v graškem mestnem leksikonu (W. BRUNNER (izd.), Geschichte der Stadt Graz. Band 4. Stadtlexikon. Graz : Stadt Graz, 2003, 144).

[121] B. GOLEC, »Der Hudič ist hier zu Hause« (kot v op. 104) 94.

Polkovnik Josef Gadolla (1897–1945), »rešitelj Gothe« (po: H. RASCHKE, Josef Ritter von Gadolla und die letzten Kriegstage in Gotha. *1. Auflage. Gotha : Kurt Raschke, 2007, stran pred naslovnico)*

Almanach«. Valvasorjev petkrat pravnuk je verjetno kot eden zadnjih še videl zbirko neprecenljive vrednosti in jo spomladi 1945 z zavrnitvijo ukaza o obrambi Gothe zaščitil pred grožnjo uničenja. Toda žal le za kratek čas, saj je vsa Gothina dokumentacija po ameriški izročitvi mesta Sovjetom žalostno končala kot žrtev sistematičnega požiga.[122] Kakor koli, s svojim človekoljubnim dejanjem in osebnim žrtvovanjem se je Josef Gadolla, ki ga sodobniki opisujejo kot izjemno pozitivno osebnost, od vseh potomcev kranjskega polihistorja najbrž najgloblje zapisal v zgodovino.

Tudi drugi uveljavljeni Valvasorjevi potomci iz Gadollove veje so v 20. stoletju po večini povezani z vojaško sfero. Josefov nečak, Kajetanov sin **Eugen (Ritter von) Gadolla** (1895, Sárospatak – 1978, Dunaj), diplomirani inženir gradbeništva, je med drugo svetovno vojno zasedal visok položaj v oborožitveni industriji v Zgornji Avstriji, po vojni pa je moral biti s svojim znanjem na razpolago ameriški zasedbeni oblasti.[123] Zanimivo je spoznanje, da je Eugen v Gadollovi rodbinski veji prvi, ki je prek rodoslovnih raziskav prodrl do Janeza Vajkarda Valvasorja, vendar v njegovem imenu ni prepoznal kranjskega polihistorja in ta tako ni vstopil v zavest Gadollovega sorodstva.[124] Nihče med sorodniki ni imel tako gladke

[122] Prim. http://en.wikipedia.org/wiki/Almanach_de_Gotha (feb. 2007).
[123] Po podatkih Egona Ehrlicha avtorju 7. 2. 2008 in 13. 12. 2010.
[124] O tem v poglavju IV.

poklicne in častniške poti kot Eugenov bratranec, nepoklicni častnik **Leo Ehrlich** (1893, Straßgang pri Gradcu – 1965, Dunaj), zelo ponosen na Gadollovo poreklo in prepričanje. Ambiciozni bančni uradnik z dobrimi zvezami je jeseni 1944 med drugim nadomeščal pomočnika nemškega atašeja v Turčiji. V drugi republiki je, kot že nekoč v prvi, sedel v predsobi njenega prvega finančnega ministra in dočakal upokojitev kot višji bančni uradnik.[125]

Po drugi svetovni vojni sta se v vojaško službo podala zadnja dva častnika iz Valvasorjevega rodu. **Harro Züst** oziroma **Zuest** (1929, Hagen, Nemčija), edinec Kajetane roj. Gadolla (1893–1982), je postal tehnični strokovnjak v vojaški letalski industriji Združenih držav Amerike in član petčlanske skupine za konstruiranje in razvijanje helikopterjev chinook, kar predstavlja njegov življenjski poklicni dosežek. Sodeloval je v vietnamski vojni, nato pa poldrugo desetletje pri raznih ameriških vojaških misijah po svetu in prav toliko časa kot vodja velikega vojaškega modifikacijskega programa z okoli tisoč sodelavci.[126] Čeprav si ni izbral častniške kariere, je Harro Zuest od vseh Valvasorjevih potomcev preživel v vojaški službi največ časa za podmaršalom Petrom baronom Dienerspergom (1746–1819). Tako kot Dienerspergov nezakonski sin Peter Fischer (1801–1896) je drugi najvišji čin – polkovnika dosegel **Egon Ehrlich** (1931, Gradec), doslej zadnji Valvasorjev potomec v častniški uniformi. Kot sin poklicnega častnika avstro-ogrske in avstrijske vojske je nadaljeval tradicijo prednikov svojega očeta; očetov praded je bil ne nazadnje generalmajor Jožef baron Adelstein (1780–1850), doma z Dobrnice pri Dobrni. Leta 1996 upokojeni polkovnik Ehrlich živi od leta 1964 na Dunaju, kjer je večino službenih let preživel kot častnik pri vojaškem poveljstvu Dunaj. Zanimivo je dejstvo, da je bil prva tri leta častnik za vojaško geografijo in kartografijo, podobno kot v začetku 19. stoletja njegov daljni sorodnik Jožef baron Dienersperg (1778–1811). Po upokojitvi se je polkovnik Ehrlich posvetil dokumentarnemu pisanju, zlasti raziskovanju usode »rešitelja Gothe« Josefa Gadolle, in ima med drugim največ zaslug za ohranjanje in obeležitev sorodnikovega spomina v Avstriji. S tem je Egon Ehrlich leta 2007 posredno tudi odločilno pripomogel k mojemu tako hitremu odkritju prvega od več kot sto Valvasorjevih živečih potomcev.[127]

V Gadollovi rodbinski veji so se sicer posvetili različnim poklicem. Danes in v polpretekli dobi najdemo med njenimi člani podjetnike, šolnike, uradnike, inženirje in druge poklice z nekaj posebej uspešnimi posamezniki. Omenimo samo arhitekta **Egona Gadollo** (1926, Gradec – 1985 Dunaj), ki je študiral na Finskem, se tam poročil in veliko storil za utrjevanje finsko-avstrijskega prijateljstva, in njegovega bratranca v drugem kolenu inženirja **Ottmárja Gadollo** (1934, Budimpešta), tehničnega strokovnjaka v severni Afriki. Z znanostjo so se nekateri

[125] Egon Ehrlich, Gedächtnis-Protokoll über die »Vita« meines Onkels Leo Ehrlich, 16. 6. 2010 (kopije v arhivu avtorja).

[126] Pismi Harra Zuesta iz Bumpassa v Virginiji avtorju 31. 3. in 1. 9. 2010.

[127] Po naključju je Egon Ehrlich v drugi polovici 90-ih let v Štajerskem deželnem arhivu spoznal mojo dobro znanko Christo Schillinger, ki mu je nato transkribirala rokopise njegovega pradeda Franca viteza Gadolle (1797–1866) in o družini Gadolla napisala poglavje za Ehrlichovo prvo monografijo o Josefu Gadolli (2000). Krog znanstev je sklenil Valvasor januarja 2007, ko sem polkovniku Ehrlichu po telefonu sporočil, da se je z objavo svojega rodovnika na svetovnem spletu nehote »izdal« kot potomec Janeza Vajkarda Valvasorja.

ukvarjali ljubiteljsko. Tako je bil najstarejši sin Franca viteza Gadolle Klemens (1847–1919) znan graški lepidopterolog, poznavalec in raziskovalec metuljev, z istim področjem pa se je ukvarjal tudi njegov zgodaj umrli sin Klemens ml. – Menzi (1892–1920), sicer pravnik.[128]

Od Gadollove rodbinske veje se do današnjih dni nadaljuje rod treh od šestih odrastlih otrok Franza Gadolle (1897–1866), »malega štajerskega Valvasorja«, graščaka na Blagovni in nato na Turnu pri Škalah. Potomstvo drugih dveh njegovih otrok je ugasnilo v prvi polovici 20. stoletja, leta 1906 oziroma 1941. Naslednji prikaz podaja osnovne genealoške podatke rodbinskih vej njegovih petih poročenih otrok do danes.[129] Rodbinske veje so označene s črkami A, B, C, D in E, nadaljnje generacije pa z ustrezno generacijsko številko (A1, A2 itd.).

A) **Klemens (Klemens Franz Josef Kajetan) Ritter von Gadolla**, r. 10. 11. 1847 na Turnu pri Škalah, † 29. 9. 1919 v Gradcu, ulanski ritmojster (stotnik), por. 2. 9. 1891 v Kosini v Galiciji z *Othomaro Dzierzynsko* (r. 18. 12. 1862 v Lubomiru pri Zolynii v Galiciji, † 13. 9. 1952 v Gradcu).

A1) Zakonca Gadolla sta imela šest otrok.

A1a) *Klemens (Klemens Johann Franz Kajetan) Ritter von Gadolla*, r. 13. 6. 1892 v Gradcu, † 7. 7. 1920 v Gradcu, samski, brez otrok.

A1b) *Kajetana (Kajetana Elisabeth Maria) Edle von Gadolla, por. Züst*, r. 15. 12. 1893 v Gradcu, † 11. 4. 1982 v Königsteinu v Taunusu (pokopana v Gradcu), por. 15. 5. 1928 v Gradcu z *Robertom Ulrichom Züstom* (r. 22. 11 1887 v Heidnu, kanton Appenzell, Švica, † 18. 11. 1956 v Hemerju, Nemčija). Otroci (1): Harro Züst (Zuest).

A1c) *Othmar* (*Othmar Franz Josef) Ritter von Gadolla*, r. 11. 6. 1895 v Gradcu, † 15. 3. 1938 v Gradcu (ustreljen), por. 22. 12. 1918 na Dunaju (Ober St. Veit) z *Josefine Mario Aloisio Emmo Johanno Hatzy* (r. 24. 3. 1897 v Gradcu, † 14. 2. 1987 v Gradcu). Otroci (5): Othmar, Erich, Edmar, Admar in Othmara Gadolla.

A1d) *Josef (Josef Felix Klemens) Ritter von Gadolla*, r. 14. 1. 1897 v Gradcu, † 5. 4. 1945 v Weimarju (obsojen pred naglim sodiščem in ustreljen), por. 24. 11. 1924 v Gradcu z *Almo Ernestine Else Sampl* (r. 4. 2. 1906 v Ljubljani, † 17. 11. 1969 v Gradcu). Otroci (1): Ingeborg Gadolla.

---

[128] A. MEIXNER, 60 Jahre Fachgruppe für Entomologie des Naturwissenschaftlichen Vereines für Steiermark. *Mitteilungen des Naturwissenschaftlichen Vereins für Steiermark* 93 (1963), 25–26; prim. J. GEPP – E. HABLE – P. KÖCK, *Faunisten der Steiermark 1265–2000*. Graz : Verlag Österreichischer Naturschutzbund Landesgruppe Steiermark, Institut für Naturschutz und Landschaftsökologie Graz, 1999, 36.

[129] V genealoškem pregledu ni posebej navedena najstarejša Gadollova hči, ki je ostala neporočena: Kajetana pl. Gadolla se je rodila 16. aprila 1846 na gradu Turn pri Škalah in umrla 3. oktobra 1889 na Dobrni. – V arhivskih virih so bili ugotovljeni oziroma preverjeni vsi podatki do začetka 20. stoletja, pa tudi mlajši, kolikor je tretjim osebam vanje dopuščen vpogled. Pri iskanju so mi šli na roko številni civilni in cerkveni uslužbenci v Avstriji in Nemčiji ter zlasti nekateri člani Gadollove veje Valvasorjeve rodbine. Ključni, ki vzdržuje stike s celotnim potomstvom (!), je bil prvi odkriti potomec, zavzeti polkovnik Egon Ehrlich (1931) z Dunaja. Med kontaktnimi osebami gre posebej omeniti še Ansfrieda Rottenmannerja (1922) iz Gradca, Mirjam Gadolla (1930) z Dunaja in Ottmárja Gadollo (1934) iz Gógánfe na Madžarskem.

A1e) *Franz (Franz Xaver Maria Klemens) Ritter von Gadolla*, r. 8. 9. 1898 v Gradcu, † 5. 8. 1945 v Zemunu, Srbija, por. 23. 2. 1922 v Budimpešti z *Margit Ditié* (r. 12. 5. 1899 v Ujpestu, † 5. 3. 1978 v Budimpešti). Otroci (2): Klemens in Ottmár Gadolla.

A1f) *Hans* (*Johann Clemens Franz Kajetan) Ritter von Gadolla*, r. 19. 1. 1907 v Gradcu, † 13. 6. 1991 v Gradcu. 1. por. 27. 4. 1939 v Gradcu s *Friedo Emilie Ernestine Kumicke* (r. 14. 12. 1917 v Storkowu, Vorpommern, Nemčija, † 12. 9. 1940 v Straßenglu pri Gradcu); 2. por. 5. 7. 1941 v Gradcu z *Eriko Michalek* (r. 27. 8. 1924 na Dunaju, živi v Gradcu). Otroci (2): Edda Sigrun in Heide Gudrun Gadolla.

A2) Naslednja generacija šteje 11 potomcev.

A2a) *Harro Zuest*, r. 12. 10. 1929 v Hagnu v Nemčiji, 1. por. 1954 v Victorii, British Columbia, Kanada, z *Ursulo Zimmermann* (r. 7. 3. 1921 v Nemčiji), razvezan 1963 v Washingtonu DC, ZDA, 2. por. 6. 6. 1969 v Danangu v Vietnamu s *Christine U. Andreae* (r. 24. 12. 1940 v Prillyju, Švica), živi v Bumpassu, Virginia, ZDA. Otroci (2): Christopher Dennis in Peter Michael Zuest.

A2b) *Othmar Gadolla*, r. 23. 11. 1919 v Gradcu, † 21. 7. 1941 v kraju Lebedki pri Smolensku, Rusija (padel), samski, brez otrok.

A2c) *Erich Gadolla*, r. 28. 5. 1921 v Gradcu, † 20. 6. 1922 prav tam.

A2d) *Edmar Gadolla*, r. 26. 11. 1922 v Gradcu, † 20. 1. 1943 v Harkowu, Ukrajina (padel), samski, brez otrok.

A2e) *Admar Gadolla*, r. 12. 10. 1924 v Gradcu, † 23. 12. 2004 v Edelsgrubu pri Gradcu, por. 28. 8. 1946 v Gradcu z *Elisabeth Eckl* (r. 1. 6. 1922 v Gradcu, † 2. 2. 2000 v Gradcu). Otroci (2): Georg in Admar Gadolla.

A2f) *Othmara Gadolla, por. Keppler*, r. 28. 11. 1928 v Gradcu, por. 7. 7. 1972 v Gradcu s *Franzem Josefom Kepplerjem* (r. 4. 1. 1930 v Gradcu), živi v Empersdorfu pri Hl. Kreuzu am Waasen, Štajerska, brez otrok.

A2g) *Ingeborg (Ingeborg Alma Elisabeth Ottomara Maria) Gadolla, por. Zöller*, *Jovanović in Smith*, r. 31. 1. 1926 v Straßu, Štajerska, † 22. 7. 1999 v Perthu, Avstralija. Poročena trikrat: 1. por. 23. 9. 1944 v Marktredwitzu, Bavarska, s *Hansom Wilhelmom Zöllerjem* (r. 21. 6. 1920 v Dillenburgu, Hessen, † aprila 1945, poroka razveljavljena 6. 8. 1946 s sodbo sodišča v Oldenburgu), 2. por. 14. 3. 1950 v Gradcu z *Milanom Jovanovićem* (r. 5. 4. 1916 v Nišu, Srbija, † 1990 v Avstraliji), razvezana v Avstraliji, 3. por. 25. 2. 1966 v Perthu v Avstraliji z *Robertom Smithom* (r. 10. 10. 1926 na Dunaju, živi v Avstraliji). Otroci (1): Verena Anita Marie Zöller.

A2h) *Klemens Gadolla*, r. 28. 5. 1924 v Budimpešti, † avg./sept. 1944 v Italiji (padel), samski, brez otrok.

A2i) *Ottmár Gadolla*, r. 28. 8. 1934 v Budimpešti, por. 30. 8. 1959 v Budimpešti z *Marianne Bugél* (r. 1. 2. 1939 v Temišvaru, Romunija), živi v kraju Gógánfa na Madžarskem. Otroci (2): Gábor in Marianne Gadolla.

A2j) *Edda Sigrun Gadolla, por. Hummer*, r. 21. 7. 1942 v Gradcu, por. 23. 7. 1970 v Gradcu z *Aloisom Hummerjem* (r. 25. 7. 1944 v Rozvadovu, Češka), živi v Marburgu a. d. Lahn, Nemčija, brez otrok.

A2k) *Heide Gudrun Gadolla, por. Lunzer*, r. 27. 1. 1944 v Gradcu, por. 8. 5. 1970 v Gradcu s *Friedrichom Lunzerjem* (r. 12. 6. 1944 v Kalwangu), živi v Ottensheimu pri Linzu. Otroci (2): Florian in Marianne Lunzer.

A3) Naslednja generacija šteje devet potomcev:

A3a) *Christopher Dennis Zuest*, r. 17. 12. 1956 v Victorii, British Columbia, Kanada, 1. por. februarja 1974 v Jonesboru, Georgia, ZDA, z *Edith Elaine Bailey* (r. 1. 2. 1958 v Atlanti, Georgia, ZDA), razveza zakona novembra 1977 v Atlanti, Georgia, ZDA, 2. por. oktobra 1980 z *Loretto Mae Anderson* (r. 6. 5. 1953 v Wilmingtonu, Delaware, ZDA), živi v Oklahoma Cityju, Oklahoma, ZDA. Otroci (4): Edith Elaine, Christopher Dennis, Sara Elisabeth, Stephanie Renee Zuest.

A3b) *Peter Michael Zuest*, r. 7. 2. 1959 v San Diegu, Kalifornija, ZDA, 1. por. 12. 10. 1991 v Coeur d'Alene, Idaho, ZDA, s *Stacey Froelich* (r. 25. 3. 1963 v Heleni, Montana, ZDA), razveza zakona 20. 11. 2001 v Phoenixu, Arizona, 2. por. 24. 5. 2008 v Seattlu, Washington, ZDA z *Donno Zimmerman* (r. 17. 1. 1959 v Kirklandu, Washington, ZDA), živi v Phoenixu, Arizona, ZDA. Otroci (1): Makenna Zuest.

A3c) *Admar Gadolla*, r. 25. 7. 1952 v Gradcu, por. 17. 5. 1975 v Vasoldsbergu z *Dorotheo Ablasser* (r. 21. 10. 1956 v St. Mareinu pri Gradcu), živi v Kolmeggu pri Vasoldsbergu. Otroci (1): Wolfgang Gadolla.

A3d) *Georg Gadolla*, r. 29. 1. 1956 v Gradcu, por. 5. 5. 1979 v Nestelbachu pri Gradcu z *Elfriede Kager* (r. 25. 4. 1957 v Edelsgrubu pri Gradcu), živi v Edelsgrubu pri Gradcu. Otroci (2): Michael in Sabine Gadolla.

A3e) *Verena Anita Marie Zöller*, r. 30. 6. 1945 v Marktredwitzu na Bavarskem, † 30. 8. 1945 prav tam.

A3f) *Gábor Gadolla*, r. 8. 7. 1960 v Tapolci, Madžarska, por. 26. 2. 1983 v Szentesu z *Edit Bodri* (r. 1. 7. 1961 v Szentesu), živi v kraju Budajenő, Madžarska. Otroci (4): Réka, Máté, Gergely in Áron Gadolla.

A3g) *Marianne Gadolla, por. Gadolla-Kustos*, r. 7. 8. 1964 v Zalaszentgrótu, Madžarska, por. 12. 2. 1983 v Gógánfi z *Istvanom Kustosom* (r. 1. 5. 1958 v Celldőmőlku, Madžarska), živi v Ajki, Madžarska. Otroci (2): Adrienn (ženska), Ákos (moški) Kustos.

A3h) *Florian Lunzer*, r. 3. 6. 1971 v Gradcu, živi v Gradcu.

A3i) *Marianne Lunzer*, r. 23. 8. 1974 v Gradcu, življenjski sopotnik *Randolf Keplinger* (r. 31. 12. 1971 v Linzu), živi v Purkersdorfu, Spodnja Avstrija. Otroci (2): Arek in Ava Lunzer.

A4) Naslednja generacija šteje 16 potomcev:

A4a) *Edith Elaine Zuest*, r. 19. 11. 1974 v Atlanti, Georgia, ZDA, por. maja 2000 s *Scottom Barnesom*, živi v Cummingsu, Georgia, ZDA, brez otrok.

A4b) *Christopher Dennis Zuest*, r. 14. 10. 1981 v Oklahoma Cityju, Oklahoma ZDA, živi prav tam.

A4c) *Sara Elisabeth Zuest*, r. 14. 10. 1981 v Oklahoma Cityju, Oklahoma ZDA, živi prav tam.

A4d) *Stephanie Renee Zuest*, r. 13. 7. 1986 v Oklahoma Cityju, Oklahoma ZDA, živi prav tam.

A4e) *Makenna Zuest*, r. 22. 8. 1994 v Aurori, Colorado, ZDA, živi prav tam.

A4f) *Wolfgang Gadolla*, r. 21. 12. 1978 v Gradcu, živi v Kolmeggu pri Vasoldsbergu.

A4g) *Michael Gadolla*, r. 2. 2. 1982 v Gradcu, živi v Edelsgrubu pri Gradcu.

A4h) *Sabine Gadolla*, r. 1. 6. 1985 v Gradcu, živi v Edelsgrubu pri Gradcu.

A4i) *Réka Gadolla* (ženska), r. 2. 3. 1984 v Budimpešti, živi v kraju Budajenő.

A4j) *Máté Gadolla*, r. 31. 8. 1987 v Budimpešti, živi v kraju Budajenő.

A4k) *Gergely Gadolla*, r. 23. 12. 1991 v Budimpešti, živi v kraju Budajenő.

A4l) *Áron Gadolla*, r. 10. 5. 2005 v Budimpešti, živi v kraju Budajenő.

A4m) *Adrienn Kustos* (ženska), r. 9. 9. 1983 v Tapolci, Madžarska, živi v Ajki, Madžarska.

A4n) *Ákos Kustos* (moški), r. 12. 3. 1987 v Ajki, Madžarska, živi v Ajki, Madžarska.

A4o) *Arek Lunzer*, r. 10. 8. 2004 na Dunaju, živi v Purkersdorfu, Spodnja Avstrija.

A4p) *Ava Lunzer*, r. 22. 7. 2006 na Dunaju, živi v Purkersdorfu, Spodnja Avstrija.

B) **Franz (Franz Xaver Kajetan) Ritter von Gadolla**, r. 2. 12. 1849 na Turnu pri Škalah, † 6. 2. 1928 v Gradcu, magistratni uradnik, nazadnje direktor mestne pisarne, por. 5. 4. 1883 v Gradcu z *Emilie Bláhá*, (r. jul/avg 1854 v Smíchovu na Češkem, † 6. 6. 1916 v Gradcu).

B1) Zakonca Gadolla sta imela samo hčerko, s katero je njuna rodbinska veja usahnila.

B1a) *Emilie (Emilie Josefine Kajetana Franziska Maria) Edle von Gadolla*, r. 30. 12. 1883 v Gradcu, † 10. 1. 1906 v Gradcu, samska, brez otrok.

C) **Kajetan (Kajetan Franz Josef) Ritter von Gadolla**, r. 30. 7. 1855 na Turnu pri Škalah, † 31. 8. 1899 v Arvežu (Arnfels) na Štajerskem, major, por. 4. 7. 1894 na Dobrni pri Celju s *Thereso* (*Theresia Maria Barbara Stefanie*) *von Bakó* (r. 19. 8. 1874 na Dunaju, † 10. 5. 1966 v Straßenglu pri Gradcu).

C1) Zakonca Gadolla sta imela dva otroka.

C1a) *Eugen (Jenö Kajetan Sandor) Ritter von Gadolla*, r. 24 11. 1895 v Sárospataku na Madžarskem, † 24. 4. 1978 na Dunaju, por. 26. 8. 1919 v Gradcu s svojo sestrično *Klementine Ehrlich* (r. 16. 11. 1894 v Grafendorfu, Štajerska, † 3. 11. 1985 na Dunaju). Otroci (2): Ingeborg in Egon Gadolla.

C1b) *Margarethe (Margarethe Klementine Theresia) Edle von Gadolla, por. Rottenmanner*, r. 26. 1. 1898 v Pragi, † 12. 8. 1991 v Straßenglu pri Gradcu, por. 26. 8. 1921 v Gradcu s *Franzem Xaverjem Rottenmannerjem* (r. 6. 11. 1880 v Eisenerzu, Štajerska, † 25. 5. 1954 v Straßenglu pri Gradcu). Otroci (2): Ansfried Harald in Dietlinde Helga Rottenmanner.

C2) Naslednja generacija šteje štiri potomce.

C2a) *Ingeborg Gadolla*, r. 14. 1. 1924 v Gradcu, † 20. 12. 1982 na Dunaju, samska, brez otrok.

C2b) *Egon Gadolla*, r. 26. 1. 1926 v Gradcu, † 7. 10. 1985 na Dunaju, por. 28. 9. 1952 v Helsinkih z *Mirjam Tahvanaien* (r. 1. 4. 1930 v Helsinkih, Finska). Otroci (3): Margit, Ingrid in Martin Gadolla.

C2c) *Ansfried Harald Rottenmanner*, r. 20. 8. 1922 v Gradcu, por. 6. 6. 1949 v Gratweinu z *Gertrud Hois* (r. 21. 12. 1921 v Gratweinu pri Gradcu, † 22. 10. 1984 v Gratweinu), živi v Gratweinu. Otroci (2): Sighard in Gerhard Rottenmanner.

C2d) *Dietlinde Helga Rottenmanner, por. Jantscher*, r. 24. 10. 1935 v Gradcu, por. 29. 10. 1955 v Gratweinu z *Norbetom Jantscherjem* (r. 20. 5. 1932 v Gradcu, † 19. 7. 2004 v Gradcu). Živi v Judendorf-Straßenglu. Otroci (3): Ursula, Michael in Barbara Jantscher.

C3) Naslednja generacija šteje osem potomcev.

C3a) *Margit Gadolla*, r. 22. 2. 1956 v Helsinkih, Finska, por. 1975 na Dunaju z *Brunom Freudenthalerjem*, razvezana 1989 na Dunaju, brez otrok, živi na Dunaju.

C3b) *Ingrid Gadolla, por. Huber (Huber-Gadolla)*, r. 12. 4. 1959 v Helsinkih, Finska, por. 1984 na Dunaju z *Wolfgangom Huberjem* (r. 9. 7. 1952) razvezana 2005 na Dunaju, živi na Dunaju. Otroci (1): Carina Huber.

C3c) *Martin Gadolla*, r. 12. 4. 1959 v Helsinkih, Finska, samski, brez otrok, živi na Dunaju.

C3d) *Sighard Ingo Rottenmanner*, r. 12. 1. 1954 v Gradcu, † 17. 8. 1988 v Gradcu, por. 30. 12. 1983 v Voitsbergu z *Evo Maier* (r. 24. 12. 1957 v Arnsteinu pri Voitsbergu, živi v Gradcu). Otroci (1): Lisa Rottenmanner.

C3e) *Gerhard Helmut Rottenmanner*, r. 8. 6. 1958 v Gradcu, por. 24. 5. 1985 v Gratweinu pri Gradcu s *Katharino Krones* (r. 3. 2. 1959 v Gradcu), živi v Gratweinu pri Gradcu. Otroci (2): Herwig in Winfried Rottenmanner.

C3f) *Ursula Jantscher, por. Doidic*, r. 8. 3. 1956 v Gradcu, por. 8. 8. 1983 v Straßenglu, Štajerska, z *Michelom Doidicem* (r. 29. 11. 1953 v St. Genivesse, Francija), živi v Los Angelesu, ZDA. Otroci (4): Benoit, Stefanie, Claire in Alexandra Doidic.

C3g) *Michael Jantscher*, r. 17. 3. 1960 v Gradcu, por. 28. 7. 1989 v Kumbergu z *Ingrid Weiss* (r. 7. 2. 1963 v Gradcu), živi v Obligadu, Paragvaj, brez otrok.

C3h) *Barbara Jantscher, por. Wolf*, r. 3. 3. 1962 v Gradcu, por. 21. 12. 1985 v Hitzendorfu pri Gradcu s *Hannesom Wolfom* (r. 3. 11. 1962 v Gradcu), živi v Hitzendorfu pri Gradcu. Otroci (3): Evamaria, Matthias in Daniel Jantscher.

C4) Naslednja generacija šteje enajst potomcev.

C4a) *Carina Huber*, r. 25. 2. 1986 na Dunaju, živi prav tam.

C4b) *Lisa Rottenmanner*, r. 13. 2. 1988 v Oberwartu, Avstrija, živi v Gradcu.

C4c) *Herwig Rottenmanner*, r. 6. 1. 1990 v Gradcu, živi v Gratweinu pri Gradcu.

C4d) *Winfried Rottenmanner*, r. 10. 10. 1994 v Gradcu, živi v Gratweinu pri Gradcu.

C4e) *Benoit Doidic*, r. 22. 1. 1984 v Los Angelesu, ZDA, živi prav tam.

C4f) *Stefanie Doidic*, r. 20. 3. 1985 v Los Angelesu, ZDA, živi prav tam.

C4g) *Claire Doidic*, r. 6. 10. 1991 v Los Angelesu, ZDA, živi prav tam.

C4h) *Alexandra Doidic*, r. 26. 3. 1995 v Los Angelesu, ZDA, živi prav tam.

C4i) *Evamaria Wolf*, r. 22. 1. 1983 v Gradcu, živi prav tam.

C4j) *Matthias Wolf*, r. 1. 6. 1986 v Gradcu, živi v Hitzendorfu pri Gradcu.

C4k) *Daniel Wolf*, r. 3. 10. 1990 v Deutschlandsbergu, Štajerska, živi v Hitzendorfu pri Gradcu.

D) **Johanna (Johanna Barbara Elisabeta) Edle von Gadolla, por. Ehrlich**, r. 24. 6. 1857 na Turnu pri Škalah, † 28. 12. 1918 v Staudachu pri Hartbergu na Štajerskem, učiteljica, por. 13. 2. 1886 v Gradcu z *Ottom Wilhelmom Franzem* **Ehrlichom** (r. 17. 9. 1857 v Eisenerzu, Štajerska, † 25. 12. 1919 v Hartbergu, Štajerska).

D1) Zakonca Ehrlich sta imela šest otrok.

D1a) *Martha (Martha Cajetana Johanna) Ehrlich*, r. 18. 5. 1887 v Gradcu, † 25. 4. 1888 v Gradcu.

D1b) *Hildegard (Hildegard Josefine Cajetana) Ehrlich*, r. 1. 11. 1889 v Straßgangu pri Gradcu, † 14. 5. 1890 v Straßgangu pri Gradcu.

D1c) *Alfons (Alfons Franz Oscar) Ehrlich*, r. 4. 2. 1891 v Straßgangu pri Gradcu, † 22. 3. 1917 na vzhodni fronti, samski, brez otrok.

D1d) *Leo (Leo Maximilian Otto) Ehrlich*, r. 11. 4. 1893 v Straßgangu pri Gradcu, † 27. 7. 1965 na Dunaju, por. 4. 11. 1924 v Maria Taferlu v Spodnji Avstriji z *Bertho Szcepanek* (r. 28. 6. 1898 v Hainfeldu v Spodnji Avstriji, † 22. 12. 1982 na Dunaju). Otroci (1): Hildegard Ehrlich.

D1e) *Klementine (Clementina Aloisia) Ehrlich, por. Gadolla*, r. 16. 11. 1894 v Grafendorfu, Štajerska, † 3. 11. 1985 na Dunaju, por. 6. 9 1919 v Gradcu s svojim bratrancem *Eugenom Gadollo* (r. 24 11. 1895 v Sárospataku na Madžarskem, † 24. 4. 1978 na Dunaju). Otroci (2): Egon in Ingeborg Gadolla.

D1f) *Egon Otto Ehrlich*, r. 8. 2. 1897 v Grafendorfu, Štajerska, † 28. 9. 1934 v Gradcu, por. 7. 1. 1930 v Gradcu z Bertho Weixler (r. 21. 6. 1903 v Hartbergu, Štajerska, † 1. 11. 1979 v Gradcu). Otroci (1): Egon Ehrlich.

D2) Naslednja generacija šteje štiri potomce:

D2a) *Hildegard Ehrlich*, r. 22. 2. 1927 na Dunaju, † 9. 12. 2004 na Dunaju, samska brez otrok.

D2b) *Ingeborg Gadolla* – Valvasorjeva potomka po obeh starših – gl. zgoraj C2a.

D2c) *Egon Gadolla* – Valvasorjev potomec po obeh starših – gl. zgoraj C2b.

D2d) *Egon Ehrlich*, r. 24. 2. 1931 v Gradcu. 1. por. 4. 11. 1959 v Gradcu z *Ernestine Schilcher* (r. 23. 9. 1939 v Krimml-Waldu na Štajerskem), razvezan 16. 11. 1964 v Gradcu; 2. por. 17. 2. 1971 na Dunaju z *Gerto Schmid, roj. Markl* (r. 24. 4. 1929 na Dunaju), živi na Dunaju. Otroci (1): Uta Ehrlich.

D3) Naslednja generacija šteje štiri potomce (za tri gl. C3a–C3c).

D3a) *Margit Gadolla* – Valvasorjeva potomka po obeh starših – gl. zgoraj C3a.

D3b) *Ingrid Gadolla, por. Huber (Huber-Gadolla)* – Valvasorjeva potomka po obeh starših – gl. zgoraj C3b.

D3c) *Martin Gadolla* – Valvasorjev potomec po obeh starših – gl. zgoraj C3c.

D3d) *Uta Ehrlich*, r. 11. 1. 1961 v Gradcu, por. 17. 4. 1982 v Mittersillu z *Rudolfom Riedlspergerjem* (r. 2. 6. 1952 v Tiesendorfu), živi v Mittersillu, Salzburško. Otroci (1): Rudolf Riedlsperger.

D4) Naslednja generacija šteje dva potomca (za enega gl. C4a):

D4a) *Carina Huber* – Valvasorjeva potomka po obeh starših – gl. zgoraj C4a.

D4b) *Rudolf Riedlsperger*, r. 9. 9. 1982 v Zell am See, živi v Mittersillu, Salzburško.

E) **Elise (Elisabeta Maria Johannn) Edle von Gadolla, por. Mayer**, r. 1. 9. 1861 na Turnu pri Škalah, † 25. 1. 1923 v Mariboru, učiteljica, por. 28. 10. 1888 v Gradcu z učiteljem Karlom **Mayerjem** (r. 4. 9. 1864 v Mariboru, † 14. 10. 1930 v Gradcu).

E1) Zakonca Mayer sta imela dva sinova, s katerima je njuna rodbinska veja ugasnila.

E1a) *Karl (Karl Kajetan) Mayer*, r. 11. 9. 1890 v Zgornjem Oseku (Oberhaag) pri Arvežu (Arnfels) na Štajerskem, † 2. 7. 1941 v Hartheimu pri Linzu (evtanaziran), samski, brez otrok.

E1b) *Hermann (Hermann Hugo) Mayer*, r. 13. 12. 1898 v Zgornjem Oseku (Oberhaag) pri Arvežu (Arnfels) na Štajerskem, † 22. 8. 1917 na Banjšicah na soški fronti (padel), samski, brez otrok.

Skupno število potomcev Gadollove veje – naraščaja Johanna viteza Gadolle (1757–1832) in Barbare – Babette, roj. baronice Dienersperg (1772–1841), znaša 88 oseb, rojenih med letoma 1796 in 2006. Valvasor je imel 1. januarja 2011 po tej veji 54 živečih potomcev, rojenih med letoma 1922 in 2006. Gadolle in njihovi sorodniki po ženskih linijah živijo povečini v širši okolici Gradca in na Dunaju, nekateri drugod po Avstriji, drugi v Nemčiji, v Združenih državah Amerike in Paragvaju, ena družinska veja na Madžarskem, ena potomka, zadnja, ki je še znala slovensko, pa je konec prejšnjega stoletja umrla v Avstraliji.

III. d Sklepno o podobi Valvasorjevega rodovnega debla in razselitvi njegovega potomstva

Če na kratko, z osnovnimi dejstvi povzamemo Valvasorjevo potomstvo, je glavna ugotovitev ta, da ima polihistorjevo rodovno deblo precej nenavadno obliko. Od številnih brstov posameznih generacij se jih je precej manj razvilo v liste in komaj kateri v vejo. Valvasorjevo rodovno deblo je močno nagnjeno, tam, kjer bi

pričakovali pet ali deset vej, najdemo eno samo. Šele na določeni višini si drevo opomore in se spet razbohoti, a ga oklestijo ujme druge svetovne vojne, nato pa se spet močno razraste.

Skratka, od Valvasorjevih trinajstih otrok sta imeli otroke le dve hčerki, samo najmlajša, Regina Konstancija, por. pl. Dienersperg (ok. 1690–1755), pa tudi nadaljnje potomce. Iz njene mlajše hčerke Ksaverije pl. Dienersperg (1719–1786) je izšla veja kranjskih grofov Paradeiserjev z Gracarjevega turna pod Gorjanci, ugasla v prvi četrtini 19. stoletja (1810–1823) z zblaznelima bratoma in sestro brez otrok. Starejša hči Jožefa (1712–1769), rojena in tudi poročena pl. Dienersperg na Ponikvi na Štajerskem, je rodila kar trinajst otrok pl. Dienerspergov, med njimi deset odrastlih sinov, devet povzdignjenih v baronski stan. A od te številčne generacije je imel legitimne potomce en sam – Valvasorjev pravnuk Avguštin baron Dienersperg (1742–1814) – in še ta rod bi skupaj z njim leta 1772 kmalu pokopal pod seboj stari grad Dobrna. Nedaleč od ruševin gradu je zrastla nova graščina Dobrna, iz »rešenca« pa tri veje potomstva, ena moška – Dienerspergova, ugasnila z zadnjo potomko po ženski strani leta 1936, in dve ženski veji – vitezov Gadolla in vitezov Resingenov, ki sta se po stoletju stagniranja šele od konca 19. stoletja do danes močno razrastli. Lastništvo toplic Dobrna je za barone Dienersperge predstavljalo odskočno desko z idiličnega podeželja v deželno glavno mesto Gradec, v prestolnico monarhije Dunaj, od tam pa še v času dvojne monarhije na vzhod do Galicije in na zahod do Londona. V angleško prestolnico, kjer je bil svojčas kot član angleške Kraljevske družbe ovenčan s slavo kranjski polihistor Janez Vajkard Valvasor, je v začetku 20. stoletja prispela in tam približno tri desetletja tudi ostala njegova petkrat pravnukinja, Dunajčanka Eugenie Hermine grofica Hoyos (1860–1936). Od srede 20. stoletja najdemo polihistorjeve potomce še veliko dlje od njegove domovine, raztresene vse do treh oddaljenih celin: obeh Amerik in Avstralije.

Do 2. svetovne vojne je mnoge daleč od doma zanesla poklicna ali rezervna vojaška služba. Pomenljivi so statistični podatki, kako visok delež jih je kdaj oblekel častniško uniformo. Med 44 Valvasorjevimi moškimi potomci, ki so se rodili pred letom 1900 in odrastli, je bilo več kot polovica častnikov, in sicer 18 poklicnih, dva kadeta, 6 rezervnih, en kandidat za rezervnega častnika ter brambovski stotnik v času Napoleonovih vojn. 20. stoletje predstavlja občuten zasuk, saj se je od rojenih po letu 1900 odločil za poklicno častniško pot en sam, med 2. svetovno vojno so bili dejavni štirje mladi rezervni častniki, en potomec pa je pozneje služboval v vojski kot civilni inštruktor. Ustrezno visok je bil tudi krvni davek. V vojnih spopadih, za posledicami vojn ali vojaške službe je od konca 18. stoletja do leta 1945 umrlo 15 fantov in mož, največ med 2. svetovno vojno.[130]

Zadnji polihistorjev potomec na Slovenskem, mariborski Nemec Karl Mayer (1890–1941), je ob začetku nemške okupacije postal žrtev nacistične evtanazije. Tako kot ne poznamo točnega dneva Valvasorjeve smrti in kraja pokopa, bo zelo verjetno za vedno ostal neznanka natančen datum smrti Karla Mayerja, ki zaznamovanega groba sploh nikoli ni imel, umrl pa je tristo let in nekaj tednov po

[130] Podrobneje o tem B. GOLEC, Vojaška in častniška (kot v op. 108) 210 sl.

Valvasorjevem rojstvu. Takšna naključja – ali nenaključja – so torej povezovala znamenitega prednika in njegove daljne potomce, od katerih je komaj kdo vedel zanj kot o predniku ali kdaj slišal o njem kot »kranjskem polihistorju«.

Ko je bilo Valvasorjevo potomstvo v drugi polovici 18. stoletja v prvem velikem razcvetu – na Štajerskem z desetimi brati (devetimi baroni) Dienerspergi, na Kranjskem pa z njihovimi štirimi bratranci in sestričnami grofi Paradeiser –, sta po spletu okoliščin ostala edina upa za nadaljevanje rodu dva: Jožefa grofica Paradeiser (1753–1810), ki ji je edini otrok zgodaj umrl, in Franc Ksaver Avguštin baron Dienersperg (1742–1814). Ta sin razmeroma skromnega graščaka s Ponikve si je pridobil precejšnje premoženje, postal lastnik štirih graščin in toplic na Dobrni, v pričevanjih svojega sina pa se je razkril kot »družinski absolutist« stare šole. Avguštin, »praoče« vseh danes živečih polihistorjevih potomcev, je imel pet odrastlih otrok, od katerih so se trije poročili in zasnovali **tri temeljne rodbinske veje**: pred 2. svetovno vojno izumrlo Dienerspergovo ter še živeči Gadollovo in Resingenovo. Naslednja generacija je bila precej številčnejša. Franc Ksaver baron Dienersperg (1773–1846) je imel namreč šest odrastlih potomcev (roj. med 1815 in 1824), njegova starejša sestra Barbara pl. Gadolla (1772–1841) dva (roj. 1796 in 1797), mlajša sestra Terezija pl. Resingen (1776–1849) pa štiri (roj. med 1800 in 1812). V drugi četrtini 19. stoletja je tako dočakalo prokreativno starost skupno dvanajst oseb obeh spolov. Toda samo šest ali polovica jih je imelo potomce: trije Dienerspergi (roj. 1815–1824) – baron Anton Aleks, Kajetana grofica Hoyos in Marija Garbich –, Franc vitez Gadolla (roj. 1797) in dve Resingenovi hčerki: Jožefa Pauer, pozneje baronica Carmasini, in Terezija Vetter von Doggenfeld (roj. 1800 in 1802). Tu se zgodi preobrat, kajti najbolj razvejane veje ugašajo, nekatere druge pa se razbohotijo. Dienerspergova veja – trije nadaljnji nosilci – zmore v naslednji generaciji spet le tri odrastle potomce (roj. med 1833 in 1864) in v zadnji dva, ki oba ostaneta samska (roj. 1860 in 1876). Edini nosilec Gadollove veje ima šest otrok (roj. med 1846 in 1861), od teh pet s potomstvom; tri veje se nadaljujejo do danes, dve izumreta leta 1906 oziroma 1941. Iz Resingenove veje ima potomce v naslednji generaciji le ena ženska – Terezija Pauer (1826–1869), in sicer štiri hčerke (roj. 1843–1851), katerih veje so vse žive še danes. Njen brat Gabrijel Pauer (1825–1882?) ima le lažne zakonske otroke, dejansko nezakonske, od katerih odrasteta eden ali največ dva, a kot se zdi, brez nadaljnjih potomcev. Končno je treba med Valvasorjevo potomstvo prišteti še nezakonskega sina podmaršala Petra Dienersperga z imenom Peter Fischer (1801–1896), čigar edina odrastla hči, umrla leta 1941, ni imela otrok.

Vsi danes živeči potomci kranjskega polihistorja (izjema so morebitni vnuki Gabrijela Pauerja) izvirajo iz dveh oseb, ki sta zasnovali družino v štiridesetih letih 19. stoletja – iz njegovega trikrat pravnuka **Franca viteza Gadolle** (1797–1866) in štirikrat pravnukinje **Terezije Pauer, por. Sterger** (1826–1869). Oba sta se rodila na spodnještajerskih gradovih, Gadolla na Blagovni in Pauerjeva na velenjskem gradu, se kljub veliki razliki v letih poročila skoraj hkrati (1842 oz. 1844) in nazadnje živela v Gradcu, kjer sta ostali njuni družini. Terezija Pauer predstavlja tisto

generacijo, s katero je Resingenova rodbinska veja začela prehitevati Gadollovo po številu generacij, ki so sledile do danes. Tako je Resingenova veja zdaj že pri 12. generaciji, Gadollova pa šele pri 10. Do zasuka je prišlo tudi v gmotnem pogledu in družbenem ugledu. Ko sta Franc vitez Gadolla in njegova mlajša sorodnica Terezija Sterger nekaj let (1862–1866) sočasno živela v štajerski prestolnici, so bili Gadolle tako rekoč obubožani nižji plemiči z negotovim kapitalom in brez lastnega doma, Stergerjevi pa družina petičnega odvetniškega povzpetnika z vilo, a brez plemiškega naziva. Neenake življenjske razmere so se pri potomcih odrazile v izbiri poklica in življenjskih sopotnikov. Številni Gadolle so stopili na častniško pot, medtem ko so si hčerke Terezije Sterger poiskale primerne soproge, dve od štirih poplemenitena intelektualca.

V obdobju 1835–1862 so skoraj vsi Valvasorjevi potomci zapustili slovensko ozemlje, najprej večina Dienerspergov (1835), za njimi del Resingenov z vsemi Pauerji (1841), nazadnje še edina družina iz rodu vitezov Gadolla (1862). Velika večina je pristala v Gradcu, kjer živi glavnina potomstva še danes. Toda vseskozi **do leta 1941 je vsaj kak Valvasorjev potomec prebival tudi na Slovenskem**. Več jih je tu do leta 1923 umrlo: pet v Celju (1885–1908), po eden v Ormožu (1889) in na Dobrni (1889), dva na Kogu pri Ormožu (1908 in 1914), eden na Banjšicah na soški fronti (1917) in zadnja v Mariboru (1923). Zadnja poroka na slovenskih tleh je bila leta 1894 na Dobrni. Nekakšno novo jedro polihistorjevih potomcev iz vseh treh rodbinskih vej je konec 19. stoletja nastalo v Celju. Tu je namreč umrl zadnji vitez Resingen, Johann Nepomuk (1812–1885), po razpadlem zakonu se je v Celje umaknila njegova sestra Terezija Vetter von Doggenfeld (1802–1890) z

Predstavnika obeh živečih vej Valvasorjevega potomstva, polkovnik Egon Ehrlich (z očali) in psihiater dr. Franz Mahnert (ob njem desno) ob odprtju Mestnega muzeja v Krškem 30. marca 2010, kjer sta navzoče pozdravila v slovenščini (foto: Mitja Mladkovič).

neporočenima hčerkama (prva umre 1908, druga pozneje neznano kje). V mestu ob Savinji so se sočasno znašli tudi potomci baronov Dienerspergov. Svoja zadnja leta sta tu preživela zakonca Johann grof Hoyos (1808–1896) in Kajetana, roj. baronica Dienersperg (1815–1892), k njima se je iz Gradca zatekla Kajetanina sestra Ida Vital (1819–1894), ki je zapustila moža, v Celju pa se je v osemdesetih letih 19. stoletja znašla še tretja sestra Marija Garbich (1824–1890), potem ko ji je v Trstu umrl soprog. Do preselitve v Gradec (1898) je tu živela tudi Marijina edina odrastla hči Ida Garbich (1864–1929), do poroke leta 1894 pa še predstavnik Gadollove veje, častnik Kajetan (1855–1899). Tako je v prvi polovici devetdesetih let prebivalo v Celju osem Valvasorjevih potomcev (ne sicer vsi hkrati) – tri omožene sestre baronice Dienersperg, njihova sestrična roj. pl. Resingen, tri njihove hčerke in častnik vitez Gadolla. Le dva sta bila tedaj še v prokreativni starosti, a so Kajetana viteza Gadollo takoj po poroki službeno premestili drugam, Ida Garbich pa se je poročila šele veliko pozneje v Gradcu. Drugo, manjše jedro »valvasorjevcev« se je okoli leta 1880 izoblikovalo v Ormožu in na bližnjem Kogu. V Ormožu sta v osemdesetih letih preminila zakonca Anton Aleks baron Dienersperg (1820–1889) in njegova žena Charlotte (1820–1882), na Kogu pa sta več desetletij vse do smrti živela njuna hči Antonija Kofler (1855–1908), omožena z veleposestnikom, in njen neporočeni sin Ludvik Kofler (1876–1914).

Potem ko se je število »valvasorjevcev« na Slovenskem konec 19. stoletja skrčilo na štiri – na dve neporočeni ostareli sestri Vetter von Doggenfeld v Celju ter na mater in sina Koflerja na Kogu, se je njihovo število leta 1903 okrepilo s preselitvijo učiteljske družine Mayer iz Zgornjega Oseka (Oberhaaga) pri Arvežu, onstran narodnostne meje, v mariborsko predmestje Studenci. Šlo je za Elise Mayer (1861–1923), roj. pl. Gadolla, zadnjo Valvasorjevo potomko, ki se je na Slovenskem rodila in umrla, čeprav je tu preživela le tretjino življenja, za njenega moža – Mariborčana in dva mladoletna sinova. Po ugasnitvi Koflerjeve (1914) in Vetter von Doggenfeldove linije (po 1908) bi trije Mayerjevi ostali edini Valvasorjevi potomci na naših tleh, če se jim ne bi za nekaj let (1913–1919) pridružil Gradčan Rudolf Weis von Ostborn (1876–1962), novi direktor Filharmonične družbe v Ljubljani, zadnji polihistorjev potomec, ki je kdaj živel na Kranjskem in v njegovem rodnem mestu. Po koncu prve svetovne vojne je bila usoda zadnjih »slovenskih valvasorjevcev« že zapečatena. Weis von Ostborn se je vrnil v Gradec, mlajši Mayerjev sin Hermann je med vojno padel, starejši, Karl, pa se je iz nje vrnil kot invalid s klicami duševne bolezni. Po materini smrti (1923) je od 18 let, ki so mu še ostala, dvanajst let preživel po umobolnicah v Ljubljani in Novem Celju, dokler ni postal leta 1941 v zavodu Hartheim pri Linzu žrtev nacistične evtanazije.

Zadnji Valvasorjevi potomci na Slovenskem so umrli brez potomcev in pravih naslednikov, zato nihče od petih, ki so tu pomrli po letu 1890, natančneje v letih 1892–1923, danes nima znanega groba, kaj šele spominskega obeležja. Iz 19. stoletja so ohranjeni štirje grobovi – zakoncev vitezov Gadolla na pokopališču v Šentjurju pri Celju z nagrobnikom iz leta 1842 ali 1843, Antona Aleksa barona Dienersperga († 1889) in njegove pred njim umrle soproge na ormoškem pokopališču ter dva nagrobnika rodbine vitezov Resingen na opuščenem pokopališču okoli

cerkve v Novi Cerkvi: Janez Nepomuk vitez Resingen († 1885) je napisan kar na dveh spomenikih, na prvem skupaj z očetom in na drugem ob sestri Tereziji Vetter von Doggenfeld († 1890).[131] Pomnikov na Valvasorjeve potomce iz zgodnejšega časa ni, če izvzamemo novi polihistorjev nadomestni nagrobnik na zunanji steni grajske kapele na Mediji in ime njegovega sina p. Donata na skupnem nagrobniku kamniških frančiškanov.

Kljub temu, da se niso rodili na Slovenskem in niso tu nikoli živeli, so nekateri člani Gadollove in Resingenove veje še dolgo ohranjali stik s svojimi koreninami. Družina Angele Sterger (1826–1869) je bila po možu povezana s Kranjsko in se je spogledovala vsaj s slovensko kulturo, če že ne tudi z narodno prebujo Slovencev. Še precej dlje so gojili pozitiven odnos do Slovencev v Gadollovi veji. »Rešitelj Gothe«, Josef Gadolla (1897–1945), sin spodnještajerskega očeta in galicijske poljske matere, je poskrbel, da je znala slovensko tudi njegova v Avstriji rojena hči Ingeborg – Inge (1926–1999). Ta v Avstraliji preminula Valvasorjeva šestkrat pravnukinja, hči Gradčana in Ljubljančanke, je tako kot zadnja še aktivno obvladala polihistorjevo »kranjščino«. Poznavanje Slovenije in zanimanje zanjo je značilno tudi za nekatere še živeče polihistorjeve daljne potomce, ki jih je novica, da so potomci Janeza Vajkarda Valvasorja, vse po vrsti presenetila. Razen enega, dr. Franza Mahnerta (1958), ker se je tega edini zavedal, in sicer po zaslugi genealoških raziskav svojega deda. Družinski rodoslovci so sicer prišli do Valvasorjevega imena tudi v Gadollovi veji, a v njem niso prepoznali znamenitega Kranjca.

Na splošno lahko za Valvasorjevo potomstvo ugotovimo, da najdemo med pokojnimi in živečimi potomci mnoge zelo kreativne ljudi,[132] in to ne glede na poklicno pot in stopnjo izobrazbe, tako tudi med manj izobraženimi, »anonimnimi« osebami. Opaziti je veliko željo po potovanjih, precejšnjo mobilnost – v 20. stoletju so »osvojili« tri celine –, vse do danes srečamo nemalo narodnostno mešanih zakonov, zanimanje za druge dežele,[133] končno precej potomcev z razi-

[131] Zadnja dva grobova je vsaj enkrat (med 1959 in 1988) obiskal graški sorodnik dr. Bruno Brandstetter (B. BRANDSTETTER, *Burgen und Schlösser meiner Vorfahren in mütterlicher Linie und deren Verwandten in Steiermark, Kärnten und Krain. Chronik einer Grossfamilie* (Manuskript). Graz, 1988, 72) in leta 2010 z družino še dr. Franz Mahnert. Druga dva grobova, v Šentjurju in Ormožu, ki pripadata Valvasorjevim potomcem iz drugih dveh rodbinskih vej, sta v letih 2010 in 2011 dočakala obisk sorodnika polkovnika Egona Ehrlicha, prav tako kot pomnik žrtvam evtanazije, odpeljanim junija 1941 iz Novega Celja.

[132] Omeniti kaže naslednjo zanimivo podrobnost. Dva Gradčana, na Dunaju živeči polkovnik Egon Ehrlich (1931) in v domačem mestu prebivajoči dr. Herwig Brandstetter (1929), sta se konec 20. stoletja spoprijateljila ob skupnem projektu, obeležitvi spomina na »rešitelja Gothe« polkovnika Josefa Gadollo. Prvi je izvedel za sorodstveno zvezo z Valvasorjem v začetku leta 2007, drugi pa v začetku leta 2010, ko sta tudi ugotovila, da sta daljna sorodnika, Ehrlich je polihistorjev šestkrat in Brandstetter osemkrat pravnuk, prvi je predstavnik Gadollove, drugi Resingenove rodbinske veje. Oba izvirata iz Valvasorjevega pravnuka Avguština barona Dienersperga (1742, Ponikva – 1814, Zg. Lanovž pri Celju), »praočeta« vseh današnjih Valvasorjevih potomcev.

[133] Egon Gadolla (1926–1985) je denimo vodil avstrijsko-finsko društvo, Herwig Brandstetter (1929) pa kljub letom sodeluje v številnih humanitarnih organizacijah in veliko potuje po svetu.

skovalno žilico in nagnjenjem do vojaškega poklica. Za duhovniški poklic, ki so si ga izbrali vsi trije Valvasorjevi sinovi – redovniki, sta se pozneje odločila le še dva njegova pravnuka, rojena sredi 18. stoletja, sredi 20. stoletja pa tudi Egon Ehrlich, ki je nazadnje namesto talarja oblekel vojaško uniformo. Odločanje za častniško pot je bilo vsekakor povezano z družinskimi in družbenimi okoliščinami; pogosto so namreč nanjo stopili plemiški sinovi s skromnim premoženjem, medtem ko je plemstvo v 19. stoletju vse manj polnilo duhovniške vrste.

Med splošnimi ugotovitvami naj navedem še eno: rodbine plemičev in njihovih potomcev bolj kot druge zavestno gojijo védenje o svojem izvoru. Tako se pri njih vedno najde kdo, ki se ukvarja z genealogijo in poskrbi za negovanje zavesti o rodbini med njenimi člani. Plemiči in njihovi potomci imajo tako že izdelane rodovnike in vzdržujejo vsaj občasne stike tudi s širšim živečim sorodstvom, tako po moških kot po ženskih vejah; bolj zavzeti za rodbinsko tradicijo izvirajo pogosteje iz slednjih, neplemiških odrastkov. Rodbinska zavest je pri plemiških potomcih močnejša, tako da je odkritje »ključnih oseb« pri pričujoči raziskavi odločilno pripomoglo k ugotovitvi najmlajših generacij in vzpostavitvi stika z njimi. Vendar pa so pri obeh živečih vejah, Resingenovi in Gadollovi, obstajale bele lise, »izgubljeno sorodstvo«, ki ga je bilo treba odkriti s precej prizadevanja in potrpljenja, včasih že kar po »detektivski« metodi. Iskanje je neredko dalo rezultate šele potem, ko se je zdelo, da poti naprej ni.

Poleg potomcev rodbin vitezov Resingen in Gadolla ostanejo za nadaljevanje Valvasorjevega rodu odprte še druge možnosti, ki ostajajo iz objektivnih razlogov neraziskane, in sicer **nezakonski potomci**.[134] Častniki bi jih lahko zaplodili med službovanjem po monarhiji, plemiške gospodične so jih morda rodile daleč od oči bližnjih, kjer so tudi ostali. Ti potomci so za raziskovalce Valvasorjevega potomstva seveda za vedno izgubljeni, kolikor se morda ne zgodi kaj podobnega čudežu, kar bi jih nepričakovano prineslo na površje. Tako brez spominov Franca Ksaverja barona Dienersperga iz leta 1835 najverjetneje ne bi nikoli izvedeli za njegovega nezakonskega bratranca Petra Fischerja (1801–1896), ampak bi se morali zadovoljiti le z bežno omembo »nekega Fischerja« pri njegovem pranečaku Francu vitezu Gadolli. Naključju se lahko zahvalimo, da smo zasledili kar štiri nezakonske otroke Gabrijela Pauerja, rojene med letoma 1853 in 1860 v Gradcu. Čeprav se je zdelo, da so bili zakonski in so celo nosili Pauerjev priimek, je šlo za prevaro, ki jo je razkrila poznejša uradna sprememba hčerkinega priimka in vpisa imena očeta. Ni izključeno, da se je rod Gabrijela Pauerja po enem ali dveh odrastlih otrocih nadaljeval in je torej Valvasorjevih bioloških potomcev morda danes več od ugotovljenih.

[134] Po naključju je bil, denimo, odkrit krst nezakonskega otroka Antona Valvasorja (1719–1761), člana druge rodbinske veje, ki jo je zasnoval polihistorjev stric Adam: v župnijski cerkvi na Vačah je bila 16. avgusta 1753 krščena deklica Marija, ki jo je rodila Antonova »konkubina« Marija Vozel (Nadškofijski arhiv Ljubljana (= NŠAL), ŽA Vače, R 1748–1763).

Valvasorjevi potomci v številkah

Generacije	Rojeni skupaj	Od tega odrastli	Rojeni v letih	Živi dne 1. 1. 2011
1. generacija – otroci	13	6	1674–1693	0
2. generacija – vnuki	5	3	1706–1719	0
3. generacija – pravnuki	18	14	1732–1756	0
4. generacija – prapravnuki	91[135]	6	1772–1801	0
5. generacija – 3-krat pravniki (Resingenova + Gadollova + Dienerspergova veja)	17 (7 + 2 + 8)	13[136] (4 + 2 + 7)	1796–1845 Res: 1799–1812 Gad: 1796–1797 Dien: 1815–1845	0
6. generacija – 4-krat pravnuki (Resingenova + Gadollova + Dienerspergova veja)	22 (8 + 6 + 8)	16 (6 + 6 + 4)	1824–1864 Res: 1824–1837 Gad: 1846–1861 Dien: 1833–1864	0
7. generacija – 5-krat pravnuki (Resingenova + Gadollova + Dienerspergova veja)	28 (9 + 17 + 2)	22[137] (5 + 15 + 2)	1843–1907 Res: 1843–1860 Gad: 1883–1907 Dien: 1860–1876	0
8. generacija – 6-krat pravnuki (Resingenova + Gadollova veja)	24 (7 + 17)	23 (7 + 16)	Res: 1869–1887 Gad: 1919–1944	8 (0 + 8)
9. generacija – 7-krat pravnuki (Resingenova + Gadollova veja)	27 (9 + 18)	26 (9 + 17)	Res: 1894–1921 Gad: 1945–1974	16 (0 + 16)
10. generacija – 8-krat pravnuki (Resingenova + Gadollova veja)	39 (11 + 28)	še ne vsi	Res: 1921–1956 Gad: 1974–2006	37 (9 + 28)
11. generacija – 9-krat pravnuki (Resingenova + Gadollova veja)	20 (20 + 0)	še ne vsi	Res: 1951–2007 Gad: še nič	20 (20 + 0)
12. generacija – 10-krat pravnuki (Resingenova + Gadollova veja)	26 (26 + 0)	še ne vsi	Res: 1980–2001 Gad: še nič	26 (26 + 0)
Vseh 12 generacij	**248**		**1674–2007**	**107**

Genealoški pregled Valvasorjevega potomstva tako ne more biti stoodstotno popoln, a vsekakor zajema vse njegove legitimne potomce, ki so odrastli oziroma odraščajo danes. Evidentiranih legitimnih je 241, v končnem številu 248 pa je zajetih tudi pet v 19. stoletju rojenih nezakonskih otrok in hčerki enega od njih, umrli brez potomstva. Skoraj gotovo se je rodil še kak nezakonski, za katerega iz objektivnih razlogov ne vemo. Poleg tega je zelo verjetno prišel na svet tudi kak zgodaj umrli zakonski otrok, o katerem ni dosegljivih podatkov. Razloga sta dva: pri zgodnejših generacijah izgubljene matične knjige, pri zadnjih, rojenih v 20. in 21. stoletju, pa odvisnost od podatkov, ki so jih prispevali živeči potomci sami.

[135] Vključno z nezakonskim Petrom Fischerjem (1801–1896).

[136] V Dienersperovi veji sta všteti tudi obe hčerki nezakonskega Petra Fischerja (1801–1896), rojeni v letih 1844 in 1845.

[137] Upoštevani so vsi štirje nezakonski (lažno zakonski) otroci Gabrijela Pauerja, rojeni v letih 1853–1860. Odprto ostaja vprašanje, ali je odrastel njegov najstarejši sin Josef Pauer (1853).

IV. Valvasor v spominu in zavesti svojih potomcev

Z vprašanjem, koliko so Valvasorjevi potomci poznali svojega prednika in cenili njegovo delo, stopamo na sila negotova tla. Pričevanja o njihovem odnosu do polihistorja so namreč zelo dolgo skoraj izključno samo posredna. Kaj so posamezniki o Janezu Vajkardu v resnici vedeli, ali so prebirali njegovo *Slavo vojvodine Kranjske* in koliko so nanj zavestno ohranjali spomin, ostaja za večino od njih neznanka vse do prapravnuka Franca Ksaverja barona Dienersperga (1773–1846) in njegovega nečaka, Valvasorjevega praprapravnuka Franza viteza Gadolle (1797–1866). Dienersperg, graščak na Dobrni, je iz Valvasorjeve *Slave* črpal iz rodoslovnih razlogov in je polihistorja poznal kot svojega prednika, ne da bi mu posvečal posebno pozornost. Generacijo mlajši Gadolla, »mali štajerski Valvasor« z Blagovne in Turna pri Škalah, je Valvasorjevo delo, nasprotno, preučeval iz zgodovinsko-raziskovalnih nagibov, vendar ni natančno ugotovil svojega sorodstvenega razmerja s kranjskim polihistorjem. Medtem ko je sorodnike Dienersperge sam obveščal o svojih dognanjih, namreč od njih najverjetneje nikoli ni dobil ključnega podatka, da je Valvasorjev praprapravnuk.[138]

Podlage za ohranjanje osebnega spomina na Janeza Vajkarda Valvasorja so bile pri njegovem potomstvu že v izhodišču zelo šibke. Hčerki iz drugega zakona sta se svojega očeta komajda spominjali, saj je bilo prvi ob njegovi smrti pet let in pol, druga pa je dopolnila kvečjemu štiri leta in v najslabšem primeru ni štela niti poldrugo leto. Tudi otroci iz prvega zakona, stari leta 1693 od devet do petnajst let, očeta niso mogli prav dobro poznati, še posebej če v njegovem zadnjem, krškem obdobju, res niso več živeli pri njem, kar zagotovo velja za starejšega sina – šolarja. Zanesljiv spomin na kranjskega polihistorja je tako v družini ugasnil leta 1752 s smrtjo njegovih zadnjih dveh sinov, patrov Donata in Štefana, ki sta ob očetovi smrti štela devet in deset let.

Osamljeno pričevanje o Valvasorju, nastalo pod peresom katerega njegovih otrok, je omemba očeta v pismu najstarejšega sina patra Alojzija leta 1703,[139] hkrati edini vir – a vprašljivo, če tudi zanesljiv –, da je polihistorjeva knjižnica prišla v Zagreb kot donacija zagrebškemu škofu. Razen Alojzijeve oporoke, ki jo je napisal še kot novic (1698),[140] in oporoke hčerke Katarine Frančiške pl. Jurič (1743)[141] ne poznamo sicer nobenega drugega pisánja, pod katero bi bil podpisan kateri od polihistorjevih sinov ali hčera, kakor tudi ne pisanj njegove vdove Ane Maksimile.

---

[138] Gadolla se je raziskovalno ukvarjal z Dienerspergovo rodbino in bil s sorodniki v stalnih stikih. Med drugim je vedel celo to, da so sredi 19. stoletja podedovali in prodali Hohenwartovo hišo v Krškem (StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 911, fol. 12), po golem naključju prav tisto stavbo, ki je vsaj od leta 1859 povsem neupravičeno veljala za Valvasorjev zadnji dom (!) (B. GOLEC, Neznano in presenetljivo (kot v op. 111) 336–337; podrobno o tem: isti, Neprava Valvasorjeva hiša).

[139] Objava: I. VRHOVNIK, Kako je prišla Valvasorjeva knjižnica v Zagreb? *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo* 9 (1928), 108–110.

[140] Arhiv Republike Slovenije (= ARS), AS 308, Zbirka testamentov, II. serija, fasc. V 1–16, testament V–7, 21. 7. 1698.

[141] Prav tam, fasc. I 1–13, testament I–12, 4. 5. 1743.

O Valvasorjevi »posmrtni prisotnosti« v življenju žene, otrok in dveh naslednjih generacij lahko dobimo vsaj približno podobo predvsem iz zapuščinskih inventarjev članov družine. Kot poglavitno se ob tem zastavlja vprašanje, ali je v zapuščinah umrlih potomcev in njihovih bližnjih zaslediti karkoli, kar je bilo zagotovo ali vsaj potencialno še Valvasorjeva osebna last. Pričakovanja sicer ne morejo biti posebej velika ob dejstvu, da je dobršen del polihistorjeve intelektualne zapuščine že kmalu po njegovi smrti prešel v tuje roke. Matematične in druge instrumente ter preostanek knjižnice je namreč odkupil Franc Albreht pl. Seethal, a morda se je med temi predmeti znašlo še kaj drugega. Vmes bi bili lahko, denimo, ostanki korespondence in drugih pisanj, ki jih je Janez Vajkard izpričano odnesel s seboj z Bogenšperka v Krško in so jih tam popisali nekaj tednov po njegovi smrti. Nekatere dobrih šest let pozneje, leta 1700, še zasledimo v zapuščini tedaj umrlega Janeza Jožefa pl. Graffenwegerja, skrbnika Valvasorjevih otrok iz prvega zakona.[142] Kako pa so si dediči iz obeh zakonov razdelili polihistorjeve premičnine, viri ne povedo. Vdove najbrž niso zanimali pokojnikovi papirji, razen onih poslovne in dokazne narave, zato so slej ko prej končali v peči. Nekateri bi z Ano Maksimilo v najboljšem primeru še lahko prišli na njen novi dom na Gracarjevem turnu oziroma v kostanjeviški samostan, v varstvo tamkajšnjega opata kot skrbnika še nerazdeljene dediščine, namenjene štirim starejšim otrokom.[143] Ker pa so vsi trije sinovi postali redovniki in kot taki niso imeli lastnega premoženja, se je ta del Valvasorjeve potencialne intelektualne zapuščine zlahka brez sledu porazgubil po samostanih. Po zapuščinskih inventarjih je tako mogoče brskati le za morebitnimi polihistorjevimi predmeti, ki so prišli v ženske roke – v last njegove vdove in hčera.

Žal je ohranjenost inventarjev zapuščin Valvasorjevih sorodnikov precej nezavidljiva. Za stoletje po polihistorjevi smrti so na voljo le inventarji zapuščin štirih njegovih neposrednih potomcev, in sicer najmlajše hčerke Regine Konstancije, obeh njenih hčera in enega vnuka. Vsi so za povrh nastali šele v drugi polovici 18. stoletja, med letoma 1755 in 1789. Širši časovni razpon od leta 1710 do 1793 pokrivajo zapuščinski inventarji nekrvnih sorodnikov, tj. k Valvasorjevim ženskam priženjenih mož: vdovinega drugega soproga, obeh mož hčerke Regine Konstancije in njenih štirih zetov. Vseh deset popisov zapuščin se torej nanaša na sorodstvo najmlajše hčerke, pri čemer jih je osem nastalo na Dolenjskem, na Gracarjevem turnu ali nedaleč od njega. Za ohranjanje Valvasorjevih predmetov skozi daljši čas bi te okoliščine sicer znale biti ugodne, toda ugotovitve o morebitni »valvasoriani« v posesti njegovega podgorjanskega potomstva niso spodbudne, temveč prej narobe. Kulturno in intelektualno okolje sorodstva v prvih desetletjih po polihistorjevi smrti namreč ni bilo posebej naklonjeno negovanju spomina na njegovo delo in s tem tudi ne ohranjanju Valvasorjeve intelektualne dediščine v materialni obliki.

Edini predmet, ki ga lahko z gotovostjo pripišemo Janezu Vajkardu, zasledimo v zapuščinskem inventarju drugega moža njegove vdove Janeza Herbarda pl. Buseta, umrlega leta 1724 na Gracarjevem turnu. V popisu Busetovih listin je navedena

[142] B. GOLEC, Neznano in presenetljivo (kot v op. 111) 352.
[143] O usodi zapuščine prav tam, 354–355.

pogodba o nakupu Valvasorjeve hiše v Krškem leta 1693. To je hkrati skoraj vse, kar se je tri desetletja po Valvasorjevi smrti v novem domu njegove vdove sploh še dotikalo polihistorjeve osebe in življenjskega okolja. V istem zapuščinskem inventarju je namreč navedena le še pogodba o prodaji Valvasorjeve hiše leta 1706, danes nepogrešljivo pričevanje za identifikacijo hiše**.** Več kot pomenljiva je ugotovitev, da pl. Buset v svoji zelo skromni knjižnici, ki je obsegala vsega pet knjižnih naslovov – nobenega ne najdemo trideset prej med Valvasorjevo zapuščino –, ni premogel *Slave vojvodine Kranjske*.[144] Njena odsotnost ne preseneča samo zaradi bližnjega sorodstva Busetove pokojne žene z avtorjem – njenim prvim možem, temveč tem bolj ob dejstvu, da gre za knjigo, ki je bila v prvem desetletju 18. stoletja edina prava »uspešnica« kranjskih plemiških knjižnic.[145]

Še slabše stanje ponuja zapuščinski inventar Valvasorjevega zeta Janeza Lovrenca pl. Wernegka iz leta 1710. Mladoletna hči Regina Konstancija (ok. 1690–1755), ki se je samo malo prej, leta 1707, primožila k njemu na Volavče, na novi dom pač ni nosila očetovih spisov ali knjig, zato med Wernegkovimi listinami ni bilo pričakovati nobene Valvasorjeve. A pokojnik tudi sicer ni premogel niti ene same strani tiskane besede,[146] po čemer se je uvrščal v tisto slabo polovico kranjskih plemičev, umrlih v obdobju 1700–1710, ki preprosto ni brala in ni imela knjig.[147]

Kulturno okolje na Volavčah, v katerega se je primožila Regina Konstancija, se ni opazneje spremenilo niti po njeni vnovični poroki z Volfom Sigmundom pl. Dienerspergom. V njunem veselem in razsipnem življenju ni bilo veliko prostora za »lepe umetnosti«. Inventurni komisarji namreč niso imeli česa vpisati v rubriko »knjige« ne ob popisu moževe zapuščine na Volavčah leta 1752 ne pri njeni zapuščini tri leta pozneje v Novem mestu.[148] Pisana beseda torej ni bila življenjska spremljevalka zakoncev Dienersperg, podobno kot ni imela domicila še v marsikaterem plemiškem domu, saj knjige pogrešamo v več kot dveh petinah zapuščin kranjskih plemičev, ki so umrli v desetletju 1751–1760 in so za njimi ostali še danes ohranjeni zapuščinski inventarji.[149] Morda sta Dienersperga sicer kdaj premogla kak izvod *Slave vojvodine Kranjske*, a je potem romal v druge roke. Nič več kot kanček upanja, da je bilo temu res tako, daje izjava Regine Konstancije ob moževi smrti: Volf Sigmund naj bi še za življenja izročil večino premičnin svojemu zetu Adamu Nikolaju pl. Iljašiću.[150]

---

[144] Arhiv Republike Slovenije (= ARS), AS 309, Zbirka zapuščinskih inventarjev Deželnega sodišča v Ljubljani (= Zap. inv.), šk. 123, fasc. L, W–81, 11. 7. 1724.

[145] M. ŠTUHEC, *Rdeča postelja, ščurki in solze vdove Prešeren. Plemiški zapuščinski inventarji 17. stoletja kot zgodovinski vir* (Studia humanitatis, Apes; 1). Ljubljana : ŠKUC : Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1995, 102.

[146] ARS, AS 309, Zap. inv., šk. 123, fasc. L, W–70, 8. 4. 1710.

[147] M. ŠTUHEC, *Rdeča postelja* (kot v op. 145) 82–83.

[148] ARS, AS 309, Zap. inv., šk. 18, fasc. XI, D–22, 14. 3. 1752; D–25, 25. 2. in 7. 3. 1755.

[149] Prim. M. ŠTUHEC, *Besede, ravnanja in stvari. Plemstvo na Kranjskem v prvi polovici 18. stoletja*. Ljubljana : Slovenska matica, 2009, 255.

[150] Spremni dopis 15. 3. 1752 k: ARS, AS 309, Zap. inv., šk. 18, fasc. XI, D–22, 14. 3. 1752. – Pri tem je komaj verjetno, da bi morebitni še ohranjeni polihistorjevi rokopisi lahko prišli v roke priženjenih sorodnikov Iljašićev, ki so sicer živeli na Hrvaškem in le občasno v graščini Vrhovo. Zet pl. Iljašić je umrl še pred tastom in prizor, ki se je leta 1748 ponujal ob

Kako malo je bilo Valvasorjevi najmlajši hčerki mar za očetov opus, jasno dokazuje dejstvo, neposredno povezano z njo samo. Regina Konstancija ni poznala niti tistega dela *Slave*, ki obravnava njeno ožjo družino, saj na njenem portretu v nasprotnem ne bi bila napačna letnica rojstva 1688.[151] Radoživa gospa pl. Dienerspergova po vsej priliki ni vedela, da bi se o svoji starosti lahko poučila iz očetovega rodovnika v *Slavi vojvodine Kranjske*, iz katerega bi razbrala, da se nikakor ni mogla roditi omenjenega leta, saj je takrat, 28. aprila 1688, prišla na svet njena sestra Katarina Frančiška.[152] Sama je luč sveta v najboljšem primeru zagledala proti koncu leta 1689, potem ko je že izšla *Slava*, toda tudi letnica izida očetovega monumentalnega dela ji očitno ni bila znana. Za vsaj leto dni, če ne celo za tri ali štiri, se prav gotovo ni postarala zavestno, temveč zgolj iz lastne nevednosti, pa tudi zaradi neznanja svoje okolice, ki prek zapuščinskih inventarjev priča o vsej svoji intelektualni in duhovni revščini. Morda pa je Regina Konstancija vedela vsaj za kraj svojega rojstva, ki je za nas še vedno uganka.

Brez odgovora ostaja tudi vprašanje, koliko je *Slavo vojvodine Kranjske* poznalo in prebiralo njeno oziroma Valvasorjevo sorodstvo, živeče v graščinah pod Gorjanci. Izvod *Slave* je v posesti polihistorjevih sorodnikov prvič izpričan šele poldrugo leto po smrti Regine Konstancije. Najdemo ga v kronološko petem zapuščinskem inventarju, nastalem leta 1756, ko je preminil soprog njene hčerke in polihistorjeve vnukinje, Maks Rudolf grof Paradeiser. Mož je umrl v svojih zrelih letih in se glede na evidentirani knjižni fond kaže kot razmeroma izobražen gospod, četudi z 42 knjižnimi naslovi, popisanimi na Gracarjevem turnu, ni bil kak bibliofil. »Kranjska kronika« je v popisu njegove knjižnice navedena na na videz častnem prvem mestu, a prejkone zaradi svoje oblike in obsega.[153] Ni izključeno, da je prišla *Slava* v grofove roke prek njegovega priženjenega sorodstva in bi nekoč lahko pripadala celo Valvasorju osebno, saj je bil grof Maks lastnik Gracarjevega turna, kamor se je leta 1699 iz Krškega primožila Valvasorjeva vdova. Vendar pa ne smemo pozabiti, da graščina naslednjih 57 let ni neprekinjeno ostala v rokah Valvasorjevih potomcev. Paradeiser jo je od Dienerspergov najprej kupil (1737) in jim jo po osmih letih (1745) na nek način »vrnil«, ko se je kot vdovec oženil s

---

inventuri njegove zapuščine na Vrhovem, je bil zelo podoben onemu pri zapuščinah obeh Dienerspergov: rubrike »knjige« v inventarju sploh ni, pri Iljašiću pa je ostala prazna celo rubrika »listine« (ARS, AS 309, Zap. inv., šk. 47, fasc. XXIV, J–29, 28. 8. 1748). Iljašići tu, kot rečeno, niso živeli, saj se v šentjernejskih matičnih knjigah ne pojavljajo, prav tako tudi ne smrt Adama Nikolaja v tamkajšnji mrliški matici (Župnijski urad Šentjernej, R 1731–1739, R 1739–1748, R 1749–1760, M 1732–1747, M 1747–1759).

[151] Narodna galerija, Ljubljana, inv. št. NG S 906. Reprodukcija portreta je objavljena v: S. VRIŠER, *Noša v baroku na Slovenskem*. Ljubljana : Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1993, 89, št. 27.

[152] J. W. VALVASOR, *Die Ehre deß Hertzogthums Crain*. Laybach, 1689, IX, 109. – Če bi bila Regina Konstancija dvojčica Katarine Frančiške in bi njeno ime v rodovniku izostalo zaradi tiskarske pomote, Valvasor tega ne bi prezrl. Ime Regine Konstancije bi se znašlo med popravki tiskarskih napak na koncu III. ali IV. dela Slave, in to tem prej, ker je na koncu XI. knjige več popravkov napak z dveh strani v IX. knjigi (str. 110 in 111), ki neposredno sledita rodovniku (prav tam, XI, s. p., za str. 730).

[153] ARS, AS 309, Zap. inv., šk. 85, fasc. XXXVI, P–138, 26. 8. 1756, str. 17–25.

polihistorjevo vnukinjo Marijo Katarino Ksaverijo pl. Dienersperg.[154] Ob nakupu Gracarjevega turna je slej ko prej našel le prazno ali vsaj dodobra izpraznjeno poslopje. Če pa je bila *Slava*, ki jo najdemo leta 1756 v Paradeiserjevi zapuščini, morebiti nekoč vendarle polihistorjev osebni izvod, je lahko prišla v grofove roke vsaj po dveh poteh: ali so jo ob prodaji pustili v graščini Dienerspergi ali pa je tja ponovno prišla z nevesto, Valvasorjevo vnukinjo. Konec koncev je vsaj toliko verjetna tudi podmena, da je grof prinesel v hišo lasten izvod, bodisi iz družinske knjižnice svojega doma bodisi od kod drugod.

Določnejši odgovor se ponuja na vprašanje o provenienci izvoda *Slave*, ki so ga leta 1769 popisali na štajerski Ponikvi v zapuščini druge Valvasorjeve vnukinje Jožefe Katarine (1712–1769), rojene in poročene pl. Dienersperg. T. i. Kranjska kronika (*Crainerische Kronic in 4 Theillen in Folio*), navedena med ducatom njenih knjig, povečini molitvenikov za ženske in gospoščini nujno potrebnih pravnih priročnikov, je bila sicer najvrednejša knjiga majhne ponikovske knjižnice. Ocenili so jo na en goldinar,[155] tj. na četrtino vrednosti, kot jo je knjiga dosegala še v začetku 18. stoletja na Kranjskem.[156] Od kod je knjiga v štirih zvezkih priromala na Ponikvo, lahko seveda le ugibamo, a je precej manj verjetno, da bi jo štajerski Dienerspergi kupili že konec 17. stoletja, pač v dokaz izvora, zaslug in »slave« svoje rodovine. *Slava* namreč ni navedena med knjigami v zapuščinskem inventarju Petra Dominika pl. Dienersperga (1700–1764), moža Jožefe Katarine, ki je umrl pet let pred njo in je premogel samo razne manjše pravne in druge knjige.[157] Tudi v zapuščinskem inventarju njegovega očeta Friderika Ditriha (1646–1715) Valvasorjevega temeljnega dela ne najdemo, pri čemer niso pri tem ponikovskem graščaku popisali niti ene knjige.[158] Ponikovski izvod *Slave* je bil torej ne le last,

[154] B. GOLEC, Valvasorjevo neznano potomstvo do današnjih dni – 1. del. *Zgodovinski časopis* 62 (2008) 373.

[155] StLA, A. Dienersperg, K 2, H 49, 21. 8. 1769, s. p.

[156] Prim. M. ŠTUHEC, *Rdeča postelja* (kot v op. 145) 81.

[157] StLA, Landrecht, K 126, Dienersberg (3), 24. 7. 1764, fol. 75. – Najdba Dienerspergovih spisov v fondu Deželne pravde za Štajersko je prinesla še nekaj novih ugotovitev o Petru Dominiku. O njegovi materi Suzani Rozaliji, za katero je bilo znano le to, da ni imela plemiških korenin (B. GOLEC, Valvasorjevo neznano potomstvo (kot v op. 112) 295), zdaj vemo, da se je pisala Markhuti in da se je s Friderikom Ditrihom pl. Dienerspergom poročila 5. maja 1680 v Celju (StLA, Landrecht, K 124, Dienersberg (1), 28. 5. 1715, fol. 194'). Njen brat Ferdinand Markhuti je leta 1687 izpričan kot upravitelj gospostva oziroma gradu Celje (prav tam, april 1687, fol. 112–132). Peter Dominik ob smrti leta 1764 ni bil lastnik gospostva Spodnja Sevnica (*das Guett Unter Liechtenwaldt*), ker je tega kupila z lastnim denarjem žena Jožefa Katarina, in sicer šele leta 1756 (prav tam, K 126, Dienersberg (3), 24. 7. 1764, fol. 77). Pri njunem sinu Petru baronu Dienerspergu, ki je naredil bleščečo častniško kariero in se zapisal v avstrijsko enciklopediko, je letnica rojstva 1746 napačna (o tej B. GOLEC, Valvasorjevo neznano potomstvo (kot v op. 112) 302–303). Vir prve roke, dopis njegovega strica in skrbnika Donata Alojza štajerski deželni pravdi namreč pravi, da je Peter že leta 1768 s krstnim listom izkazal doseženo polnoletnost 24 let (StLA, Landrecht, K 126, Dienersberg (3), 22. 1. 1770, fol. 220). Rodil se je torej leta 1744, kar je tudi logično glede na izpričana datuma rojstva bratov Franca Ksaverja Avguština 28. avgusta 1742 in Kajetana 18. novembra 1746 (B. GOLEC, Valvasorjevo neznano potomstvo (kot v op. 112) 300, 303).

[158] StLA, Landrecht, K 124, Dienersberg (2), 28. 5. 1715, fol. 186–249.

ampak po vsej verjetnosti dediščina polihistorje vnukinje Jožefe Katarine in je morda nekoč pripadal Janezu Vajkardu Valvasorju. Ni izključeno, da je prav to izvod, ki ga je uporabljal še njen vnuk Franc Ksaver baron Dienersperg (1773–1846), ko je leta 1835 na Dobrni pisal spomine in družinsko kroniko. Komaj pa bi verjeli, da bi mlada nevesta Jožefa Katarina prinesla iz svoje kranjske domovine na Ponikvo kar koli drugega, kar je bilo kdaj Valvasorjevo. S Kranjskega je z njo potrjeno prišel le sveženj spisov, ki so se nanašali na graščino Volavče in jih inventar njene zapuščine navaja med listinami.[159]

Kot smo videli, je njeno sorodstvo na Gracarjevem turnu sredi 18. stoletja prav tako premoglo izvod Valvasorjevega najpomembnejšega dela. Vendar ta ni bil v lasti njene sestre Marije Ksaverije (1719–1786), vdove Paradeiser, niti njenega drugega moža Maksimilijana pl. Erberga. Za slednjega, ki se je na Gracarjev turn priženil šele malo pred smrtjo leta 1760 in je sicer do zadnjega uradoval kot okrožni glavar v Novem mestu, je glede na navedene okoliščine še razumljivo, da na svojem novem domu ni imel prav nobene lastne knjige.[160] Enako tudi ne njegova žena, Valvasorjeva vnukinja, ki je umrla 26 let za njim (1786), tedaj tretjič poročena Gall pl. Gallenstein. V njeno zapuščino niso uvrstili nobenega knjižnega naslova z Gracarjevega turna, ker plemenita gospa, tako kot že njena mati, očitno ni brala in ni premogla lastnih knjig.[161] Tako kakor ona ni bil ljubitelj knjig niti njen tretji mož Franc Saleški Gall pl. Gallenstein, ki je umrl sedem let pozneje (1793) kot stanovski mitničar na Črnučah pri Ljubljani.[162]

»Formo mentis« te Valvasorjeve potomke v drugi generaciji lahko zelo nazorno razberemo iz zasebnega pisma, ki ga je radoživa petdesetletnica 26. junija 1772 pisala z gradu Hmeljnik grofu Karlu Hohenwartu v Ljubljano.[163] Pismo je napisala v času, ko je dala Gracarjev turn v zakup in se je morda z graščine celo začasno umaknila k hmeljniškim sorodnikom.[164] Ker je želela svoji hčerki spraviti v kakšno ustanovo in je računala na (pred)pravice pri sprejemu, ki bi jih omogočil njun imenitni rod, je od grofa potrebovala zanesljive rodoslovne in grboslovne podatke. Na Hohenwarta naslovljeno pismo ni posebno po obliki, saj gre za klasično baročno normo pisanja: prejemnikov naslov na ovojnici je v francoščini

[159] »No. 47 Ein Paqtl: daß Gutt Vollauze betref« (StLA, A. Dienersperg, K 2, H 49, 21. 8. 1769, s. p.).

[160] ARS, AS 309, Zap. inv., šk. 24, fasc. XIII, E–37, 25. 4. 1760.

[161] Prav tam, šk. 39, fasc. XX, G–164, 17. 7. 1786.

[162] Prav tam, šk. 39, fasc. XX, G–177, 19. 9. 1793.

[163] Franc Karel grof Hohenwart s polnim naslovom »von und zu Hohenwart, Rabensperg und Raunach« je bil sicer dedni stolnik (*Truchses*) Kranjske in Slovenske Marke (ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 111, Hochenwarth). O rodbini Hohenwart prim. A. PIRJEVEC, Hohenwart. V: *Slovenski biografski leksikon*. *Prva knjiga Abraham – Lužar*. Ljubljana : Zadružna gospodarska banka, 1925–1932, 330–331.

[164] Tu sta namreč gospodarila zakonca, s katerima jo je vezalo kar dvakratno sorodstvo – graščak Ernest Engelbert grof Paradeiser je bil bratranec njenega prvega moža, graščakinja Alojzija, roj. baronica Valvasor, pa njena mrzla sestrična, vnukinja polihistorjevega polbrata Janeza Karla. O sorodstvenih razmerjih: J. B. WITTING, Beiträge zur Genealogie des krainischen Adels. *Jahrbuch der K. K. Heraldischen Gesellschaft »Adler«*. Neue Folge IV. Wien 1894, 133–135, 142–145.

(*Monsieur Monsieur Charles Comte De Hochenwarth Press: a Labac*), vsebina pa suha in neosebna. Bolj posebni sta polomljena in pravopisno slaba nemščina ter nevednost, »nevredna« Valvasorjeve vnukinje. Naj Marija Ksaverija v prevodu spregovori sama:

»*Blagorodni državni grof! Prečastiti gospod, prosim, ne zamerite mi, da si drznem Vaše blagorodje vznemirjati s svojim slabim pisanjem. Moji hčerki si močno želita priti v ta ali oni zavod (Stifftung) in ker se ni znam pomagati na noben drug način, se zatekam k Vašemu blagorodju in najponižneje prosim milosti zase in za svoji hčerki, naj se razišče, ali so tile predniki (disse annen), ki sem jih na različne načine dobila skupaj, pravi (gerecht seind). In prosim tudi za milost, da me spomnite, kakšne barve vsebujejo grbi teh družin. Morda bi bilo dovolj tudi, če bi jih samo narisali. S svojimi se najponižneje priporočim za milost in ostajam z vsem spoštovanjem najpokornejša služabnica Vašega blagorodja Marija Ksaverija Gall, rojena Dienersperg.*«[165]

Glede na vsebino je bil pismu priložen tudi danes izgubljeni seznam z imeni družin prednikov obeh pošiljateljičinih hčera, takrat dvajsetletnih grofic Paradeiser. Kot izhaja iz pisma, pa je imela njuna mati komaj kaj predstave o svojih in moževih prednikih, kaj šele o rodbinskih grbih. Gospa pl. Gallova, roj. Dienersperg, nekoč bržkone varovanka uršulink, resda ni mogla biti posebej izobražena, vendar iz njenega pisanja le premočno bije ignoranca do opusa njenega deda. Ko bi to pismo prebiral takrat že skoraj 80 let pokojni Janez Vajkard Valvasor, bi se mu ob brezbrižnosti in nevednosti njegove vnukinje lahko milo storilo, pa čeprav je šlo »samo za žensko«.

»Čast« potomstva na Gracarjevem turnu sta v tem pogledu reševala njena dva sinova, nesrečna zblaznela grofa Paradeiserja, oba šolana človeka. Ni nepomembno, da sta bila prva moška potomca v tej rodbinski veji, ki sta jo dotlej predstavljali ženski, ti že zaradi svojega spola deležni bistveno manj izobrazbe in do te tudi izpričano zelo indiferentni. Njun prvi sin oziroma vnuk Kajetan grof Paradeiser (1751–1812) je postal frančiškanski duhovnik, medtem ko se je njegov brat dvojček Lovrenc Regulat (1751–1823) po morda že začetem, a nedokončanem bogoslovju vrnil na Gracarjev turn. Ko je šel leta 1789 tudi sam po poti duševno zbolelega brata frančiškana, so na njegovem domu popisali precej obsežno knjižnico, ki jo je dopolnjeval vse do nekaj let pred smrtjo.[166] Grof je tako ali drugače obvladal več jezikov in si pri tem pomagal z različnimi slovarji in priročniki, ni pa moč vedeti, ali je bil sam pisec peščice nedatiranih pravniških in računskih rokopisov. Med

[165] ARS, AS 730, Gospostvo Dol, fasc. 119, Genealogica A–P, Gall pl. Gallenstein. – Druga roka je pozneje na ovojnico pripisala, da gre za t. i. »preverjanja prednikov« (*Ahnen Proben*) »Paradeiserice ali Gallovke« (*Paradeiserin oder Gallin*).

[166] ARS, AS 309, Zap. inv., šk. 92, fasc. XXXVIII, P–215, 1. 8. 1789, str. 3–8. – V njegovi zapuščini so našteli 149 naslovov zelo različnih žanrov, največ strokovnih knjig, skupaj triinpolkrat toliko, kot jih je imel 33 let prej njegov oče (42). Knjižnico je mladi grof izpopolnjeval vsaj do leta 1785, kar nekaj naslovov je bilo še iz 17. stoletja, vmes pa tudi posamezni zgodnejši tiski, med njimi najstarejši iz leta 1533, v Wittenbergu natisnjena Larionova Kronika. Naslove iz zadnjih treh desetletij pred grofovo smrtjo lahko upravičeno štejemo za njegove lastne pridobitve, saj je bil pri hiši edini moški poleg malo izobraženega očima pl. Galla.

knjigami je na dvanajstem mestu Valvasorjeva *Slava*, delo njegovega pradeda, skrita za standardnim naslovom »Krainerische Kronik 4 Theil«.[167] Če je po spletu srečnih okoliščin to vendarle izvod, ki je nekoč pripadal samemu Janezu Vajkardu Valvasorju, je torej izpričan natanko sto let po izidu knjige in zadnjič v rokah piščevega kranjskega potomstva.

Zadnji morebitni preostanki polihistorjeve materialne dediščine, ne samo intelektualne, ki bi še bili lahko v posesti njegovih kranjskih potomcev, so izginili na prelomu v 19. stoletje, ko je Jožefa Sedej (1753–1810), sestra nesrečnega grofa Lovrenca Regulata, leta 1800 prodala Gracarjev turn in se malo zatem iz Novega mesta preselila v Ljubljano.[168] Medtem ko o duhovnem profilu njene starejše, zgodaj umrle sestre Terezije, ne vemo ničesar, je bila Jožefa očitno precej podobna svoji materi in babici. Ko je leta 1810 umirala, je v narekovani oporoki z domala »lekarniško natančnostjo« razdelila med svoje tri pastorke vso svojo neskromno obleko in nakit, niti sledu pa ni v njeni zadnji volji o knjigah ali čem podobnem. Zadnja Valvasorjeva kranjska pravnukinja je bila v tem pogledu pravo nasprotje svojega pradeda in bratov.[169]

Odnos potomcev do Valvasorjevega imena in opusa je, razumljivo, v precejšnji meri pogojevalo tudi siceršnje spreminjajoče se vrednotenje kranjskega polihistorja skozi čas. Če si je Valvasor v rodni deželi in tudi zunaj nje ustvaril prepoznavno ime in je njegovo »Kranjsko kroniko v 4 delih« prva desetletja po izidu premogla vsaka kranjska plemiška hiša, ki je dala kaj nase,[170] se njen avtor s tem še zdaleč ni trajno zasidral v zavest svojih rojakov. Čeprav je s svojim delom bolj kot kdor koli drug ponesel v svet védenje o kranjski deželi, so bili doma sposobni doumeti pravo vrednost njegovega dela šele razsvetljenci sto let pozneje.[171] Do polne veljave je prišla s še večjo zamudo, v znanosti in ljudski (neplemiški in nemeščanski) kulturi bolj naklonjenih okoliščinah 19. stoletja.

Na Valvasorjev pomen in zasluge so morali Kranjce opozarjati tujci. Zgovorne so besede Bretonca Baltasarja Hacqueta (1784), ki se navezujejo na njegov obisk Valvasorjevega domnevnega groba na Mediji, kjer je razočaran zaman iskal kakršen koli pomnik na zaslužnega polihistorja. Četudi je opis njegovih občutkov morda nekoliko patetično pretiran, pa zagotovo ne more biti tako daleč od resnice:

---

[167] ARS, AS 309, Zap. inv., šk. 92, fasc. XXXVIII, P–215, 1. 8. 1789, str. 3–8.

[168] Njen očim Franc Saleški Gall pl. Gallenstein, ki se je na Gracarjev turn priženil, ob svoji odselitvi zanesljivo ni odnesel iz graščine česarkoli Valvasorjevega ali valvasorjevskega. Ko je leta 1793 preminil kot stanovski mitničar – pobiralec mostnine na Črnučah pri Ljubljani, namreč v svoji zapuščini ni premogel prav nobene knjige (ARS, AS 309, Zap. inv., šk. 40, fasc. XX, G–177, 19. 9. 1793).

[169] ARS, AS 308, Zbirka testamentov, I. serija, fasc. S 237–412, testament S–412. 11. 11., 12. 11. in 14. 11. 1810.

[170] V inventarjih kranjskih plemičev iz obdobja 1701–1710 je bila Slava najpogosteje zastopana knjiga, po M. Štuhcu edini pravi »bestseller« svojega časa. Zaslediti jo je bilo v skoraj tretjini (32,4 %) zapuščinskih inventarjev (23 od 71) ali pri blizu treh četrtinah (71,9 %) tistih plemičev, ki so premogli vsaj eno knjigo (23 od 32) (M. ŠTUHEC, Rdeča postelja (kot v op. 145) 102; izračuna deležev po podatkih na str. 25, 83, 102).

[171] Prim. B. REISP, *Kranjski polihistor Janez Vajkard Valvasor*. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1983, 262.

»Premislek, ki sem ga tu z nemajhnim čustvom naredil o velikih zaslugah tega edinega moža, ki ga je dežela kdaj imela in kakršnega morda ne bo mogla pokazati še stoletja, mi je dal več kot jasen dokaz o propadu »nacije«, kar zadeva njeno marljivost in znanosti; kajti kolikor se morem spomniti, o zaslugah tega skoraj nedosegljivega moža nisem nikogar v deželi slišal govoriti s primernim spoštovanjem, temveč največkrat z grobim zaničevanjem, namesto da bi bili nanj ponosni (sic!).*«*[172]

Ponovno odkrivanje Valvasorja sodi torej šele v čas, ko je ime rodbine Valvasor na Kranjskem že ugašalo z zadnjimi moškimi predstavniki rodu.[173] Nihče več se ni mogel z njim ponašati kot s svojim prednikom in po smrti polihistorjevega zadnjega sina (1752) za povrh ni bilo nikogar s tem priimkom, ki bi izviral neposredno od Janeza Vajkarda. Tako je Valvasorjevo ime v spominu in zavesti njegovih potomcev tem laže bledelo in slednjič potonilo v pozabo, prav tako kakor tudi njih samih ni nihče več prepoznaval kot polihistorjeve potomce. Kot bomo videli, so morali svojega prednika v 19. in 20. stoletju odkrivati na novo, pri čemer je bilo njihovo zanimanje zanj le delno povezano z Valvasorjevim naraščajočim pomenom in veljavo, ki jo je dobival na rodnem Kranjskem.

Štajerska veja potomstva, drugače kot izumrla kranjska, razumljivo ni mogla imeti enakega odnosa do Valvasorjevega domoznanskega opusa, vezanega na sosednjo, ne na njihovo deželo. Koliko so ponikovski Dienerspergi, Valvasorjevi pobaronjeni pravnuki, poznali prednikovo delovanje, vemo le v obrisih. *Slava vojvodine Kranjske* v domači knjižnici leta 1769 je namreč do tridesetih let 19. stoletja edini dokaz, da so vedeli za njegovo ime in delo, vsekakor pa se je védenje o sorodstveni povezavi z Valvasorjem sčasoma izgubilo. Zadnji Dienerspergi na Štajerskem so ga morda poznali še v drugi polovici 19. stoletja,[174] kar zagotovo ne velja za njihovo odcepljeno žensko vejo, katere začetnica je bila Barbara baronica Dienersperg (1772–1841), omožena z Johannom vitezom Gadollo (1757–1832), graščakom na Blagovni pri Šentjurju. Njun edini sin, Valvasorjev prapraprapravnuk Franc vitez Gadolla (1797–1866), eden od dveh polihistorjevih potomcev, pri katerih se je doslej izrazito pokazalo zanimanje za zgodovino in domoznanstvo, namreč v

[172] Hacquet tu še nadaljuje: »Tako so zasluge zaničevane pod brezdeljem nevednosti in pod pregrehami. Kako je moralo vendar plemstvo svojčas združevati marljivost, učenost in gospodarstvo, nato pa so čez čas, nasprotno, v tujih deželah zapravljali denar bohotnost, razkošje itd., ne da bi prinašali domov najmanjšo korist, tako da dandanašnji večine rodbin v vseh njenih članih v primerjavi s predniki ni več mogoče prepoznati« (B. HACQUET, *Oryctographia Carniolica oder Physikalische Erdbeschreibung des Herzogtums Krain, Istrien, und zum Theil der benachbarten Laender. Dritter Theil*. Leipzig : J. G. I. Breitkopf, 1784, 20–21).

[173] Zadnji Valvasor na Kranjskem naj bi bil sekavski kanonik Franc Jožef, umrl leta 1795 v Ljubljani v starosti 90 let (B. REISP, *Kranjski polihistor* (kot v op. 171) 65). O njegovi smrti: L. SCHIVIZ von SCHIVIZHOFFEN, *Der Adel in den Matriken des Herzogtums Krain*. Görz : Selbstverlag, 1905, 208.

[174] Anton Aleks baron Dienersperg (1820–1889), ki je nadaljeval spomine svojega očeta, je lahko v njegovem genealoško-biografskem orisu rodbine Dienersperg naletel na omembo Valvasorja kot prednika in na več mestih na očetovo sklicevanje na *Slavo vojvodine Kranjske*; enako velja za njegovo hčer in vnuka s priimkom Kofler, umrla leta 1908 in 1914 (prim. B. GOLEC, Trpljenje »celjskega Wertherja« (kot v op. 25) 16–20).

domači hiši ni prejel izročila o kranjskem predniku in je moral sorodstvene vezi z Valvasorji odkrivati na novo. Pa čeprav je Gadollov dom v njegovih mladih letih veljal za »domovanje znanosti« z obsežno knjižnico in več zbirkami, o čemer nadvse naklonjeno piše družinski gost nadvojvoda Janez (Johann) Habsburški.[175]

Franz Gadolla se je v poznejših letih, sredi 19. stoletja kot zelo dejaven član Historičnega društva za Štajersko intenzivno ukvarjal z domoznanstvom svoje ožje domovine, Spodnje Štajerske, še zlasti v poldrugem desetletju, ki ga je preživel kot graščak na Turnu pri Škalah. Tam je med drugim sestavil izčrpen rokopis o svojih prednikih in njihovem sorodstvu.[176] Vsebinsko tehten spis, zasnovan na dokumentih, rodbinskem izročilu, lastnem védenju in opažanjih, je za nas še posebej zanimiv v tistem delu, kjer obravnava rodbino Valvasor. Besedilo je namreč neposredno pričevanje o pomanjkljivem védenju potomstva o Valvasorjih kot prednikih. Gadolla je ugotovil, da se je njegova praprababica Regina Konstancija, por. pl. Dienersperg, rodila kot baronica Valvasor, zato je tudi Valvasorjevo rodbino vključil v svojo genealogijo vse od njene priselitve iz Bergama do izumrtja po moški strani v 18. stoletju. Čeprav je dobro poznal in cenil Janeza Vajkarda Valvasorja in je tudi na drugih mestih večkrat citiral *Slavo*, pa nikakor ni mogel dognati, da je bila Regina Konstancija prav njegova hči, ampak je zapisal, da bo treba njenega očeta šele identificirati iz rodovnika Valvasorjev, objavljenega v *Slavi vojvodine Kranjske*.[177] Gadolla je – verjetno pozneje – napisal še krajši sestavek o Valvasorjih, iz katerega izhaja, kako močno si je prizadeval, da bi svoji prednici med znanimi moškimi Valvasorji našel očeta. Žal se mu – ironija usode – ni posrečilo vzpostaviti enačaja med »očetom« Slave in očetom svoje praprababice. V zgodovinskem prikazu rodbine Valvasor, ki v glavnem temelji na *Slavi*, je svoji prednici pripisal kar deset (!) potencialnih očetov iz Valvasorjeve rodbine, med drugim celo vse tri njene odrastle polbrate, za katere ni vedel, da so postali redovniki in da po letih rojstva nikakor ne bi mogli biti njeni očetje. Pravemu očetu se je še najbolj približal pri polihistorjevem bratu Volfgangu in polbratu Janezu Karlu. Da svoje prednice nikakor ni mogel povezati z Janezom Vajkardom, je bilo krivo zmotno, z ničemer utemeljeno prepričanje o rojstvu Regine Konstancije med letoma 1694 in 1696, ko je bil polihistor že mrtev.[178] Sredi 19. stoletja, vsekakor

[175] A. SCHLOSSAR, *Erzherzog Johanns Tagebuchaufzeichnungen* (kot v op. 13) 28.

[176] StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 911, Genealogische Notizen über mehrere adelige mir anverwandte Familien, die im Zillier Kreise begütert sind, oder waren. – Rokopis obsega 17 popisanih folijev izpod peresa dveh rok, čistopiščeve-prepisovalčeve (fol. 1–15') in avtorjeve (fol. 15'–17'). Nastal je po smrti piščevega bratranca Ferdinanda barona Dienersperga 1853, kar je zadnji datirani podatek. Domala identičen rokopis, le da brez avtorjevega dodatka o umrlih sodobnikih, je datiran s 4. majem 1854, ko ga je Štajersko historično društvo prejelo v hrambo (prav tam, Gruppe 2, Hss. 742).

[177] Prav tam, Hss. 911, fol. 5'–6. – Povedni odstavek v razdelku o Valvasorjih se glasi: »1714 heirathete Regina Constanzia Freiin v. Valvasor der Wolf Ritter v. Dienersberg, der 1679 geboren wurde; 1751 starb derselbe. Dieser Wolf v. Dienersberg scheint noch in Krain begütert gewesen zu sein, wo auch die Valvasors viele Besitzungen hatten. In der Khronik des Weichart Freiherr v. Valvasor ist die Genealogie dieses Geschlechtes genau angeführt, der Vater dieser Regina Constanzia muß erhoben werden.«

[178] StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 568, fol. 2'–4'. – Gadolla je pravilno ugotavljal, da se je Regina Konstancija rodila že po izidu *Slave*, ker njenega imena ni v objavljenem Val-

po smrti matere (1841), je Gadolla svojim sorodnikom Dienerspergom, verjetno sestrični Kajetani, por. grofici Hoyos, v rodovniku rodbine Dienersperg sporočil, da je bila Regina Konstancija pl. Dienersperg »sorodnica ali morda vnukinja znamenitenega Valvasorja«.[179] Dienerspergi, ki so imeli o Valvasorju kot predniku trdne dokaze, pa Gadolle vendarle niso poučili, da je šlo za polihistorjevo hčer, ne za vnukinjo ali nečakinjo. Na sorodstvo z znanstvenikom Valvasorjem je bil vitez Gadolla sicer zelo ponosen in je celo poudaril, da je po svoji praprababici, rojeni Valvasor, podedoval ljubezen do »domovinske zgodovine« (!);[180] polihistorja je imenoval celo »kranjski Livij«.[181]

Povedano je tem bolj zanimivo ob dejstvu, da je Gadollov stric Franc Ksaver baron Dienersperg (1773–1846) vendarle natanko poznal svojo rodoslovno linijo vse do Valvasorja. Iz dokazovalnih nagibov za plemiško genealogijo, konkretno za povzdignitev v naziv komornika, je namreč v desetletju med 1830 in 1840 načrtno zbral svoje genealoške podatke.[182] Tako je Franc Ksaver leta 1835 v svojem genealoško-biografskem rokopisu o Dienerspergih pravilno navedel sorodstveno razmerje med Janezom Vajkardom in njegovo hčerko, svojo prednico, vendar temu ni posvečal posebne pozornosti.[183] Valvasorjevo ime je bilo omenjeno že na enem

---

vasorjevem rodovniku. Ni pa vedel niti, kdaj je umrla, niti, koliko je bila ob smrti stara, saj ni vpisana v nobeno mrliško matico (!) in podatka ni mogel pridobiti iz cerkvenih matic. Na podlagi napačne letnice njene poroke z Dienerspergom (1714 namesto 1711) je sklepal, da je imela ob poroki kakšnih 18 ali 20 let in naj bi bila torej rojena okoli 1694–1696. Zelo nenavadno se zdi, da ji kot nevesti ni pripisal več kakor 20 let. Žal mu ni bilo znano, da se je Regina Konstancija poročila z Dienerspergom že kot vdova. Očitno ni pomislil niti na to, da bi v primeru rojstva leta 1694 vseeno lahko bila polihistorjeva hči, rojena pač že po njegovi smrti, za katero je poznal le letnico. Zdi se, kot bi se bal lastne smelosti, če bi Janeza Vajkarda uvrstil vsaj med potencialne očete svoje praprababice.

[179] »... eine Verwandtin oder vielleicht eine Enkelin des berühmten Valvasors« (StLA, A. Dienersperg, K 1, H 1, Stammbaum meiner seel. Fr. Mutter Barbara von Gadolla geb. Freiin von Dienersperg).

[180] Ko pride Gadolla pri opisu graščine Ponikva do Regine Konstancije, roj. Dienersperg, pravi: »Daher meine Vorliebe zur vaterlandischen Geschichte, denn selbe war eine Ururgroßmutter von mir in gerade aufsteigender Linie« (StLA, Handschriften, Gruppe, 2, Hss. 655, fol. 6).

[181] »Johann Weichard, den crainischen Livius« (StLA, Handschriften, Gruppe 2, Hss. 568, fol. 3').

[182] O tem pričajo v rodbinskem fondu poleg samega rodovnika zlasti pridobljeni krstni in poročni listi raznih župnij ter prepisi rodovnikov s Kranjskega (StLA, A. Dienersperg, K 1, H 1, seznam prilog k prošnji za povzdignitev Franca Ksaverja barona Dienersperga v naziv komornika; H 20–33). Gre za gradivo, ki ga je Dienerspergov zet Johann grof Hoyos leta 1843 dvignil pri uradu najvišjega komornika, potem ko se je Franc Ksaver nehal potegovati za komorniški naslov. Prošnjo zanj je vložil leta 1837 in jo do leta 1840 po navodilih dopolnil z novimi ustreznimi dokazi, ko pa so mu naložili dodatne utemeljitve, tega očitno ni več zmogel ali pa je preprosto izgubil voljo (ÖStA, HHStA, OKäA, 314 B, Dienersberg Frh. Franz Cajetan; 335 B, Dienersberg Freiherr Franz Cajetan). Tako ni nikoli postal c. kr. komornik (ÖStA, HHStA, Findbehelf AB XII/15a, Verzeichnis der Kämmerer vom Beginn des 16. Jhs. bis 1903), toda po zaslugi Dienersperga in Hoyosa se je do danes ohranilo izjemno pomembno gradivo, brez katerega bi bila raziskava o Valvasorjevem štajerskem potomstvu precej otežena.

[183] ZAP, ZAP 70, Rokopisna zbirka, R-45, str. 20; prim. B. GOLEC, Trpljenje »celjskega Wertherja« (kot v op. 25) 22–23, 44–45.

od Dienerspergovih rodovnikov iz zadnje četrtine 18. stoletja,[184] kar pomeni, da ga njegovi štajerski potomci ne bi smeli dotlej nikoli povsem pozabiti, tudi če jih ni več nagovorilo. Polihistorjev prapravnuk Franc Ksaver je prednikovo delo sicer dobro poznal, saj se celo v prvem stavku spominov sklicuje na Valvasorja (pri navedbi datuma bitke pri Dürnkrutu leta 1278), nato pa kot referenco še dvakrat navaja njegovo *Slavo vojvodine Kranjske* in jo enkrat imenuje znamenita.[185] Nemara je po Valvasorju podedoval nekaj čuta za starine, kajti ime Franca Ksaverja barona Dienersperga najdemo med darovalci novcev graškemu Joanneumu.[186] Dienerspergove »genealoško-biografske skice« o lastni rodbini so sicer že nekaj let po njegovi smrti prišle prvič v roke zgodovinarja, in sicer dr. K. Tangla, ki jih je leta 1852 uporabil za pisanje daljše razprave o gospostvu in toplicah Dobrna od njunih začetkov do zadnjih dogodkov.[187] Ko bi graški univerzitetni profesor Tangl v tem še danes temeljnem delu o Dobrni povzel po Dienerspergu podatek, da je bil Valvasor po ženski strani prednik dobrnskih Dienerspergov, bi za to že zdavnaj vedela tudi zainteresirana strokovna in laična javnost na Slovenskem, tako pa je bilo za odkritje potrebno več kot stoletje in pol.[188]

Dienerspergi so se vse do svojega izumrtja v začetku 20. stoletja lahko zlasti iz rokopisa Franca Ksaverja poučili o Valvasorju kot svojem predniku, medtem ko so se potomci ženskih vej – Gadollove in Resingenove – morali do védenja o tem dokopati pozneje sami. A v zavest širšega sorodstva Valvasor ni prodrl vse do pred kratkim, ko so bili potomci odkriti »od spodaj«, z raziskavo o polihistorjevih potomcih. Izsledki blagovnskega in turnskega graščaka Franca viteza Gadolle iz srede 19. stoletja, brez ugotovitve natančne sorodstvene povezave z Valvasorjem, so obležali v zbirki rokopisov Štajerskega deželnega arhiva. Za rokopise svojega šestkrat-pradeda se je najverjetneje kot prvi začel konec 20. stoletja zanimati šele upokojeni polkovnik Egon Ehrlich (1931), ne da bi se vanje poglobil. Genealogijo Gadollovega rodu po vseh vejah prednikov pa je desetletja prej raziskoval Frančev vnuk ing. Eugen Gadolla (1895–1978), ki je k rodoslovnemu raziskovanju pritegnil svojega svaka, strokovnega učitelja Franza Rottenmannerja (1880–1954).[189] Njuno delo, rodovno deblo rodbine Gadolla in Rottenmanner, sestavljeno okoli 1935–1937, je v 90. letih 20. stoletja dopolnil nečak oziroma sin Ansfried Rottenmanner (1922), Valvasorjev šestkrat pravnuk. Rodovnik kaže omeniti zaradi zanimivega dejstva,

[184] StLA, A. Dienersperg, K 1, H 1, Dienersperg : Familien Acten.

[185] ZAP, ZAP 70, Rokopisna zbirka, R-45, str. 3, 8, 56; prim. B. GOLEC, Trpljenje »celjskega Wertherja« (kot v op. 25) 22–23.

[186] R. MELL, Prähistorische Sammlung, Münzen- und Antiken=Kabinett. V: A. MELL (ur.), *Das steiermärkische Landesmuseum Joanneum und seine Sammlungen. Mit Zustimmung des steiermärkischen Landes-Ausschusses*. Graz : Ulrich Mosers Buchhandlung, 1911, 272.

[187] K. TANGL, Beiträge zur Geschichte der Herrschaft und des Badeortes Neuhaus. *Mittheilungen des Historischen Vereins für Steirmark* III (1852), str. 160–122.

[188] Ime Janeza Vajkarda Valvasorja se sicer pojavlja v rodovnikih kranjskih Dienerspergov s konca 18. in začetka 19. stoletja v Arhivu Republike Slovenije, ki pa jih ni nihče preučeval z vidika Valvasorjeve ali plemiške genealogije: ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 52, Dienersperg; ARS, AS 730, Gospostvo Dol, fasc. 119, Genealogica A–P, Dienersperg.

[189] Rottenmanner je bil soprog vnukinje Franca Gadolle, Margarethe (1898–1991), hčerke Kajetana Gadolle (1855–1899).

Pravnuk Franca viteza Gadolle polkovnik Egon Ehrlich z Dunaja na mostu svojega pradeda pred vhodom v graščino Turn pri Škalah (foto: B. Golec, marec 2010)

ker vsebuje natančne podatke ne le za Janeza Vajkarda Valvasorja, temveč navaja tudi imeni njegovih staršev in bergamsko poreklo Valvasorjev.[190] Toda navedenim trem graškim ljubiteljskim genealogom ni ime prednika Janeza Vajkarda Valvasorja povedalo ničesar, njihovi izsledki pa so do nedavna ostali znani le ozkemu krogu sorodnikov.[191] Danes vemo zanje po zaslugi Valvasorjevega potomca, na Dunaju živečega Gradčana Egona Ehrlicha, ki je pred leti na svetovnem spletu objavil svoj rodovnik do Valvasorjeve prapravnukinje, svoje praprababice, matere Franca viteza Gadolle. Kot že rečeno, je bila spletna objava ključna za njegovo znanstvo z avtorjem teh vrstic. Ko je Ehrlich o ugotovitvi, da je Valvasorjev potomec, obvestil svoje širše sorodstvo, je kot povratno informacijo prejel omenjene Gadolla-Rottenmannerjeve genealoške zapise, v katerih se je skrivalo tudi Valvasorjevo ime.

Zdi se, kot da je prav v Egonu Ehrlichu, šestkrat pravnuku kranjskega polihistorja, zopet vzplamtela potreba po dokumentiranju svojega in preživelih časov. Še več, poleg njegovega starega strica Klemensa Gadolle je Ehrlich edini Valvasorjev

[190] Ahnentafel der Familien Gadolla und Rottenmanner, Dezember 1993 (poseduje Ansfried Rottenmanner, Gratwein; kopija v arhivu avtorja). Napačen je samo podatek, da je bil Jernej (Bartholomäus) Valvasor iz Bergama. Starejša različica Rottenmannovega rodovnika (brez naslova), nastalega okoli 1935–1937, seže le do Janeza Vajkarda, ki tega zmotno imenuje Weinhard Frh. v. Walrafon (prav tam, kopija v arhivu avtorja).

[191] Ansfried Rottenmanner je 28. februarja 2008 avtorju te razprave pisno sporočil, da ime Valvasor njemu in njegovemu očetu ni pomenilo nič, tako kot tudi ne katerikoli drug priimek prednikov od pete generacije dalje.

potomec, za katera vemo, da »uteleša« dve Valvasorjevi ljubezni: do častniške službe in do dokumentarnega pisanja, vendar sta oba – stari stric in nečak – v poklicni karieri dala prednost prvi. Klemens vitez Gadolla (1847–1919) je v pred leti deloma objavljenih dnevniško zasnovanih spominih orisal svoje poklicno in zasebno življenje do leta 1898.[192] Egon Ehrlich pa je po upokojitvi (1996) raziskoval usodo bratranca svojega očeta, Klemensovega sina Josefa Gadolle (1897–1945), »rešitelja Gothe«, in mu sam ter v soavtorstvu namenil krajši monografiji.[193] Med Gadollami, ki jih je pritegnila zgodovina, gre omeniti tudi Klemensovega mlajšega brata oziroma Josefovega strica Franca viteza Gadollo (1849–1928). Kot mestni uradnik v Gradcu, nazadnje direktor magistratne pisarne, je še v 19. stoletju veliko storil za ureditev graškega mestnega arhiva in v soavtorstvu objavil vse do danes uporaben prvi vodnik po graških ulicah in uličnih imenih (1912).[194]

V 19. stoletju je več »valvasorjevskih« nagnjenj izpričanih še pri enem Valvasorjevem potomcu, ki najverjetneje nikoli ni slišal za kranjskega polihistorja. Peter Fischer (1801–1896), nezakonski sin podmaršala Petra barona Dienersperga in tudi sam spodoben častnik, je po častniški karakteristiki obvladal celo vrsto posebnih znanj. Ne samo, da je govoril več jezikov, dobro govoril in pisal, ampak ga je zanimalo vse od matematike, geografije, zgodovine, statistike, arhitekture do prostega risanja.[195]

Medtem ko so lahko Dienerspergi podedovali ljubezen do vojaške uniforme med drugim tudi po Valvasorju, najdemo pri Resingenovi veji posebno naklonjenost do znanosti in raziskovalnega dela. Znanosti se je zapisala zlasti rodbina Rokitansky, katere začetnika sta Valvasorjeva potomka Gabrielle Sterger (1843–1914) in njen soprog, univerzitetni profesor dr. Karl baron Rokitansky (1846–1898). Drugo znano ime je njun vnuk, zoolog ddr. Gerth Rokitansky (1906–1987), danes pa trije potomci delujejo kot profesorji na treh avstrijskih univerzah. Za genealogijo sta se v Resingenovi veji zanimala dva graška bratranca, oba pravnika, dr. Friedrich Weis-Ostborn (1896–1978) in dr. Bruno Brandstetter (1893–1994), strasten ljubiteljski zgodovinar in član Štajerskega zgodovinskega društva. Pri tem je zanimivo, da včasih ne tako oddaljeni sorodniki ne (iz)vedo za rodoslovna odkritja svojih sorodnikov, tudi če se sami ukvarjajo z genealogijo. Čeprav se je Weis-Ostborn

[192] Izvirnik spominov Klemensa viteza Gadolle je iz rok njegove v Avstraliji živeče in umrle vnukinje Ingeborg Smith, roj. Gadolla (1926–1999) prišel v muzej mesta Gotha v Nemčiji (MRV Gotha, Inv. Nr. 29767, Tagebuch des k. u. k. Rittmeisters Clemens Ritter von Gadolla). V tipkopisni obliki ga hrani avtor. Po zaslugi Egona Ehrlicha je bil del spominov leta 2004 v izvlečkih objavljen v avstrijski vojaški reviji »Truppendienst«. Prim. http://www.bmlv.gv.at/truppendienst/ausgaben (jan. 2007).

[193] E. EHRLICH, *Josef Ritter von Gadolla. Retter von Gotha 1945.* 1. Auflage. Wien : Petzenkirchen, 1999; E. EHRLICH, *Josef Ritter von Gadolla* (kot v op. 2); E. EHRLICH – H. RASCHKE, *Erinnerungen* (kot v op. 120).

[194] G. MARAUSCHEK, Das Stadtarchiv Graz, seine Aufgaben und Bestände. *Mitteilungen des Steiermärkischen Landesarchivs* 44/45 (1995), 213; T. C. ARBEITER – F. GADOLLA, *Die Straßen, Gassen und Plätze der Landeshauptstadt Graz mit Begründung der Benennung nebst diesbezüglichen Angaben über Lebenslauf der Namensgeber bzw. historischen Angaben darüber*. Graz, 1912.

[195] ÖStA, KA, Conduite-Listen, K 116, IR 39/1824–1849.

Ljubiteljski zgodovinar dr. Bruno Brandstetter (1893–1994), Valvasorjev 7-krat pravnuk z enim od svojih 14 pravnukov leta 1988 (last: Herwig Brandstetter, Gradec)

dokopal do ugotovitve, da je neposredni potomec Janeza Vajkarda Valvasorja, ni tega nikoli zaupal Brandstetterju, ki je kranjskega polihistorja sicer dobro poznal, a je v 101. letu starosti umrl »neveden«. Tudi potem ko je leta 1988 pri častitljivih 95-ih za sorodstvo izdal obsežno tipkopisno delo o gradovih svojih prednikov in njihovih sorodnikov,[196] mu tega ni razkril mlajši sorodnik dr. Franc Mahnert (1958), ki je v svoji rodbinski veji edini negoval ugotovitve svojega deda o Valvasorju kot predniku. V Weis-Ostbornovem sorodstvu namreč ni nihče razen Mahnerta kazal zanimanja za prednike in s tem za Valvasorja, o katerem je svoji družini pripovedoval njegov ded. Čeprav naj bi bilo védenje o Valvasorju po Mahnertu družinska tradicija, ni nobenih dokazov, da bi ta nastala pred 20. stoletjem.[197]

[196] B. BRANDSTETTER, *Burgen und Schlösser* (kot v op. 131). – O Brandstetterju gl. W. NEUNTEUFL, Dr. Bruno Brandstetter – 100 Jahre! *Blätter für Heimatkunde* 67 (1993), 134–135.

[197] Zanimivo je dejstvo, da za to »družinsko tradicijo« kljub odličnemu spominu ni vedela Mahnertova teta, učiteljica Elfriede Weis-Ostborn (1921), s katero sem spomladi 2009 vzpostavil stik kot s prvo živečo potomko iz Resingenove veje.Vse kaže, da se je do ugotovitve o Valvasorju kot predniku dokopal šele njen oče dr. Friedrich Weis-Ostborn, ki je bratrancu Brunu Brandstetterju še pred 1. svetovno vojno »posodil v prepis številne dokumente za rodoslovne raziskave« (B. BRANDSTETTER, *Burgen und Schlösser* (kot v op. 131) 7), a očitno brez podatkov o Valvasorju.

Medtem ko je Valvasorjevo štajersko potomstvo na polihistorja sicer večkrat naletelo, čeprav ga po večini ni prepoznalo ali ni zanj kazalo večjega zanimanja, ni bilo na Kranjskem po smrti grofa Lovrenca Regulata Paradeiserja (1823) nikogar, ki bi ga lahko odkril kot svojega prednika. Tudi sicer se v Valvasorjevi domovini, kolikor je znano, ni nihče ukvarjal z njegovim potomstvom niti ni opozoril na kakšno naključno odkritje genealoških povezav med potomci in prednikom. Peter pl. Radics je v 2. polovici 19. stoletja zbral sicer precej obsežno gradivo, a je tudi to v precejšnji meri obležalo v arhivu, tako kot so po domačih in tujih arhivih raztresena izvirna pričevanja o Valvasorjevem rodu. Da sem se sam od decembra 2006 loteval raziskave tako široko in prišel do še živečega potomstva, je pravzaprav popolno naključje, saj sem se sprva nameraval omejiti zgolj na polihistorjevo zadnje, krško obdobje. Pa še to ne na lastno pobudo, ampak na povabilo iz Krškega, ki sem ga zaradi pomanjkanja časa najprej sploh zavrnil.

Kakorkoli, očitno je bil res že čas, da se s pozabljenih arhivskih spisov obriše prah in se orumenelim listom po daljšem času vtisnejo novi prstni odtisi. Pri tem izražam posebno zadovoljstvo ob spoznanju, da živi še toliko Valvasorjevih potomcev s čisto pravimi podedovanimi prstnimi odtisi in genskim zapisom znamenitega kranjskega polihistorja, pa čeprav ne na Kranjskem ali kje drugje na Slovenskem. Pravzaprav je bilo zadnje mogoče tudi pričakovati, če pomislimo na usodo »našega« plemstva v polpretekli dobi. Konec koncev pa lahko sklenemo, da Valvasor ni le »naš«, kranjski ali slovenski, temveč več kakor to.

Viri in literatura

Viri

Archivio Diocesano Tridentino:
– Riva del Garda–S. Maria Assunta: Registro del matrimoni 1859–1910; Registro del nati 1873–1886.

ARS = Arhiv Republike Slovenije:
– AS 1, Vicedomski urad za Kranjsko: šk. 16.
– AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko: št. 6.
– AS 174, Terezijanski kataster za Kranjsko: šk. 111, 135, 139.
– AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko: L 296.
– AS 306, Ograjno sodišče za Kranjsko: knj. 15–20.
– AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani: I. serija, fasc. S 237–412; II. serija, fasc. B 1–42, G 1–54 1/2, I 1–13, L 1–49, V 1–16, W 1–49; III. serija, S 1–158.
– AS 309, Zap. inv. = Zbirka zapuščinskih inventarjev Deželnega sodišča v Ljubljani: šk. 9, 18, 24, 34, 39, 40, 47, 61, 85, 92, 101, 104, 105, 108, 123.
– AS 315, Deželna deska za Kranjsko: indeks, gl. knj. I, II, IX, X; kvaterni Q5, Q10, Q17, Q19, Q20.
– AS 455, Zbirka likovnih del: št. 62.
– AS 730, Gospostvo Dol: fasc. 86, 119, 120, 123, 184.

– AS 774, Gospostvo Ribnica: šk. 46.
– AS 984, Radics pl. Peter Pavel: fasc. 6.
– AS 1064, Zbirka plemiških diplom: t. e. 42.
– AS 1075, Zbirka rodovnikov: št. 52, 111, 115, 156, 221, 279.

AULj = Arhiv Uršulinskega samostana v Ljubljani:
– fasc. 6.

AFS NM = Arhiv Frančiškanskega samostana v Novem mestu:
– Catalogus priori per fulmen 10. Augusti destructo, omnium, hujus nostrae Provinciae S. crucis Croatiae Carnioliae pie in Domino Defunctorum Patrum et fratrum Conscriptus Anno 1781.
– Discretorium Conventus 1732–1752–1769.
– Kanonska vizitacija hrvaško-kranjske frančiškanske province »In Nomine dei Amen«, Nazaret, 6. 7. 1709.
– Necrologium Provinciae S. Crucis Croatiae – Carnioliae etc.
– Tyrocinium Seraphicum Siue Liber Indultionis Fratrum 1656–1753.

Biskupijski arhiv Dubrovnik:
– Matice krštenih župe Velike Gospe, Dubrovnik: svezak 13.

BFL = Budapest Főváros Levéltára (= Arhiv mesta Budimpešta):
– XV.20 Mikrofilmtár (= Zbirka mikrofilmov): XXXIII.1.a/Állami anyakönyvek (= Matična knjiga)/A627, A592.

CT AG = Archivio Generale del Comune di Trieste:
– Censimenti: Censimento 1857; Censimento 1880.

DAG = Diözesanarchiv Graz:
Altmatriken:
– Graz–Hl. Blut: Taufbuch XXIX 1843–1849, Taufbuch XXX 1850–1857.
– Graz–Münzgraben: Sterbebuch V 1866–1894.
– Graz–St. Andrä: Taufbuch VII 1840–1854.
Bischöfliches Ordinariat:
– 1876, No. 3835.
Matriken-Zweitschriften:
– Arnfels: Taufen 1866–1915, Sterbefälle 1835–1900.
– Graz–Dom: Trauungen 1835–1860.
– Graz–Herz Jesu: Trauungen 1911–1919, Sterbefälle 1916–1930.
– Graz–Hl. Blut: Taufen 1851–1860; Sterbefälle 1835–1860, 1861–1880.
– Graz–Maria Himmelfahrt: Trauungen 1835–1900; Sterbefälle 1835–1880.
– Graz–Münzgraben: Taufen 1851–1865; Trauungen 1856–1873, 1874–1887, 1888–1895.
– Graz–St. Andrä: Trauungen 1835–1845, 1883; Sterbefälle 1835–1854; Sterbefälle 1855–1864.
– Graz–St. Anton (Landeskrankenhaus): Sterbefälle 1863–1881, 1882–1893.
– Graz–St. Leonhard: Taufen 1866–1880, Sterbefälle 1835–1870.
– Graz–St. Peter: Sterbefälle 1835–1860.
– Hartberg: Sterbefälle 1901–1920.
– Oberzeiring: Taufen 1847–1865.

DAW = Diözesanarchiv Wien:
Matrikenarchiv, Matriken–Zweitschriften:
– St. Augustin in Wien: Trauungen 1876.
– St. Stephan in Wien: Trauungsprotokoll 1844, 1845.
– Wien-Landstrasse: Taufen 1838, Todtenduplikat 1896.

FPAL = Frančiškanski provincialni arhiv Ljubljana:
– Provincialni protokoli: zv. 1 in 2.

KANM = Kapiteljski arhiv Novo mesto:
– šk. 65: R/24 1746–1756;
– šk. 66: M/1 1704–1728, M/3 1736–1752, M/4 1752–1769, M/5 1752–1769;
– šk. 67: R/28 1770–1827; R/28/Dodatek, Indeks rojstev 1770–1828;
– šk. 69: M/6 1770–1831.

KFS LJ = Knjižnica Frančiškanskega samostana v Ljubljani:
– Mauro Faidiga, *Bosnia Seraphica seu Chronologico-Historica descriptio Provinciae Bosnae dein Bosnae Croatiae nunc Prov. S. Crucis Croatiae Carnioliae Ordinis Minorum S. Francisci scritoruis observantiae nuncupatae*, 1777.

Krankenhaus der Barmherzigen Brüder Graz, Marschallgasse 12:
– Sterbebuch 1810–1815.

MRV Gotha = Museum für Regionalgeschichte und Volkskunde Gotha:
– Inv. Nr. 29767.

Narodna galerija, Ljubljana:
– inv. št. NG S 905–910.

NAZ = Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu
– Protocola varia = Zapisnici različni: Prot. varia 9a.

NŠAL = Nadškofijski arhiv Ljubljana:
– Šem. Lavant, Dekan, župn. razni, Nekrologij 1.
– Škofijski arhiv (= ŠAL), Škofijski protokoli: fasc. 12, 13, 14.
– Zapuščine duhovnikov: fasc. 383, Zapuščina Franc Pokorn.
Župnijski arhivi (ŽA):
– Bučka: R 1788–1823, M 1788–1823.
– Ig: R 1805–1812, M 1818–1840, II Status animarum Pfarre Ig ab anno 1700.
– Kamnik: M 1747–1765.
– Krško: R 1670–1729, R 1730–1771, M 1771–1784.
– Ljubljana – Sv. Jakob: R 1785–1802, M 1785–1808, M 1808–1832.
– Ljubljana – Sv. Nikolaj: Ind R 1653–1692, R 1638–1643, R 1643–1653, R 1653–1664, R 1664–1669, R 1669–1678, R 1678–1686, R 1686–1692, R 1692–1699, R 1700–1712, R 1784–1795, P 1682–1718, M 1658–1735, M 1735–1770.
– Ljubljana – Sv. Peter: R 1784–1793, M 1779–1812.

– Novo mesto–Šmihel: R 1707–1720, R 1720–1743.
– Raka: R 1784–1792, P 1783–1791, M 1784–1791.
– Stara Loka: Ind R 1613–1790, R 1642–1671, Ind P 1652–1789, P 1652–1719, Ind M 1678–1789, M 1677–1715.
– Svibno: R 1685–1701, R 1701–1713.
– Šentvid pri Stični: R 1664–1681, R 1681–1714.
– Škocjan pri Novem mestu: R 1688–1701, R 1702–1711, R 1711–1720, R 1720–1744.
– Škofja Loka: Ind R 1623–1736, R 1688–1702, Ind P 1652–1791, P 1652–1680.
– Šmartno pri Litiji: R 1665–1674, R 1674–1688, R 1689–1703, R 1703–1719, P 1660–1720.
– Trebnje: R 1789–1808, P 1788–1815, M 1788–1811.
– Vače: R 1689–1705, R 1748–1763, P 1685–1711, M 1687–1723.
– Velesovo: M 1745–1802.

NŠAM = Nadškofijski arhiv Maribor:
Dekanije: D 6, Šmarje pri Jelšah.
Matične knjige:
– Celje – sv. Danijel: Ind R 1752–1840, R 1752–1772, R 1773–1784, R 1794–1801, R 1801–1817, R 1817–1840, R 1841–1849, R 1849–1858, R 1894–1897, prepisi R 1896–1901, Ind P 1694–1845, P 1804–1826, P 1826–1845, P 1845–1871, Ind M 1757–1834, M 1808–1834, M 1834–1850, M 1851–1862, M 1862–1878, M 1879–1886, M 1886–1894, M 1895–1899.
– Cirkulane: M 1838–1871.
– Dobrna: Ind R 1783–1848, R 1783–1830, R 1830–1848, R 1848–1866, R 1867–1888, P 1783–1830, P 1831–1856, P 1856–1900, M 1771–1830, M 1830–1862, M 1863–1892.
– Nova Cerkev: R 1784–1810, R 1810–1825, R 1825–1842, Ind R 1825–1873, P 1785–1837, P 1838–1876, M 1784–1833, M 1833–1863, M 1863–1891.
– Ponikva: R 1782–1802, R 1802–1838, P 1782–1815, Ind P 1782–1848, Ind M 1782–1838, M 1782–1820.
– Sevnica: R 1727–1765, M 1742–1782.
– Sv. Rupert v Slovenskih goricah: M 1815–1844.
– Šentjur pri Celju: R 1756–1770, R 1785–1805, R 1806–1836, P 1756–1770, P 1785–1835, M 1785–1836, M 1837–1864.
– Škale: R 1809–1837, R 1838–1860, R 1861–1888, Ind P 1791–1893, M 1790–1829, M 1829–1888.
– Šmarje pri Jelšah: R 1757–1797, M 1733–1763, M 1764–1794.
– Šmartno v Velenju: Ind M 1785–1837.
– Teharje: R 1734–1770.
Zapisniki duš:
– 0016 Celje: K01, K30, K39, K41, K42, K43, K44, K48, K56.
– 0030 Dobrna: K01, K02, K03, K04.
– 0117 Nova Cerkev: K02, K10, K26, K49.

Okrajno sodišče v Celju, Zemljiška knjiga:
– k. o. Celje, gl. knj 108–154.

Okrajno sodišče v Ljubljani, Zemljiška knjiga:
– k. o. Tomišelj, gl. knj. 201–300.

Osebni arhiv Ansfrieda Rottenmannerja, Kugelbergstr. 4, A–8112 Gratwein (kopije v arhivu avtorja):
– Ahnentafel der Familien Gadolla und Rottenmanner, Dezember 1993.

Osebni arhiv Egona Ehrlicha, Döblinger Hauptstraße 91, A–1190 Wien (kopije v arhivu avtorja):
– Ahnenpaß Josef Gadolla (kopija).
– Egon Ehrlich: Die 5 Geschwister des Josef R. v. Gadolla.
– Egon Ehrlich: Gedächtnis-Protokoll über die »Vita« meines Onkels Leo Ehrlich.
– Egon Ehrlich: Gedächtnis-Protokoll über die »Vita« meines Vaters Egon Ehrlich.

ÖStA, AVAFHKA = Österreichisches Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungsarchiv – Finanz- und Hofkammerarchiv, Wien:
– Adelsakten: Dienersperg Freiherrenstand 1766; Johann Gadolla 1784; Resing von Resingen 1800; Ritterstand Resingen 1808.

ÖStA, HHStA = Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien:
– Findbehelf AB XII/15a, Verzeichnis der Kämmerer vom Beginn des 16. Jhs. bis 1903.
– OKäA = Oberstkämmereramt: 314 B, 335 B, 490 B.

ÖStA, KA = Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Wien:
– Conduite-Listen: K 101, 116, 189, 204, 248, 548, 570, 577.
– Grundbuchblätter: K 735, 1779, 2486.
– Militärmatriken: Taufbuch IR Nr. 39, Tom 1, 1816–1853, Nr. 01861; Trauungsbuch IR Nr. 39, Tom 1, 1816–1858, Nr. 01863; Sterberegister, IR 39, Tom 3, 1847–1859, Nr. 01867.
– Pensionsprotokolle: Band III, 15, 39.
– Qualifikationslisten: K 742, 1152, 2598.

PAM = Pokrajinski arhiv Maribor:
– PAM/1537, Slekovec Matej: šk. 16.

Röm.-kath. Pfarramt Hitzendorf:
– Geburtenbuch, Band VI.

Röm.-kath. Pfarramt Lainz-Speising:
– Sterbebuch Lainz IV 1875–1896.

Röm.-kath. Pfarramt Ober St. Veit, Wien XIII:
– Sterbebuch 1896.

Röm.-kath. Pfarramt Wien-Landstrasse:
– Toden-Protokoll 1905–1906.

StLA = Steiermärkisches Landesarchiv, Graz:
– Akademisches Gymnasium Graz: K 100.
– A. Dienersperg: K 1, K 2.
– A. Neuhaus: K. 1.
– Bezirksgericht Graz: D 5/1853, D 117/1867, D 929/1870, A VIII-431/1907.
– Hss. = Handschriften: Gruppe 2, No. 238, 240, 263, 264, 281, 282, 568, 655, 656, 671, 678, 684, 704, 735, 742, 761, 800, 802, 803, 908, 911, 912, 915, 916, 917, 919, 1385.
– Landesgericht für Strafsachen Graz: Findbehelf.
– Landrecht: K 124, 126.

– Statthalterei: K 993.
– Steiermärkische Landtafel: LT I: Einlagenbücher 1, 3, 5, 8. goldener Quatern; LT II: Hauptbücher 1–4, 6–8, 10, 11, 26, 29, 32, Urkundenbuch Tom 14, 40, 165, 197, 206, 214.

Slovenski šolski muzej:
– Arhiv: fasc. 81.

STAG = Stadtarchiv Graz:
– Konskriptionsprotokoll 1857: B P (einheimsch), C K (einheimisch), R (einheimisch).
– Konskriptionsbuch 1866: A–F einheimisch, P–Sch einheimisch; St–Z einheimisch; O–S fremdenzuständig.
– Meldearchiv der Polizeidirektion Graz (= MPG): Meldebuch H; Meldekartei 1892–1925: Knr. 25, 159, 195, 271, 313.
– Sterbeprotokolle: 1907, 1936.
– Volkszählung 1866: Viertel Landhaus, H. Nr. 244–310.
– Volkszählung 1880: T–Z.
– Volkszählung 1890: Volkszählungsprotokoll II. Bezirk, II. Band, IV. Band.

Stadt- und Landesarchiv Wien:
– Amtsgericht Wien I: 27 A 655.
– Bezirksgericht Landstrasse: 6A/ 3/1906.
– Totenbeschauprotokolle 1899, Buchstabe D, Microfiche-Rolle Nr. 592.

UBG = Universitätsbibliothek Graz:
– Handschriften: Ms. 58-1, 58-2, 58-3.

Ufficio parrocchiale Beata Vergine del Soccorso, Trieste:
– Liber baptizatorum I, II.

ZAC = Zgodovinski arhiv Celje:
– ZAC/0005, Okrožni urad Celje: šk. 72.
– ZAC/0495, Krajevno sodišče gospoščine Blagovna: šk. 2.
– ZAC/0845, I. gimnazija v Celju: šk. 1, 7.
– ZAC/0868, Mestne šole Celje: šk. 2, 3.

ZAL = Zgodovinski arhiv Ljubljana:
– LJU 340, Lazarinijeva genealoška zbirka: šk. VIII, X, XX, XXV.

ZAL NM = Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota za Dolenjsko in Belo krajino v Novem mestu):
– NME 5, Mestna občina Novo mesto: šk. 11.

ZAP = Zgodovinski arhiv na Ptuju:
– ZAP 3/1, Stara zemljiška knjiga za sodni okraj Ptuj: knj. 1072.
– ZAP 6, Zbirka Muzejskega društva: šk. 52.
– ZAP 8/1.1, Mestna občina Ormož – knjige: št. 81.
– ZAP 70, Zbirka rokopisov: R-45.

Župnijski urad (ŽU) Ljubljana – Marijino Oznanjenje:
– Matične knjige: M 1803–1825

Župnijski urad (ŽU) Šentjernej:
– Matične knjige: R 1688–1693 (in M 1688–1693), R 1693–1698 (in M 1693–1700), R 1698–1729 (dejansko 1698–1712 in 1728–29), R 1731–1739, R 1739–1748, R 1749–1760, R 1760–1766, R 1766–1772, R 1773–1785, R 1785–1791, R 1791–1802, P 1688–1692, P 1717–1760, P 1760–1773, M 1732–1747, M 1747–1759, M 1759–1773, M 1773–1785, M 1785–1799.
– Oklicne knjige: 1759–1780, 1781–1808.

Župnijski urad (ŽU) Šentjur pri Celju:
– Dr. Herbert Kartin, Župnija Šentjur pri Celju (tipkopis 1956).

Časopisni viri
– *Deutsche Wacht* (Celje): X, Nr. 25, 26. 3. 1885; XIX, Nr. 89, 8. 11. 1894.
– *Fremdenblatt* (Dunaj): 24. 9. 1896.
– *Graetzer Zeitung*: No 143, 7. 9. 1812.
– *Grazer Zeitung*: 11. 4. 1868; november 1894.
– *Intelligenz-Blatt zur Laibacher Zeitung*: L, 1823, Nr. 23, 21. 3. 1823.
– *Prager Zeitung*: 28. 7. 1896.

Literatura

Adressbuch der Landeshauptstadt Graz und Geschäfts-Handbuch für Steiermark. Graz : A. Leykam's Erben, 1862.

Adreß und Geschäfts-Handbuch der Landeshauptstadt Graz. Graz : Leykam's Erben, 1867.

Adressbuch der Landeshauptstadt Graz mit den angrenzenden Gemeinden 59 (1936). Graz : Styria, 1936.

Almanacco e guida scematica di Trieste 1879; *1882*.

ANDRITSCH, Johann: *Die Matrikeln der Universität Graz 1663–1710, Band 3*. Graz : Akademische Druck- u. Verlaganstalt 1987; *Die Matrikeln der Universität Graz 1711–1765, Band 4*. Graz : Akademische Druck- u. Verlaganstalt, 2002.

ARBEITER, Thomas Christian – GADOLLA, Franz Ritter von: *Die Straßen, Gassen und Plätze der Landeshauptstadt Graz mit Begründung der Benennung nebst diesbezüglichen Angaben über Lebenslauf der Namensgeber bzw. historischen Angaben darüber*. Graz, 1912.

BAČER, Karel: *Gradivo za dolenjski biografski leksikon*. Novo mesto : Knjižnica Mirana Jarca, 2004.

BARAGA, France: Novoodkriti Valvasorjev nagrobni spomenik. *Rast* (Novo mesto) 4 (1993), št. 5/6, str. 321.

BARLE, Janko: *Ipavci. Prilog k zgodovini slovenske pesmi* (»Ponatisk iz Doma in sveta«). Ljubljana, 1909.

BLAZNIK, Pavle: *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803)*. Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1973.

BRANDSTETTER, Bruno: *Burgen und Schlösser meiner Vorfahren in mütterlicher Linie und deren Verwandten in Steiermark, Kärnten und Krain. Chronik einer Grossfamilie* (Manuskript). Graz, 1988.

BRUNNER, Walter (izd.): *Geschichte der Stadt Graz. Band 4. Stadtlexikon*. Graz : Stadt Graz, 2003.

CVELFAR, Bojan: *Knjiga gostov Zdravilišča Rogaška Slatina 1823–1850* (Publikacije Zgodovinskega arhiva Celje. Pričevanja arhivskih dokumentov 1). Celje : Zgodovinski arhiv, 2002.

ČRNIVEC, Živka (ur.): *Ljubljanski klasiki 1563–1965*. Ljubljana : Maturanti Klasične gimnazije (1941–1958), 1999.

DODIČ, Milan: Absolventi novomeške gimnazije 1746–1971. V: SEVER, Jože (ur.): *225 let novomeške gimnazije*. Novo mesto : Gimnazija, 1971, str. 397–476.

EHRLICH, Egon: *Josef Ritter von Gadolla. Ein österreichisches Offiziersleben in der k. u. k. Armee, im Bundesheer und der Wehrmacht*. 2. verbesserte und erweiterte Auflage. Wien : Bundesministerium für Landesverteidigung, 2000.

EHRLICH, Egon: *Josef Ritter von Gadolla. Retter von Gotha 1945.* 1. Auflage. Wien : Petzenkirchen, 1999.

EHRLICH, Egon – RASCHKE, Helga: *Erinnerungen an Josef Ritter von Gadolla*. Wien : Bundesministerium für Landesverteidigung, 2003.

EISELT, Josef – SCHIFTER, Herbert: Wirkl. Hofrat DDr. Gerth Rokitansky zum 65. Geburtstag Direktor der Zoologischen Abteilung. *Annalen des Naturhistorischen Museums in Wien* 74 (1970), str. 1–10.

FABJANČIČ, Vladislav: *Knjiga ljubljanskih hiš in njih prebivalcev. I. del. Stari trg*. Ljubljana, 1944 (tipkopis v Zgodovinskem arhivu Ljubljana).

FRANK, Karl Friedrich von: *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum »Alt-Österreichischen Adels-Lexikon« 1823–1918. 1. Band. A–E*. Schloss Senftenegg : Selbstverlag, 1967; *2. Band. F–J*, 1970; *3. Band. K–N*, 1972; *4. Band. O–Sh*, 1973; *5. Band. Si–Z*, 1974.

FRANK-DÖFERING, Peter: *Adelslexikon des Österreichischen Kaisertums 1804–1918*. Wien : Herder & Co., 1999.

FURLAN, p. Alfonz: *Zgodovina frančiškanske cerkve v Novem mestu*. Novo mesto : Frančiškanski samostan, 1937.

GARBICH, N.: *Analytische Methode zur Berechnung der Sonnenfinsternisse sowie aller anderen Occultationen*. Triest : F. H. Schimpff, 1871.

GEPP, Johannes – HABLE, Erich – KÖCK, Peter: *Faunisten der Steiermark 1265–2000*. Graz : Verlag Österreichischer Naturschutzbund Landesgruppe Steiermark, Institut für Naturschutz und Landschaftsökologie Graz, 1999.

Geschichte des k. k. Infanterie-Regiments Leopold II., König der Belgier Nr. 27 von dessen Errichtung 1682 bis 1882. Wien : Verlag des Regiments, 1882.

GOLEC, Boris: »Der Hudič ist hier zu Hause« – med uboštvom, glasbo, portreti neznanih prednikov, shizofrenijo in evtanazijo. Usode zadnjih Valvasorjevih potomcev na Slovenskem v prvi polovici 20. stoletja in njihova kulturno-umetnostna zapuščina. *Zgodovina za vse* XVII (2010), št. 1, str. 51–100.

GOLEC, Boris: Neprava Valvasorjeva hiša v Krškem sredi 19. stoletja v rokah njegovega daljnega sorodnika in neposrednih potomcev – vzrok za »usodno« pomoto? Pozabljeni ljubiteljski muzealec Anton pl. Hohenwart (1768–1846). *Zgodovina za vse* XVIII (2011), št. 2, str. 80–91.

GOLEC, Boris: Neznano in presenetljivo o življenju, družini, smrti, grobu in zapuščini Janeza Vajkarda Valvasorja. *Zgodovinski časopis* 61 (2007), št. 3–4, str. 303–364.

GOLEC, Boris: Poti in stranpoti Valvasorjevih potomcev z velenjskega gradu. Kdaj arhivski viri (ne) lažejo? *Arhivi* 34 (2011), št. 2, str. 497–524.

GOLEC, Boris: Pozabljeni »mali štajerski Valvasor« – polihistorjev potomec Franc vitez Gadolla (1797–1866). *Kronika* 60 (2012), št. 1, str. 23–78.

GOLEC, Boris: Trpljenje »celjskega Wertherja«, tosvetne skrbi njegovega sina in uvod v zaton njunega rodu. Spomini dveh Valvasorjevih potomcev baronov Dienerspergov s Celjskega. *Zgodovina za vse* XVIII (2001), št. 1, str. 15–67.

GOLEC, Boris: Valvasorjevo neznano potomstvo do današnjih dni (1. del). *Zgodovinski časopis* 62 (2008), št. 3–4, str. 351–383.

GOLEC, Boris: Valvasorjevo neznano potomstvo do današnjih dni (2. del). *Zgodovinski časopis* 65 (2011), št. 3–4, str. 292–373.

GOLEC, Boris: Vojaška in častniška komponenta pri potomcih polihistorja Janeza Vajkarda Valvasorja (1641–1693) do danes. Zgodba neke razvejane slovensko-avstrijske plemiške rodbine. V: MIHELIČ, Darja (ur.) – BIZJAK, Matjaž (ur.): *Vojaki iz slovenskega prostora na tujih tleh v preteklosti*. Ljubljana : Založba ZRC, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, 2011, str. 205–242.

GORIČAR, Maks: *Slomšekov rodovnik*. Maribor : Tiskarna sv. Cirila, 1938.

Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der freiherrlichen Häuser. Gotha : Justus Perthes: 1 (1848), 3 (1855), 12 (1862), 14 (1864), 33 (1883), 36 (1886), 38 (1888), 39 (1889), 40 (1890), 41 (1891), 42 (1892), 43 (1893), 46 (1896), 47 (1897), 48 (1898), 50 (1900), 65 (1915), 66 (1916), 68 (1918), 92 (1942).

Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der gräflichen Häuser. Gotha : Justus Perthes: 38 (1865), 45 (1872), 59 (1886), 66 (1893), 67 (1894), 73 (1900), 74 (1901), 75 (1902), 80 (1907), 82 (1909), 89 (1916), 104 (1931), 110 (1937), 112 (1939).

Grazer Geschäfts- und Adreß-Kalender für das Jahr 1878 mit vollständigem Häuserschema. Graz : Ferd. Mayr, 1878.

Grazer Geschäfts- und Adreß-Kalender für das Jahr 1879; *1880*; *1881*; *1882*; *1883*; *1884*; *1891*. Graz : Gutenberg.

GRDINA, Igor: *Ipavci. Zgodovina slovenske meščanske dinastije*. Ljubljana : Založba ZRC (ZRC SAZU), 2001.

GROBELNIK, Ivan: Nastanek in razvoj zdravilišča Dobrna. V: *Celjski zbornik 1959*. Celje : Svet za prosveto in kulturo okraja, 1959, str. 107–118.

HACQUET, Balthasar: *Oryctographia Carniolica oder Physikalische Erdbeschreibung des Herzogtums Krain, Istrien, und zum Theil der benachbarten Laender. Dritter Theil*. Leipzig : J. G. I. Breitkopf, 1784.

Handbuch vom Kronlande Steiermark 1851. Gratz : A. Leykam‘ s Erben, 1851.

Handbuch von Steiermark für das Jahr 1855. Graz : A. Leykam‘ s Erben, 1855.

HIMMELREICH, Bojan: Seznam leta 1941 usmrčenih bolnikov umobolnice Novo Celje. V: *Celjski zbornik 1991*. Celje : Skupščina občine, 1991, str. 255–264.

Hof- und Staats-Handbuch der österreichisch-ungarischen Monarchie für 1878; *1879*; *1880*; *1881*. Wien : K. k. Hof und Staatsdruckerei.

Hof- und Staats-Handbuch des Kaiserthumes Österreich für das Jahr 1856. Zweiter Theil. Wien : Kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei, 1856.

Hof- und Staats-Schematismus des österreichischen Kaiserthums, 1. Theil. Wien : Aus der k. k. Hof-und Staats-Aerarium-Druckerei, 1818.

JAKIČ, Ivan: *Vsi slovenski gradovi. Leksikon slovenske grajske zapuščine*. Ljubljana : Državna založba Slovenije, 1997.

Joanneum. Zwanzigster Jahrsbericht. 1831. Gratz, 1831.

K. k. Hof- und Staatsschematismus des österreichischen Kaiserthums. 1832, 1833, 1834, 1835, 1836, 1837, 1838, 1839, 1840, 1841, 1842, 1843, 1844, 1845. Wien : K. k. Hof- und Staats-Aerarial-Druckerei.

Kais. königl. Militär-Schematismus. Wien : K. k. Hof- und Staats Druckerei: 1869–1886.

KAISER, Joseph Franz: *Litografirane podobe slovenještajerskih mest, trgov in dvorcev*. Zbrala: Ivan Stopar, Primož Premzl. Vzporedni naslov: *Stara Kaiserjeva suita 1824–1833 s faksimilom četrte izdaje zemljevidov Celjskega in Mariborskega okrožja*. Maribor : Umetniški kabinet Primož Premzl, 1999.

KARTIN, J.(ože): *Pomen Ipavcev in Šentjurja za slovensko kulturno zgodovino. Spomenica izdana ob 200-letnici Ipavčevega doma v Šentjurju pri Celju, poleti 1960*. Ljubljana, 1960 (tipkopis).

KASPRET, Anton: Ženitni dogovor Ivana Vajkarda Valvasorja z Ano Maksimilo baronico Zečker z dné 20. julija 1687. l. *Časopis za zgodovino in narodopisje* I (1904), str. 186–189.

KOHLA F. X. – METNITZ G. A. v. – MORO G.: *Kärntner Burgenkunde. Ergebnisse und Hinweise in Übersicht. I–II*. Klagenfurt : Geschichtsverein für Kärnten, 1973.

KRAMPAČ, Tone: *Vodnik po matičnih knjigah Nadškofijskega arhiva Ljubljana* (Nadškofija Ljubljana, Arhiv, Priročniki 2). Ljubljana : Nadškofija, 2003.

Lehmann's Allgemeiner Wohnungsanzeiger nebst Handels= und Gewerbe=Adreßbuch für die k. k. Reichshaupt=und Residenzstadt Wien und Umgebung (nebst Floridsdorf und Jedlersdorf). Wien : Alfred Hölder: 6 (1868), 12 (1874), 14 (1876), 16 (1878), 18 (1880) – 41 (1899), 44 (1902).

MARAUSCHEK, Gerhard: Das Stadtarchiv Graz, seine Aufgaben und Bestände. *Mitteilungen des Steiermärkischen Landesarchivs* 44/45 (1995), str. 213–224.

MARKTANNER-TURNERETSCHER, Gottlieb: Die zoologische, botanische und phytopaläontologische Abteilung. V: MELL, Anton (ur.): *Das steiermärkische Landesmuseum Joanneum und seine Sammlungen. Mit Zustimmung des steiermärkischen Landes-Ausschusses*. Graz : Ulrich Mosers Buchhandlung, 1911, str. 239–265.

MATIJEVIČ, Meta: *Novomeške hiše in ljudje s poudarkom na obdobju od srede 18. do srede 19. stoletja* (Gradivo in razprave 31). Ljubljana : Zgodovinski arhiv, 2007.

MEIXNER, Adolf: 60 Jahre Fachgruppe für Entomologie des Naturwissenschaftlichen Vereines für Steiermark. *Mitteilungen des Naturwissenschaftlichen Vereins für Steiermark* 93 (1963), str. 23–39.

MELL, Anton: Orts- und Personenverzeichnis. V: MELL, Anton (ur.): *Das steiermärkische Landesmuseum Joanneum und seine Sammlungen. Mit Zustimmung des steiermärkischen Landes-Ausschusses*. Graz : Ulrich Mosers Buchhandlung, 1911, str. 497–518.

MELL, Richard: Prähistorische Sammlung, Münzen- und Antiken=Kabinett. V: MELL, Anton (ur.): *Das steiermärkische Landesmuseum Joanneum und seine Sammlungen. Mit Zustimmung des steiermärkischen Landes-Ausschusses*. Graz : Ulrich Mosers Buchhandlung, 1911, str. 267–306.

Militär-Schematismus des österreichischen Kaiserthums. Wien : K. k. Hof- und Staats (Aerarial) Druckerei: 1815–1868.

Mittheilungen des Naturwissenschaftlichen Vereines für Steiermark I (1863), Beilage 2.

MLINARIČ, Jože: Seznam imen iz latinske kronike. V: TERŽAN, Josip (ur.): *Ruška kronika*. Ruše : Krajevna skupnost, 1985, str. 133–247.

MLINARIČ, Jože: *Kostanjeviška opatija 1234–1786*. Kostanjevica na Krki : Galerija Božidar Jakac, 1987.

Neues Adreßbuch und Geschäfts-Handbuch für die Landeshauptstadt Graz 1871. Graz : Leykam-Josefsthal, 1871.

Neues Adreß- und Geschäfts-Handbuch nebst vollständigem Häuserschema der Landeshauptstadt Graz 1877. Graz : Leykam-Josefsthal, 1877.

NEUNTEUFL, Walter: Dr. Bruno Brandstetter – 100 Jahre! *Blätter für Heimatkunde* 67 (1993), str. 134–135.

OROŽEN, Ignaz: *Das Dekanat Neukirchen mit den Pfarren St. Leonhard in Neukirchen, St. Bartholomä in Hoheneck, Maria Himmelfahrt in Doberna, St. Peter und Paul in Weitenstein, St. Martin in Rosenthale, St. Joseph in Sternstein, St. Judok am Kozjak und U. L. Frau in Kirchstätten* (Das Bisthum und die Diözese Lavant, Theil 8). Marburg : Selbstverlag, 1893.

OROŽEN, Ignaz: *Das Dekanat Schallthal mit den Seelsorgestationen St. Georgen in Skalis, St. Martin bei Schalleck, St. Johann am Weinberge, St. Egid bei Schwarzenstein, St. Pankraz in Ober=Ponikl, St. Michael bei Schönstein, St. Peter in Zavodnje und St. Andrä in Weißwasser* (Das Bisthum und die Diözese Lavant, Theil 5). Graz : Selbstverlag, 1884.

OROŽEN, Janko: Donesek k zgodovini Dobrne. V: *Celjski zbornik 1960*. Celje : Svet za kulturo okraja Celje, 1960, str. 280–291.

OROŽEN, Janko: *Zgodovina Celja in okolice. I. del. Od začetka do leta 1848*. Celje : Kulturna skupnost, 1971.

OROŽEN, Janko: *Zgodovina Celja in okolice. II. del. (1849–1941)*. Celje : Kulturna skupnost, 1974.

Österreichischer Militär-Almanach. Wien : C. Graeffer und Comp.: I (1790) – XIV (1803).

Österreichisches biographisches Lexikon 1815–1950, Band 1, 1954; *Band 9*, 1986. Wien : Österreichische Akademie der Wissenschaften.

Österreichisches Musiklexikon. Band 5. Schwechat–Zyklus. Wien : Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2006.

OŽINGER, Anton: *Vizitacijski zapisniki savinjskega arhidiakonata goriške nadškofije 1751–1773* (Vizitacijski zapisniki goriškega nadškofa Karla Mihaela grofa Attemsa 1752–1774, Zvezek 2). Ljubljana : Arhiv Republike Slovenije, Inštitut za zgodovino Cerkve Teološke fakultete, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1991.

PERTL, Eman: Ipavci kot zdravniki. V: LIŠKA, Janko – ŽAGAR, Marjan (ur.): *Ob odkritju spomenikov skladateljem Ipavcem*. Šentjur pri Celju : Sklad za postavitev spomenikov skladateljem Ipavcem, 1972, str. 23–32.

PIRJEVEC, Avgust: Hohenwart. V: *Slovenski biografski leksikon*. *Prva knjiga Abraham – Lužar*. Ljubljana : Zadružna gospodarska banka, 1925–1932, str. 330–331.

PIRCHEGGER, Hans: *Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gülten, Städte und Märkte*. München : Verlag R. Oldenbourg, 1962.

Pokopališča pri cerkvah Lavantinske škofije. Razširjeni ponatis. Maribor : Pisarna kn. šk. ordinariata, 1916.

POSCH, Fritz (izd.): *Gesamtinventar des Steiermärkischen Landesarchives* (Veröffentlichungen des Steiermärkischen Landesarchives, Band 1). Graz : Steiermärkisches Landesarchiv, 1959.

RADICS, Peter v.: *Johann Weikhard Freiherr von Valvasor (geb. 1641, gest. 1693). Mit 5 Porträts und 15 anderen Abbildungen; samt Anhang, Nachtrag und der Genealogie der Familie Valvasor*. Laibach : Krainische Sparkasse, 1910.

RADICS, P.(eter): Valvasor-Studien I. Aus dem Archive der Pfarre St. Martin bei Littai. *Laibacher Zeitung* 114 (1895), str. 1425–1426.

RASCHKE, Helga: *Josef Ritter von Gadolla und die letzten Kriegstage in Gotha*. 1. Auflage. Gotha : Kurt Raschke, 2007.

REISP, Branko: *Kranjski polihistor Janez Vajkard Valvasor*. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1983.

Slovenski biografski leksikon. *Četrta knjiga Táborska – Žvanut*. Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1980–1991.

Schematismus der Bistum Lavantinischen Geistlichkeit 1798. Klagenfurt, 1798.

Schematismus der kaiserlich-königlichen Armee. Wien : C. Graeffer und Comp.: XV (1804) –XIX (1808).

Schematismus der Oesterreichisch-kaiserlichen Armee. Wien : C. Graeffer und. Comp.: XX (1810) –XXV (1814).

Schematismus des Herzogtums Steyermark auf das Jahr 1827, 1828, 1829, 1830, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835, 1836, 1837, *1838*, *1839*, *1840*, *1841*, *1842*, *1843*. Grätz : Andreas Leykam.

Schematismus für das kaiserliche und königliche Heer und für die kaiserliche und königliche Kriegs-Marine. Wien : K. k. Hof- und Staats Druckerei: 1887–1918.

Schematismus für Steyermark und Kaernten auf das Jahr 1823; *1826*. Grätz : Andreas Leykam.

SCHILLINGER, Christa: Die Familie Gadolla. V: EHRLICH, Egon: *Josef Ritter von Gadolla. Ein österreichisches Offiziersleben in der k. u. k. Armee, im Bundesheer und der Wehrmacht*. 2. verbesserte und erweiterte Auflage. Wien : Bundesministerium für Landesverteidigung, 2000, str. 1–7.

SCHIVIZ von SCHIVIZHOFFEN, Ludwig: *Der Adel in den Matriken des Herzogtums Krain*. Görz : Selbstverlag, 1905.

SCHIVIZ von SCHIVIZHOFFEN, Ludwig: *Der Adel in den Matriken der Stadt Graz*. Graz : Lydia Schiviz von Schivizhoffen, 1909.

SCHLOSSAR, Anton: *Erzherzog Johanns Tagebuchaufzeichnungen von seinem Aufenthalte im Kurorte Rohitsch=Sauerbrunn und über seine Reisen in Untersteiermark aus den Jahren 1810, 1811 und 1812*. Graz : Leykam, 1912.

SCHMUTZ, Carl: *Historisch Topographisches Lexicon von Steyermark. I.–IV. Theil*. Gratz : Verlag Kienreich, 1822–1823.

SMOLE, Majda: *Graščine na nekdanjem Kranjskem*. Ljubljana : Državna založba Slovenije, 1982.

SMOLE, Majda: *Vicedomski urad za Kranjsko 13. stol. – 1747. 2. del: Cerkvene zadeve Lit. G* (Publikacije Arhiva SR Slovenije. Inventarji. Serija Arhivi državnih in samoupravnih organov in oblastev. Zvezek 4). Ljubljana : Arhiv SR Slovenije, 1988.

STOPAR, Ivan: *Grajske stavbe v osrednji Sloveniji. Prva knjiga. Dolenjska. Porečje Krke.* Ljubljana : Viharnik, 2000.

STOPAR, Ivan: *Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji. Tretja knjiga. Spodnja Savinjska dolina*. Ljubljana : Založba Park Znanstveni tisk, 1992.

SUHADOLNIK, Jože – ANŽIČ, Sonja: *Mestni trg z okolico in Ciril-Metodov trg. Arhitekturni in zgodovinski oris predela med grajskim hribom, Cankarjevim nabrežjem, Trančo, Stritarjevo ulico in podgrajskega dela Ciril–Metodovega trga ter arhivsko gradivo Zgodovinskega arhiva Ljubljana*. Ljubljana : Zgodovinski arhiv, 2000.

SUHADOLNIK, Jože – ANŽIČ, Sonja: *Novi trg z okolico. Arhitekturni in zgodovinski oris mestnega predela in objektov, lastniki hiš in arhivsko gradivo Zgodovinskega arhiva Ljubljana*. Ljubljana : Zgodovinski arhiv, 2006.

SUHADOLNIK, Jože – ANŽIČ, Sonja: *Stari trg, Gornji trg in Levstikov trg. Arhitekturni in zgodovinski oris mestnih predelov in objektov, lastniki hiš ter arhivsko gradivo Zgodovinskega arhiva Ljubljana*. Ljubljana : Zgodovinski arhiv, 2003.

ŠTUHEC, Marko: *Besede, ravnanja in stvari. Plemstvo na Kranjskem v prvi polovici 18. stoletja*. Ljubljana : Slovenska matica, 2009.

ŠTUHEC, Marko: *Materialna kultura plemstva na Kranjskem v prvi polovici 18. stoletja* (doktorska naloga). Ljubljana, 2000 (Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino).

ŠTUHEC, Marko: *Rdeča postelja, ščurki in solze vdove Prešeren. Plemiški zapuščinski inventarji 17. stoletja kot zgodovinski vir* (Studia humanitatis, Apes; 1). Ljubljana : ŠKUC : Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1995.

ŠTUKL, France: *Knjiga hiš v Škofji Loki III. Stara Loka in njene hiše* (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Gradivo in razprave 17). Ljubljana – Škofja Loka, 1996.

TANGL, Karlmann: Beiträge zur Geschichte der Herrschaft und des Badeortes Neuhaus. *Mittheilungen des Historischen Vereins für Steiermark* III (1852), str. 160–222.

TOMINEC, Angelik: Pregled zgodovine frančiškanov med Slovenci. *Cvetje z vrtov sv. Frančiška* XXXIV (1927), str. 17–27, 49–55, 87–93, 143–148, 187–190.

UMEK, Ema: *Erbergi in dolski arhiv* (Publikacije Arhive Republike Slovenije. Inventarji. Serija graščinski arhivi. Zvezek 5). Ljubljana : Arhiv Republike Slovenije, 1991.

UMEK, Ema – KOS, Janez (ur.): *Vodnik po matičnih knjigah za območje SR Slovenije I–II*. (Skupnost arhivov Slovenije. Vodniki). Ljubljana : Skupnost arhivov Slovenije, 1972.

VALVASOR, Johann Weichard: *Die Ehre deß Hertzogthums Crain*, *I–XV*. Laybach, 1689.

VOLČJAK, Jure: *Ordinacijska protokola goriške nadškofije 1750–1824. 1. del. 1750–1764* (Viri 31). Ljubljana : Arhivsko društvo Slovenije, 2010.

VOŠNJAK, Josip: *Spomini*. Ljubljana : Slovenska matica, 1982 (ponatis izdaje iz leta 1905).

VRIŠER, Andreja: *Noša v baroku na Slovenskem*. Ljubljana : Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1993.

VRHOVEC, Ivan: *Zgodovina Novega mesta*. Ljubljana : Matica slovenska, 1891.

VRHOVNIK I.: Kako je prišla Valvasorjeva knjižnica v Zagreb? *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo* 9 (1928), str. 108–110.

WITTING, Joh. Bapt.: Beiträge zur Genealogie des krainischen Adels. *Jahrbuch der K. K. Heraldischen Gesellschaft »Adler«*. Neue Folge IV. Wien 1894, str. 89–146.

WITTING, Joh. B.: *Steiermärkischer Adel*. Nürnberg 1919–1921. Ponatis v: *Die Wappen des Adels in Salzburg, Steiermark und Tirol* (1. Siebmacher's großes Wappenbuch, Band 28). Neustadt an der Aisch : Bauer & Raspe, 1979.

WURZBACH, Constant: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. Dritter Theil*. Wien : Druck und Verlag der typogr.=literar.=artist. Anstalt, 1858.

ZAHN, J.(osef) – MELL, Anton (izd.): *Kataloge des Steiermärkischen Landesarchives. I. Joanneumsarchiv. 1. Handschriften. Katalog der Handschriften*. Graz und Leipzig : Ulr. Moser's Buchhandlung, 1898.

ŽIŽEK, Aleksander: Upravni razvoj Celja v letih 1748–1850. V: POČIVAVŠEK, Marija (gl. ur.): *Iz zgodovine Celja 1780–1848* (Odsevi preteklosti 1). Celje : Muzej novejše zgodovine, 1996, str. 9–54.

Spletne strani:

http://en.wikipedia.org/wiki/Almanach_de_Gotha (feb. 2007)

http://kunde4.informedia.de/de/index.php/Vetter,–Anton (nov. 2007).

http://www.bmlv.gv.at/truppendienst/ausgaben (jan. 2007)

http://www.gadolla.com/ahnen.htm (nov. 2006)

http://www.schloss-hartheim.at/ (dec. 2007)

ZUSAMMENFASSUNG

Valvasors unbekannte bis in die heutigen Tage reichende Nachkommenschaft

Boris Golec

Die beiden Ende des 19. und Anfang des 20. Jahrhunderts veröffentlichten Genealogien des krainischen Polyhistors Johann Weichard Freiherr von Valvasor (1641, Ljubljana/Laibach – 1693 Krško/Gurkfeld) geben nur über die erste Generation seiner Nachkommen Auskunft, die übrige Nachkommenschaft blieb uns bisher unbekannt. Erst vor kurzem, nach gut einem Jahrhundert stieg der Name seiner jüngsten Tochter Regina Konstantia (um 1690–1755) aus der Vergessenheit auf, von der sich erwies, dass sie die einzige war, die ihm Urenkel und weitere Nachkommen schenkte, so dass sich sein Stamm bis in die heutigen Tage erhalten konnte.

Die Lebenswege von knapp einer Hälfte der Kinder Valvasors, die erwachsen waren, glichen sich bis zu einem gewissen Grade: keines von ihnen erlebte das Lebensende im eigenen Heim und nicht weniger als fünf der sechs Kinder starben in einem Kloster. Zwei Söhne wurden Franziskanermönche, von denen der älteste, Wolfgang oder Pater Aloisius (1679–1737), der Verfasser von heute als verschollen geltenden Handschriften war, während der dritte Sohn in den Zisterzienserorden eintrat. Auch zwei von den drei verheirateten Töchtern verbrachten, nachdem sie verwitwet waren, ihren Lebensabend in Frauenklöstern.

Wenn man von den zahlreichen Übersiedlungen von Pater Aloisius Valvasor und dessen Leitung mehrerer Klöster absieht, war das Leben seiner lebenslustigen Halbschwester Regina Konstantia von Dienersperg (um 1690–1755), der jüngsten Tochter des Polyhistors, am bewegtesten. Sie war zweimal verheiratet am Fuße der Gorjanci/Uskokengebirge, unweit der krainisch-kroatischen Grenze, und zwar auf Gütern in der Nähe von Gracarjev turn/Feistenberg, wo sie an der Seite ihrer zum zweiten Mal verheirateten Mutter aufgewachsen war. Die Güter Gracarjev turn/Feistenberg und Volavče/Volautsche, die sie zusammen mit ihrem Mann Wolf Sigmund von Dienersperg besaß, waren Vergnügungsort und Treffpunkt zahlreicher adeliger Nachbarn, solange das Familienbudget eine derartige Lebensführung zuließ. In den letzten zehn Jahren lebte Regina Konstantia von ihrem Gemahl getrennt und zog sich in die nahegelegene Kreishauptstadt Novo mesto/ Rudolfswerth zurück (unter anderem erwies es sich, dass sie die erste Nachbarin und langjährige Bekannte der Vorfahren des Autors dieses Beitrags war).

Durch ihre zwei Töchter gliederte sich Valvasors Nachkommenschaft in einen krainischen und einen steirischen Zweig der Dienersperg. Der steirische Zweig lebt noch heute, obwohl unter anderen Familiennamen, der krainische Zweig bestand dagegen nur aus den vier Kindern der dreimal verheirateten Tochter Maria Xaveria Katharina (1719–1786), die mit Graf von Paradeiser in das für die Familie inzwischen vorübergehend verloren gegangene Gut Gracarjev turm/Feistenberg einheiratete. Ihren Kindern, zwei Grafen und zwei Gräfinnen Paradeiser, waren traurige Schicksale beschert: die erste Tochter starb noch jung, die zweite trug ihre beiden nichtadeligen Gatten und ihre einzige Tochter zu Grabe; ihre Söhne, der erste war Franziskanermönch, der zweite Nachfolger auf Gracarjev turn/Feistenberg, wurden geisteskrank und lebten bis zu ihrem Tod im Jahr 1812 bzw. 1823 in ihren jeweiligen Heilstätten, wo sie insgesamt 61 Jahre verbrachten. Der krainische Zweig der Nachkommenschaft Valvasors starb mit den beiden aus, und nach wenigen Jahrzehnten betrachtete seine Abkömmlinge niemand mehr als Valvasors Nachkommen.

Die Verwandtschaft mit Valvasors geriet später auch bei dem steirischen Zweig in Vergessenheit, bei den Nachkommen seiner zweiten Enkelin Antonia Josefa Katharina von Dienersperg (1712–1769), die mit einem entfernten Verwandten auf Gut Ponikva/Ponigl bei Celje/Cilli verheiratet war. Alle ihre zehn Söhne – im Jahr 1766 wurden sie alle außer einem taubstummen Sohn in den Freiherrnstand erhoben – begaben sich in die weite Welt, ohne dass jemand ständig auf dem Familiengut geblieben wäre. Nicht weniger als fünf traten in den Militärdienst, wobei Peter Frh. von Dienersperg (1746–1819) sogar zum Rang eines österreichischen Feldmarschallleutnants emporstieg. Trotz ihrer großen Zahl hatte nur einer der Brüder legitime Nachkommen,

und zwar Franz Xaver Augustin (1742–1814), Besitzer der Herrschaft und des Thermalbads Dobrna pri Celju/Neuhaus bei Cilli, Stammvater aller heutigen Nachkommen Valvasors. Die Memoiren seines Sohnes bewahrten ihn als »Familienabsolutist« von altem Schrot und Korn. In Dobrna/Neuhaus, wohin er eingeheiratet hatte, entging seine junge Familie 1772 in dem alten einstürzenden Schloss Schlangenburg um ein Haar dem Tod. Die erste Generation von Augustins Nachkommen, seine drei Kinder, verheirateten sich in der Nähe des Stammschlosses, seine beiden Töchter mit neugeadelten Partnern. Die zweite Generation der Freiherren von Dienersperg von Dobrna/Neuhaus war dagegen in der Aristokratie weit und breit bekannt, hatte doch Franz Xaver (1773–1846) im Vormärz wesentlich zur Entwicklung von Dobrna/Neuhaus zu einem renomierten Kurort beigetragen. Nach Franz Xavers Tod und infolge von finanziellen Schwierigkeiten seines Schwiegersohns Graf von Hoyos ging das Thermalbad jedoch im Jahr 1858 in andere Hände über, nachdem beinahe alle Dienersperg nach Graz übersiedelt waren. Nur ein Zweig kehrte später in die slowenische Steiermark zurück, wo er im Jahre 1914 ausstarb. Der Zweig des Franz Xaver Freiherrn von Dienersperg starb schließlich im Jahr 1936 in Graz mit seiner unverheirateten Urenkelin Gräfin Hoyos aus, einer Wienerin, die jahrelang in London gelebt hatte.

Überhaupt zogen beinahe alle Nachkommen Valvasors zwischen 1835 und 1862 aus der Untersteiermark in die steirische Landeshauptstadt, wo zahlreiche ihrer Nachkommen noch heute leben. Die jetzige Nachkommenschaft des Polyhistors entstammt den beiden Schwestern des Franz Xaver Freiherrn von Dienersperg, oder genauer gesagt, dem Sohn seiner ersten Schwester Barbara – Babette Edle von Gadolla – und der Enkelin der zweiten Schwester Theresia Edlen von Resingen.

Beim Resingener Familienzweig ist vor allem seine Entstehung von Interesse – die Heirat der Baronin mit dem plebejischen Pächter der Grundherrschaft im Besitz ihres Schwagers. Mithilfe der jugendlich naiven 23-jährigen Theresia (1776–1849) heiratete 1799 der bürgerliche Ignaz Paul Resnik in die Familie der Freiherren von Dienersperg ein, Resnik war angehender Ritter von Resingen, dessen Sohn, letzter männlicher Nachkomme mit dem Familiennamen Ritter von Resingen, 1885 in Celje/Cilli starb. Der Familienstamm wurde von seinen vier Großnichten fortgeführt, von den in Graz geborenen Töchtern seiner Nichte Theresia Sterger, die im Jahr 1869 durch einen vor der Öffentlicheit geheim gehaltenen Selbstmord endete, und des aus Krain stammenden Anwalts Dr. Sterger. Der weiblichen Linie dieses Familienzweigs entstammt eine Reihe von Intellektuellen und auch einige Berufswissenschaftler. Nicht wenige der Nachkommen entschieden sich für den Beruf eines Arztes oder Juristen. Den Naturwissenschaften verschrieb sich die Familie Rokitansky (heute drei Universitätsprofessoren), mit Geschichte und Heimatkunde befasste sich intensiv der Grazer Richter Dr. Bruno Brandstetter (1893–1994), der bisher als einziger von allen Nachkommen des Polyhistors das Alter von hundert Jahren erreicht hat. Die interessanteste Vertreterin des Familienzweiges der Resingen dürfte die Übersetzerin Marina Premoli (1942, Rom) sein, die im Jahr 1982 als linksextreme Terroristin verurteilt wurde.

Den Familienzweig Gadolla, der sich im Gegensatz zu dem der Resingen bis vor kurzem weitgehend dem Militär verschrieben hatte, war von Barbara Freiin von Dienersperg (1772–1841) gegründet worden. Sie war seit 1795 die Gemahlin des geadelten Grazers Johann Ritter von Gadolla, Schlossherrn auf Blagovna/Reifenstein bei Celje/Cilli. Ihr einziger Nachkomme in der männlichen Linie, Franz Ritter von Gadolla (1797–1866), übersiedelte zunächst auf das Schloss Turn pri Škalah/Thurn bei Skalis und zog von dort im Jahre 1862 nach Graz, wo ein Teil seiner Nachkommenschaft noch heute lebt. Franz bekundete ein außerordentliches Interesse für Heimatkunde und schuf ein umfangreiches Handschriftenopus über die Untersteiermark. Da er trotz guter Vorsätze nichts veröffentlichte, blieb sein ca. 3.300 Seiten umfassendes Werk ungenutzt und bis vor kurzem fast gänzlich unbekannt im Steiermärkischen Landesarchiv in Graz liegen. In die slowenische Steiermark kehrte später seine jüngste Tochter Elise Mayer (1861–1923) samt Familie zurück, die letzte auf slowenischem Boden geborene Abkömmlingin des Polyhistors, die hier, in Maribor/Marburg, auch starb. Der letzte in Slowenien lebende Nachkomme Valvasors war ihr Sohn Karl Mayer (1890–1941), der von den Nazis aus der Nervenklinik in Novo Celje/Neucilli in die Anstalt Hartheim bei Linz verbracht wurde, wo er sein Leben als Euthanasieopfer einbüßte. Unter den zahlreichen Offizieren aus Gadollas Zweig ist vor allem das Schicksal des

Grazers Josef Gadolla (1898–1945), des »Retters der Stadt Gotha«, interessant. Als Oberstleutnant der Wehrmacht wurde er Anfang April 1945 standrechtlich zum Tode verurteilt, weil er die deutsche Stadt Gotha aus humanitären Gründen den Amerikanern kampflos überlassen wollte. Ebenso wie es nicht nachweislich belegt wurde, wo Valvasor begraben liegt, weiß man auch nicht, wo sich das Grab des heute auch in seinem Heimatland Österreich als Nazigegner bekannten Josef Ritter von Gadolla befindet. Dem Familienzweig Gadolla entstammt sonst eine Reihe von Berufs- und Reserveoffizieren, denen in den beiden Weltkriegen ein entsprechend hoher Blutzoll abverlangt wurde.

Alle heute noch lebenden Nachkommen des krainischen Polyhistors Johann Weichard Freiherr von Valvasor stammen von zwei Personen ab, die ihre Familien in den vierziger Jahren des 19. Jahrhunderts gründeten: von dem Urururenkel Franz Ritter von Gadolla (1797–1866) und der Urururururenkelin Theresia Pauer, verh. Sterger (1826–1869). Beide wurden auf untersteierischen Schlössern geboren, Gadolla auf Schloss Blagovna/Reifenstein und die Pauer auf Schloss Velenje/Wöllan, heirateten trotz des großen Altersunterschiedes fast zeitgleich (1842 bzw. 1844) und lebten zuletzt in Graz, wo ihre Familien geblieben waren. Theresia Pauer steht hier für eine Generation, mit der der Resingener Familienzweig den der Gadolla der Zahl der Generationen nach, die bis heute aufeinander folgten, zu überholen begann. Der Resingener Familienzweig weist 12 Generationen auf, der von Gadolla erst 10. Zu einer Wende kam es sowohl in wirtschaftlicher Hinsicht als auch im gesellschaftlichen Ansehen. Als Franz Ritter von Gadolla und seine jüngere Verwandte Theresia Sterger, Tochter des heruntergekommenen Schlossherrn, einige Jahre (1862–1866) zugleich in der steirischen Hauptstadt lebten, gehörten die Gadolla sozusagen zum verarmten niederen Adel mit unsicher angelegtem Kapital und ohne eigenen Wohnsitz, die Sterger stellten jedoch die Familie eines wohlhabenden Advokaturaufsteigers und Villabesitzers, doch ohne Adelstitel, dar. Ungleiche Lebensverhältnisse schlugen sich bei den Nachkommen in der Berufswahl und in der Wahl der Lebensgefährten nieder. Zahlreiche Gadollas wählten die Offizierskarriere, während sich die Töchter Theresia Stergers angemessene Gatten aussuchten, zwei von vier waren geadelte Bildungsbürger.

Der vorliegende Beitrag versucht am Ende, noch die Frage zu beantworten, welches Wissen über Valvasor Jahrhunderte hindurch von einer Generation auf die andere seiner Nachkommen überliefert wurde. Valvasor dürfte dem krainischen Familienzweig – bis zu dessen frühem Aussterben 130 Jahre nach Valvasors Tod (1823) – in Erinnerung geblieben sein. Es ist überliefert, dass der steirische Familienzweig ihn mindestens noch in der Mitte des 19. Jahrhunderts kannte. Dennoch konnte der Nachkomme, der mit seiner Neigung zu Geschichte und Heimatkunde dem Polyhistor am nächsten stand, sein Urururenkel Franz Ritter von Gadolla (1797–1866), trotz aller Bemühungen nicht feststellen, dass eben Johann Weichard Valvasor sein unmittelbarer Vorfahr war. Gadolla war zwar davon überzeugt, dass er seine Liebe zur Heimatkunde von den Valvasors ererbte, deren Stamm seine Ururgroßmutter Regina Konstantia entstammte. Obwohl Gadollas Onkel Franz Xaver Freiherr von Dienersperg 1835 eine genealogische Darstellung der Dienersperg entwarf, geriet diese leider nie in die Hände des Neffen, um ihn darüber aufzuklären, dass er in Wahrheit Valvasors Urururenkel ist. Als die Nachkommen von Franz Gadolla in den dreißiger Jahren des 20. Jahrhunderts Valvasor schließlich als ihren unmittelbaren Vorfahren identifizierten, erkannten sie in seinem Namen nicht den namhaften krainischen Polyhistor. Die heute lebende Nachkommenschaft von Gadollas Seite erfuhr erst 2007 wieder von Valvasor. Zur Erkenntnis von der verwandtschaftlichen Verbindung mit dem krainischen Polyhistor gelangte im 20. Jahrhundert jedoch der Anwalt Dr. Friedrich Weis-Osborn (1896–1978), ein Nachkomme des Resingener Familienzweigs, der das Wissen um Valvasor auf seinen engeren Familienkreis übertrug. Dabei ist von Interesse, dass sein Cousin, der Richter Dr. Bruno Brandstetter (1893–1994), von dieser Verwandtschaftsbeziehung keine Kenntnis hatte. Letzterer verfasste noch in hochehrwürdigem Alter von 95 Jahren ein maschinenschriftliches Werk über die weitere Verwandtschaft, ohne sich bewusst zu sein, dass er selbst ein Nachkomme des im Text oft zitierten Valvasor war.

Heute ist die ganze aus gut 100 Personen bestehende Nachkommenschaft über Valvasor als ihren Ahnen informiert. Sie leben in ganz Europa verstreut, von Italien bis Deutschland und Ungarn, auch in den Vereinigten Staaten von Amerika, ein Nachkomme lebt in Paraguay, die

letzte weibliche Nachfahrin, die noch des Slowenischen mächtig war, verstarb 1999 in Australien. Am ersten Januar 2011 zählte die Nachkommenschaft Valvasors 107 noch lebende Personen, 54 von Gadollas Seite und 53 von Resingens Seite. Sie wurde vor allem in den letzten Jahrzehnten zahlreicher, so dass es heutzutage viele junge Leute unter den Nachkommen gibt. Es scheint fast unwahrscheinlich, dass sie nur zwei Personen entstammen, von denen jede in den vierziger Jahren des 19. Jahrhunderts ihre Familie gründete, alle haben jedoch in Valvasors Urenkel Augustin Freiherr von Dienersperg den gleichen Stammvater, der allerdings neun Brüder hatte: lauter verdorrte Zweige.

Generationen	**Insgesamt geboren**	**Davon erwachsen**	**Geboren in den Jahren**	**Lebend am 1. 1. 2011**
1. Generation – Kinder	13	6	1674–1693	0
2. Generation – Enkel	5	3	1706–1719	0
3. Generation Urenkel	18	14	1732–1756	0
4. Generation Ururenkel	9	6	1772–1801	0
5. Generation – Urururenkel (Resingener + Gadollas + Dienersperger Zweig)	17 (7 + 2 + 8)	13 (4 + 2 + 7)	1796–1845 Res: 1799–1812 Gad: 1796–1797 Dien: 1815–1845	0
6. Generation – 4mal Ur-Enkel (Resingener + Gadollas + Dienersperger Zweig)	22 (8 + 6 + 8)	16 (6 + 6 + 4)	1824–1864 Res: 1824–1837 Gad: 1846–1861 Dien: 1833–1864	0
7. Generation – 5mal Ur-Enkel (Resingener + Gadollas + Dienersperger Zweig)	28 (9 + 17 + 2)	22 (5 + 15 + 2)	1843–1907 Res: 1843–1860 Gad: 1883–1907 Dien: 1860–1876	0
8. Generation – 6mal Ur-Enkel (Resingener + Gadollas Zweig)	24 (7 + 17)	23 (7 + 16)	Res: 1869–1887 Gad: 1919–1944	8 (0 + 8)
9. Generation – 7mal Ur-Enkel (Resingener + Gadollas Zweig)	27 (9 + 18)	26 (9 + 17)	Res: 1894–1921 Gad: 1945–1974	16 (0 + 16)
10. Generation – 8mal Ur-Enkel (Resingener + Gadollas Zweig)	39 (11 + 28)	noch nicht alle	Res: 1921–1956 Gad: 1974–2006	37 (9 + 28)
11. Generation – 9mal Ur-Enkel (Resingener + Gadollas Zweig)	20 (20 + 0)	noch nicht alle	Res: 1951–2007 Gad: noch keine	20 (20 + 0)
12. Generation – 10mal Ur-Enkel (Resingener + Gadollas Zweig)	26 (26 + 0)	noch nicht alle	Res: 1980–2001 Gad: noch keine	26 (26 + 0)
Alle 12 Generationen zusammen	**248**		**1674–2007**	**107**

Für Valvasors Nachkommenschaft gilt im Allgemeinen, dass es unter den verstorbenen und lebenden Nachkommen viele kreative Menschen gibt, ungeachtet ihrer Berufswahl oder ihres Bildungsniveaus. Zu verzeichnen ist eine große Reiselust, eine ziemlich lebhafte Mobilität – im 20. Jahrhundert »eroberten« sie drei Kontinente –, bis heute begegnet man nicht wenigen nationalen Mischehen, charakteristisch für sie sind ferner das Interesse an fremden Ländern und nicht zuletzt die Neigung zu militärischen Berufen und der Forschungsgeist. Bei einigen von ihnen kommen beide der letztangeführten Charakteristika vereinigt vor, bei manchen ist (war) die eine oder andere Ähnlichkeit mit dem krainischen Polyhistor aus dem 17. Jahrhundert zu verzeichnen.

Zgodovina otroštva

Matevž Langus: Portret Karla Hummla ml., olje / platno; 109 x 73 cm; Narodna galerija, inv. št. NG S 306 © Narodna galerija, Ljubljana, 2012 (foto: Janko Demastja). Vse pravice pridržane.

Zveza zgodovinskih društev Slovenije v sodelovanju z **Društvom učiteljev zgodovine Slovenije**
Vas vabi na **36. Zborovanje ZZDS** ki bo od **18. do 20. oktobra 2012 na Rogli**.
Tema letošnjega zborovanja je Zgodovina otroštva.

Podrobnosti prijave bodo objavljene na spletnih straneh ZZDS in DUZS. Predhodne prijave so mogoče na prijava.zzds@gmail.com